

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS IR MEDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

IEVA LIUTKUTĖ

II kurso studentė

**SEKSUALINIO ELGESIO RAIŠKOS KONTROLĖ LIETUVOS TELEVIZIJOJE:
INSTITUCIJŲ, PRAKTIKŲ IR DISKURSO ANALIZĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: dr. Natalija Arlauskaitė

Vilnius, 2018

Magistro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Seksualinio elgesio raiškos kontrolė Lietuvos televizijoje: institucijų, praktikų ir diskurso analizė“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Vardas, pavardė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Liutkutė I. Seksualinio elgesio raiškos kontrolė Lietuvos televizijoje: institucijų, praktikų ir diskurso analizė: Politikos ir medijų specialybės magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, darbo vadovė N. Arlauskaitė – V., 2018 – 74 p.

Reikšminiai žodžiai: lokali galia, ES galia, galios praktikos, galios santykiai, kontrolė, seksualinio elgesio raiška, televizija, Lietuvos radijo ir televizijos komisija (LRTK), įstatyminė aplinka, nepilnamečių apsauga.

Šiame magistro darbe nagrinėjama seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso dinamika LRTK atveju. Diskurso raida, pirmiausia, tiriama nustatant vyraujančius galios santykio modelius, lemiančius toliau išvardintų teisės aktų normų, reguliuojančių seksualinio elgesio raišką, pokyčius: LR visuomenės informavimo įstatymo (1996 m. – 2016 m.), LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo (2002 m. – 2016 m.) ir LRV neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašo (1991 m. – 2016 m.). Toliau, analizuojama, kaip kinta į seksualinio elgesio raiškos elementus televizijoje kreipiamas kontrolieriaus dėmesys LRTK programų stebėsenos patikrinimo aktuose (2003 m. – 2016 m.). Galiausiai, vertinamas minėtuose aktuose LRTK priimtų sprendimų užtikrintumo ir griežtumo pokytis. Diskurso analizė atskleidžia, jog galios praktikų pagalba kuriami negatyvus, taisyklės instancijos ir vieningo dispozityvo galios santykio su seksualinio elgesio raiška modeliai, formuojantys vis griežtėjančią įstatyminę aplinką tokiai raiškai (ši dinamika ypač sustiprėja nuo 2010 m.). Kaip institucinis įrankis tokią galios pozicijos diskurse raidą tiesiogiai atliepia LRTK, užfiksuodamas vis daugiau seksualinio elgesio raiškos elementų, juos įvertindamas vis griežčiau. Gauti rezultatai leidžia pamatyti, kaip Lietuvos seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurse veikianti lokali galia, įžengusi į Europos Sąjungos šios temos diskursą, siekia išsaugoti savo homogeniškumą, pasitelkdama tokias galios praktikas kaip klausimų ir siūlymų perskirstymas, bei siekia paveikti visos ES bendrijos diskursą seksualinio elgesio raiškos kontrolės atžvilgiu.

Turinys

Įvadas	6
Literatūros apžvalga	9
I TEORINIS PAGRINDAS IR ESMINĖS SĄVOKOS.....	13
1.1. Diskurso (pa)veikimas.....	14
1.2. Galios ir seksualinio elgesio raiškos santykio modeliai	16
II ĮSTATYMINĖ APLINKA SEKSUALINIO ELGESIO RAIŠKOS ATŽVILGIU	18
2.1. LR visuomenės informavimo įstatymo dinamika seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu	19
2.2. LR nepilnamečių apsaugos įstatymo dinamika seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu.....	22
2.3. LRV aprašo dinamika seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu	25
2.4. Seksualinio elgesio raiškos kontrolės įstatyminės aplinkos dinamikos analizės apibendrinimas	28
III KONTROLIERIAUS PASTEBĖTŲ SEKSUALINIO ELGESIO RAIŠKOS ELEMENTŲ POKYČIAI .30	
3.1. Kontrolieriaus pastebėtos su seksualinio elgesio raiška sietinos kalbos pokyčiai.....	31
3.2. Kontrolieriaus pastebėtų su seksualinio elgesio raiška sietinų veiksmų pokyčiai.....	33
3.3. Kontrolieriaus pastebėtų su seksualinio elgesio raiška sietinų kūno dalių pokyčiai	35
3.4. Kontrolieriaus pastebėtų su seksualinio elgesio raiška sietinų daiktų pokyčiai	37
3.5. Kontrolieriaus pastebėtų su seksualinio elgesio raiška sietinų elementų pokyčiai ir galios mechanika ...	39
IV SEKSUALINIO ELGESIO RAIŠKOS ATVEJŲ KONTROLIERIAUS VERTINIMO POKYČIAI	43
4.1. Kontrolieriaus vertinimo dėl įstatymo pažeidimo fakto seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu pokyčiai...43	
4.2. Kontrolieriaus vertinimo dėl programų žymėjimo seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu pokyčiai	45
4.3. Kontrolieriaus vertinimo pokyčiai ir galios mechanika	47
Išvados.....	48
Literatūros sąrašas	54
Priedai	60
Summary	73

Įvadas

„Viskas pasaulyje yra apie seksą, išskyrus patį seksą. Seksas yra apie galią“.

Oscar Wilde

Šie žymiojo airių rašytojo ir poeto žodžiai neprarastų aktualumo tiek XVII a., kurį prancūzų istorikas ir filosofas Michelis Foucault įvardija esantį „slopinimo eros“ seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu pradžia, tiek naujausiais laikais, nors seksualinio elgesio raiškai nebėra skirtas tik tėvų kambarys¹ – apnuoginto kūno bei „nešvankumo kulto“ fragmentus galima apšiai stebėti įvairiose medijose.

Šiame magistro darbe seksualinio elgesio raiška suvokiama kaip gausus elementų spektras: tai ir minėtasis seksas, ir seksualumas, nešvankumas bei bet kuris kitas raiškos elementas, pasireiškiantis per kalbą, veiksmus, kūną ir (ar) daiktus. Savo ruožtu, galia formuluoja seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursą steigdama tvarką, normą, žinojimą ir „tiesą“: „kiekviena visuomenė turi tiesos režimą, savo bendrą politiką <...>, kai tam tikras diskursas yra priimtas ir funkcionuoja kaip tiesa².“ Galia šiame magistro darbe – tai mechanizmai, technikos ir procedūros, kurie egzistuoja ir kyla iš visur ir kurių pagalba yra įdiegiama subjektų tvarka³, t.y. įveiksinama subjektų tvarkos norma.

Seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursas pasižymi galios pasitelkiamų instrumentų, manevrų ir strategijų gausumu⁴. Šis reikšmingas galios dėmesys, naudojant įvairias praktikas tiriamo diskurso atžvilgiu, siekia sužinoti, suvaldyti, kontroliuoti, normalizuoti, priskirti kategorijas ir steigti normą seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Šį galios ir seksualinio elgesio raiškos santykį diskurse galima pastebėti pradedant kapitalizmo plėtrai būdingomis biopolitikos⁵ ir sukonstruotos lyties sampratomis⁶, baigiant įsišaknijusiu supratimu-žinojimu, kad tam tikroje vietoje ne viską galima daryti ar sakyti⁷.

Kalbant apie seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursą Lietuvoje, šiuolaikinę galios poziciją puikiai iliustruoja Europos Komisijos ruošiamos Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos rengime vykstančiose Europos Sąjungos (ES) šalių diskusijose 2016 m. spalio mėn. Lietuvos atstovų išsakyta itin griežta pozicija. Į siūlymą, kad pornografijai būtų taikomos

¹ Michel Foucault, *Seksualumo istorija*. Vilnius: Vaga, 1999, 9.

² Ten pat, 120.

³ Ingrida Gečienė, „The Notion of Power in the Theories of Bourdieu, Foucault and Baudrillard.“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2 (10), 2002, 116-124, 119.

⁴ Foucault, *Seksualumo istorija*, 9-123.

⁵ Rachel Adams, „Michel Foucault: Biopolitics and Biopower.“ 2017. <<http://criticallegalthinking.com/2017/05/10/michel-foucault-biopolitics-biopower/>> [Žiūrėta 2017 12 21].

⁶ Judith Butler, *Gender Trouble*. New York and London: Routledge, 1999.

⁷ Michel Foucault, *Diskurso tvarka*. Vilnius: Baltos lankos, 1998, 7.

griežčiausios kontrolės priemonės, tokios kaip veiksminga tėvų kontrolė ir šifravimas⁸ mūsų šalies atstovų atsakas buvo vienareikšmiškas – siūlymui nepritariama, nes tai suponuoja, kad Lietuvos nacionalinėje teisėje, kurioje besąlygiškai draudžiamas pornografinio pobūdžio turinys, šis gali būti pradedamas traktuoti kaip ne toks žalingas, kad būtų draudžiamas.⁹

Taigi, nors minėtasis „tėvų kambarys“ ir nebėra vienintelė vieta seksualinio elgesio raiškai, tačiau ši Lietuvos pozicija leidžia suprasti, kad laisvė seksualinio elgesio raiškai yra tik šių dienų mirazas. Joannos Phoenix ir Sarahos Oerton teigimu, oficialiame diskurse įdiegtos sampratos apie tinkamą seksualinį elgesį, seksualinį priekabiavimą ir t.t. kartais tiesiog lieka nepastebėtos¹⁰, tačiau jų funkcija yra sociumo kontrolė – norma.

Aptartasis Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos siūlymas, kuris net neturi užuominų apie pornografijos įteisšinimą ar kitas lengvinančias aplinkybes tokį turinį skleisti medijose, įskaitant ir televiziją, bet vis tiek sulaukęs griežto Lietuvos verdikto, atspindi šiame magistro darbe atliekamos analizės aktualumą. **Šiame magistro darbe pastarosios konfrontacijos kilmė aiškinama siejant lokalią Lietuvos galios mechaniką seksualinės raiškos kontrolės atžvilgiu su bendrąja ES galios mechanika, suformulavusia konflikto objektu tapusį siūlymą.** Žvelgiant plačiau, lokalsios galios veikimas ES galios kontekste, kuomet mūsų šalyje susiformavę galios modeliai lemia sprendimus tiek vietinėje, tiek tarptautinėje arenoje, gali būti pasitelktas aiškinant ir kitus klausimus, pvz. naudojant šiame darbe išvystytą metodiką galima nagrinėti ir tokias su visuomenės informavimo kontrolės politika susijusias temas kaip politinės reklamos kontrolė Lietuvos televizijoje ir jos santykis su tokios kontrolės taisyklėmis ES.

Taigi, siekiant suvokti Lietuvos galios mechanikos veikimo principus, kurie lemia motyvus bei santykį su ES galios mechanika, šiame darbe buvo iškeltas **klausimas**: kokia yra seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso dinamika Lietuvos radijo ir televizijos komisijos (LRTK) atveju 2003 m. – 2016 m.? Atitinkamai, iškeltas darbo **tikslas** – išnagrinėti seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso dinamiką LRTK atveju 2003 m. – 2016 m.. Šiam tikslui pasiekti ir atsakyti į klausimą buvo suformuoti trys **uždaviniai, kurie atspindi seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso dėmenis ir jo analizės pjūvius**:

1. Išnagrinėti, kaip kito seksualinio elgesio raišką reguliuojanti **įstatyminė aplinka**;
2. Išanalizuoti kontrolieriaus (LRTK) **pastebėtų seksualinio elgesio raiškos elementų pokyčius**, siejant juos su įstatyminės aplinkos pokyčiais;

---

⁸ Europos Komisija, Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva (pasiūlymas). Briuselis, 2016. <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52016PC0287&from=EN>> [Žiūrėta 2017 12 05].

⁹ Kultūros politikos departamento, Visuomenės informavimo politikos skyriaus vedėjas, susirašinėjimas su autoriumi, Vilnius, 2017 m. lapkričio 22 d.

¹⁰ Joanna Phoenix, Sarah Oerton, *Illicit and Illegal: Sex, regulation and social control*. Uffculme, Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2005, 2.

3. Išanalizuoti kontrolieriaus **priimtų sprendimų pokyčius**, siejant juos su įstatyminės aplinkos ir pastebėtų seksualinio elgesio raiškos elementų pokyčiais.

Iškeltiems uždaviniams išspręsti šiame magistro darbe pirmiausia analizuojama žemiau išvardintų teisės aktų, kurie apibrėžia seksualinio elgesio raiškos teisinį būvį mūsų šalyje, evoliucija nuo pirmos jų versijos po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo iki 2016 m.:

- LR visuomenės informavimo įstatymo pokyčiai nuo 1996 m. iki 2016 m.;
- LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pokyčiai nuo 2002 m. iki 2016 m.;
- LRV neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašo pokyčiai nuo 1991 m. iki 2016 m.

Šie teisės aktai pasirinkti, kadangi juose esančiomis nuostatomis LRTK vadovaujasi vertindama programas, kuriose buvo pastebėta seksualinio elgesio raiška.

Šio magistro darbo tyrimo medžiagą taip pat sudaro 90 LRTK programų stebėsenos patikrinimo aktų, sudarytų nuo 2003 m. iki 2016 m. Šiuose dokumentuose kontrolierius aprašo užfiksuotą ir galimai netinkamą seksualinio elgesio raišką, kuri buvo transliuojama Lietuvos televizijos programose. Tokiuose aktuose yra šios dalys:

- Informacija apie transliuotoją: transliuotojas, licencijos numeris, programa, programos dalis, LRTK stebėsenos data ir laikas;
- Stebėsenos tikslas: pateikiamas įstatymas, kuriuo vadovaudamasi LRTK tiria, ar televizijos programoje užfiksuota seksualinio elgesio raiška jo nepažeidė;
- Nustatyta: šioje dalyje LRTK aprašo pastebėtą seksualinio elgesio raišką transliuotoje televizijos programoje;
- Išvados: LRTK nustato, ar dalyje „nustatyta“ įvardinta seksualinio elgesio raiška pažeidė dalyje „tikslas“ nurodytą įstatymą.

Atrinkti LRTK programų stebėsenos patikrinimo aktai, kuriuose buvo tirti atvejai susiję su seksualinio elgesio raiška. Galima sakyti, kad šiuose aktuose atsispindi seksualinio elgesio raiškos kontrolės frontas, nes akivaizdu, kad transliuotojas manė, jog televizijos programose skleidamas tam tikrą seksualinio elgesio raišką nepažeidė jokių numatytų įstatymuose normų, tuo tarpu LRTK tokia raiška sukėlė abejonių.

Tyrimo medžiagos laikotarpis nuo 2003 m. iki 2016 m. yra nulemtas LRTK sukaupto archyvo, kuris prasideda nuo 2003 m. Dėl aktualios medžiagos iš ankščiau nei 2003 m. buvo kreiptasi į Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą ir Visuomenės informavimo etikos komisiją, tačiau, remiantis LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu duomenys nebuvo pateikti. Vis dėlto, tyrimo medžiaga apima pakankamai ilgą laikotarpį ir aprėpia esminius nagrinėjamo seksualinės

raiškos kontrolės diskurso pokyčius, tad trūkstamų duomenų poveikis šiam magistro darbui yra minimalus.

Kadangi darbe siekiama suprasti seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso galios modelius, toliau bus apžvelgti jų veikimo principai ir struktūra, apibendrintos teorinės diskurso veikimo įžvalgos, kas bus naudojama kaip analizės pagrindas ir leis spręsti išsikeltus uždavinius. Pirmiausia, analizuojant įstatyminę aplinką bus siekiama suprasti, kaip galios praktikos konstruoja teisinės struktūras, koks kuriamas santykis tarp galios ir seksualinio elgesio raiškos. Toliau, analizuojant LRTK pastabumą seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu bus tiriama, ar kontrolierius atliepia įstatyminėje aplinkoje veikiančią galios mechaniką. Galų gale, apžvelgiant LRTK sprendimus bus siekiama įvertinti, ar kontrolieriaus vertinimas atliepia įstatyminę ir pastabumo tendencijas, kurias šio darbo kontekste konstruoja galia, jos praktikos ir santykis seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu.

Literatūros apžvalga

Seksualinio elgesio raiškos kontrolės televizijoje tyrimuose dominuoja diskusija apie pornografiją ir jos laisvę, kurioje vyrauja konservatyvusis ir liberalusis požiūriai.

Argumentai, atspindintys konservatyviąją pasaulėžiūrą į seksualinio elgesio raišką, kuri traktuojama kaip pornografija, iškelia moralės, vertybių ir religijos svarbą. Pvz. Charles Wyzanskis rašo, kad Patrickas Devlinas pabrėžia, jog skirtis tarp to, kas moralu ir kas nemoralu, turi išlikti ir vien įstatymas to nesąlygoja¹¹. P. Devlinas taip pat tapatina įstatymą su religija ir teigia, kad: „įstatymas turi remtis krikščioniškais moralės principais...“¹², o skirtis tarp to, kas gerai ir blogai, yra kiekvienos visuomenės pamatinis konstitucijos elementas¹³.

Šią P. Devlino poziciją, kuri pasižymi moralės-įstatymo-religijos samplaika ir kuri konstruoja ribas seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu, iš dalies palaiko ir Michelis Sandelis. M. Sandelio dėmesys krypta į tai, kad pornografija nėra tokia raiška, kuri neštų visuomenei gerovę. Jis pabrėžia, kad liberalų požiūris į teises, tarp jų ir teisę į pornografiją, kurios valstybė neturėtų reguliuoti, primesti savas taisykles pamiršta bendrą bendro gėrio siekį, t.y. individai negali savęs suvokti kaip piliečiai, jei nesiekiami bendro tikslo – gėrio¹⁴, o pornografijos nelimituojama laisvė nėra tinkamas elementas minėtąjį gėrį pasiekti.

---

¹¹ Patrick Devlin, *The Enforcement of Morals*. London and Toronto: Oxford University Press, 1965, cituota iš Charles Edward Wyzanski, „The Enforcement of Morals by Patrick Devlin.“ *The University of Toronto Law Journal*, 16 (2), 1996, 455-461.

¹² Ten pat.

¹³ Ten pat.

¹⁴ Michel J. Sandel, „Morality and the Liberal Ideal.“ Kn. Julian Nida-Rumelin, Wilhelm Vossenkuhl (sud.), *Ethische und politische Freiheit*. Berlin, New York: de Gruyter, 1998, 108-111.

Grįžtant prie P. Devlino užuominos apie teisę seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu, Robertas Bairdas, Stuartas Rosenbaumas mano, kad siekiant apsaugoti suaugusiųjų ir busimų kartų moralinę sveikatą nėra nieko blogo užrausti pornografijos vartojimą¹⁵. Šis žiūros taškas „prieš seksualinio elgesio raišką“ atsispindi ir feminizmo atstovių nuomonėse. Pvz. Catherine Itzin¹⁶, Catherine MacKinnon¹⁷ ir Andrea Dworkin¹⁸ teigia, kad seksualinio elgesio raiška prisideda prie moterų priespaudos ir išnaudojimo. Nors feminizmo atstovai turi ir priešingą poziciją palaikančių idėjų, pvz. Drucilla Cornell¹⁹, Verda Burstyn²⁰ teigia, jog seksualinio elgesio raiška gali praturinti moteris, jas išlaisvinti nuo tradicinių dogmų, o ne vien skatinti šios lyties priespaudą.

Šiuos samprotavimus prieš seksualinio elgesio raišką papildo tyrimai, nagrinėjantys televizijoje rodomą seksualumo, sekso ir kitą su seksualinio elgesio raiška susijusį turinį, kuris daro įtaką žmonių elgsenai ir mąstysenai. Šiuose tyrimuose dėmesys dažnai kreipiamas į vaikus. Sarah Ashby nustatė, kad paaugliai, kurie žiūri televizorių dvi valandas per dieną be tėvų priežiūros, yra labiau linkę inicijuoti lytinius santykius²¹. Jane Brown papildo S. Ashby išvadą teigdama, kad paaugliai dėl bendrai transliuojamo seksualinės raiškos per televiziją kiekio padidėjimo yra labiau linkę manyti, kad kelių lytinių santykių partnerių turėjimas yra priimtinas. Iš šio reiškinių autorė taip pat kildina suvokimo apie moters grožį pokyčius, t.y. aukštesnius standartus moterų grožiui²². Galų gale, toks turinys televizijoje, susijęs su seksualumu plačiąja prasme, paveikia paauglių apsisprendimą anksti pradėti lytinį gyvenimą, dėl kurio tenka susidurti su neplanuoto nėštumo ar lytiškai plintančių ligų pasekmėmis²³. Šie tyrimai iš dalies siejasi su anksčiau išsakyta R. Bairdo ir S. Rosenbaumo pozicija, kad draudimas seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu yra teigiamas siekiant išsaugoti kitų kartų moralinę sveikatą, šiuo atveju ir būsimų kartų fizinę sveikatą.

Priešpriešą konservatyviajai pasaulėžiūrai sudaro liberalusis požiūris, kurio dėmesio centre yra individų teisė į laisvę ir pasipriešinimas „įteisintai moralei“. Liberalioji pasaulėžiūra seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu vadovaujasi prancūzų filosofo Voltero fraze: „nesutinku su tuo, ką sakai, bet iki mirties ginsiu tavo teisę tai sakyti“²⁴. Jei konservatyvioji pasaulėžiūra siekia globaliai (ang. *global-based*) slopinti pornografiją, nes ji neigiamai veikia visuomenę kaip visumą, tai

---

¹⁵ Robert M. Baird, Stuart E. Rosenbaum, *Pornography: Private Right or Public Menace?* New York: Prometheus, 1991.

¹⁶ Catherine Itzin, *Pornography: Woman, Violence, and Civil Liberties*. Oxford: Oxford University Press, 1992.

¹⁷ Catherine A. MacKinnon, *Only Words*. 3 leid. United States of America: Harvard University Press, 1996.

¹⁸ Andrea Dworking, *Pornography: Men possessing women*. New York: Penguin Group, 1989.

¹⁹ Drucilla Cornell, *Feminism and Pornography*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

²⁰ Verda Bustyn, *Woman Against Cenonrship*. Vancouver: Douglas & MacIntyre, 1985.

²¹ Sarah L. Ashby, Christine M. Arcari, M. Bruce Edmonson, „Television Viewing and Risk of Sexual Initiation by Young Adolescents.“ *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 160 (4), 2006, 375-380.

²² Jane D. Brown, Kim Walsh Childers, Cynthia S. Waszak, „Television and adolescent sexuality.“ *Journal of Adolescent Health Care*, 11 (1), 1990, 62-70.

²³ The Council on Communications and Media, „Policy Statement – Sexuality, Contraception, and the Media.“ *American Academy of Pediatrics*, 126 (3), 2010, 576-582.

²⁴ Lunn Comella, Shira Tarrant, *New Views on Pornography: Sexuality, Politics, and the Law*. United States of America, England: Praeger, 2015.

liberalusis požiūris atsako, jog tai taip pat yra blogai, nes tai pažeidžia ir suvaržo individų politines bei moralines piliečių teises (ang. *right based*) tokią raišką vartoti²⁵. Perfrazuojant Volterą, tai užkerta kelią į teisę sakyti, todėl seksualinio elgesio raiška turi būti toleruojama ir teisiškai priimtina, nors kažkam tai gali pasirodyti nemoralu ir kenksminga.

Ronaldas Dworkinas klausdamas, ar yra teisė į pornografiją svarsto, kad žmonės yra moraliai priklausomi nuo teisės, jiems nurodoma, kas yra teisinga ir ne, tačiau gali nuo jos ir nukentėti, pvz. gaunant blogas socialines prekes (ang. *social good*). Taigi, klausimas, ar teisėtvara, kuri gali veikti žmonių gyvenimą ne vien teigiamai, bet ir neigiamai, turi teisę kištis į individų privačią moralinę nepriklausomybę pornografijos atžvilgiu. R. Dworkino nuomone, teisinė institucija kaip tokia seksualinio elgesio raiškai ir individų teisei į asmeninį pasirinkimą nepalieka pakankamai laisvės²⁶.

Iš tiesų, teisė, kaip ir kitos įvestos taisyklės (tiek valstybės, tiek privačiu lygmeniu), gali turėti ne vien pozityvų efektą – kitaip nebūtų pataisų, reformų, pertvarkų ir t.t., todėl vertėtų susimąstyti ties R. Dworkino mintimis apie tai, ar teisėtvara yra tinkama forma kontroliuoti individų pasirinkimą seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu ir ar to apskritai reikia. Vis dėl to, kad seksualinio elgesio raiška gali daryti blogą įtaką šio magistro darbo autorė neneigia, o tai iš dalies iliustruoja ir ankščiau minėti tyrimai vaikų atžvilgiu. Tačiau liberalioji pasaulėžiūra šiuo atveju atsako, kad, jei kyla poreikis drausti tam tikrą seksualinio elgesio raiškos sklaidą, toks sprendimas turi būti pamatuojamas šios raiškos poveikio atžvilgiu – racionalizuotos²⁷.

Apkritai, įstatyminės aplinkos dėmesys krypta į seksualinę elgseną, o ne į seksą kaip tokį, ir glūdi nore nustatyti ribas tarp to, kas vieša, ir to, kas privatu, – siekiama apibrėžti, kad tokia elgsena yra įžeidžianti, amoralinė²⁸. Pamiřstama, kad seksualinio elgesio raiška, kaip, pvz. pornografija, yra tiesiogiai susijusi su raiškos laisve, kuri, kaip bet kokia kita laisvė, turi būti toleruojama, o „anti-pornografijos“ jėgos iš esmės yra klaidingos²⁹. Andrew Koppelmano komentaras apie Jungtinėse Amerikos Valstijose paskelbtą apibrėžimą „nesaugus, neapsaugotas neřvankumas“ (angl. *unprotected obscenity*), kurio tikslas yra užkirsti kelią turiniui, kuris pasiřymi meninės, politinės ar mokslinės vertės trūkumu, iliustruoja šią laisvės ir moralumo trūkumo priešpriešą. A. Koppelmano manymu, tokia samprata nėra tvari, nes ir pornografinis turinys gali pasiřyminėti vertingumu³⁰.

---

²⁵ Ronald Dworkin, „Is There a Right to pornography?“ *Oxford Journal of Legal Studies*, 1(2), 1981, 177- 212.

²⁶ Ten pat.

²⁷ Edward Donnerstein, Daniel Linz, Steven Penrod, *The Question of Pornography: Research Findings and Policy Implications*. New York: Free Press, 1987.

²⁸ David Cole, „Playing by Pornography’s Rules: The Regulation of Sexual Expression.“ *University of Pennsylvania Review*, 143 (1), 1994, 111-117,114-115.

²⁹ Steven G. Grey, „The Apologetics of Suppression: The regulation of Pornography as Act and Idea.“ *Michigan Law Review*, 86 (7), 1988, 1564-1634, 1565-1556.

³⁰ Andrew Koppelman, „Is Pornography ‘Speech’?“ *Legal Theor*, 14, 2008, 71-89.

Tai iš esmės siejasi su Lietuvos kontekstu, kadangi LR Konstitucijoje įtvirtinta, kad žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas³¹ (supraskime, kad galima skleisti informacija nepaisant jos vertės), tačiau seksualinio elgesio raiška, kaip jau ne kartą minėta pornografija, yra draudžiama net kelių įstatymų plotmėje. Pagal A. Koppelmaną, tai suponuotų, kad pornografiniam turiniui Lietuvos visuomenės akyse trūksta reikiamos vertės būti skleidžiamam.

Lietuvos akademinį darbų kontekste, kurie sietųsi su seksualinio elgesio raiška ar jos kontrole, įdirbio nėra didelio ir dažniausiai susiveda į bakalauro ir magistro darbus, kurie aptaria seksualinio elgesio raiškos poveikį psichosomatikai arba įstatymų trūkumus reguliuojat tokią raišką.

Viename iš paminėtų darbų buvo tiriama seksualinio elgesio raiškos, kuri gali būti ir televizijos turinio dalis, poveikis individų psichikai. Nustatyta, kad pornografija labiausiai daro įtaką vyrų elgsenai jauname amžiuje, kuomet dar neturima asmeninės lytinio gyvenimo patirties³².

Kituose darbuose buvo siekiama atskleisti, ar kūno demonstravimas internetinėje erdvėje, kai už tai gaunamas materialus atlygis, teisiškai yra traktuojamas kaip prostitucija³³. Be to, buvo norima sužinoti, ar už pornografinio turinio gaminimą ir platinimą ir viešą demonstravimą veikia LR BK numatyta atsakomybė. Išvados nustebina, nes autoriai teigia, kad LR BK varžo visai ne pornografiją, o piliečių moralinės nepriklausomybės laisvę, nes praktikoje numatytos atsakomybės už tokią veiką nėra dažnai realizuojamos³⁴. Taip pat tyrimai parodė, kad Lietuvos teisėtvara (LR BK³⁵ ir LR ATPK³⁶) nėra pritaikyta užkirsti kelią pornografijai ir kibernetinio sekso paplitimui naujosiose medijose.

Šis magistro darbas papildys akademinėje literatūroje vykstančią diskusiją dėl laisvės sampratos seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Taip pat, dėl darbų Lietuvoje stygiaus, šis darbas minėtą liberalizmo ir konservatyvizmo konfrontaciją praturtins Lietuvos ypatumų seksualinio elgesio raiškos, tame tarpe ir pornografijos, kontrolės atžvilgiu analize. Galų gale, šis magistro darbas galimai paskatins mūsų šalies tyrėjus labiau domėtis kontrolės diskursais nebūtinai seksualinio elgesio raiškos, bet kitų objektų atžvilgiu.

---

³¹ LR Konstitucija, 25 straipsnis – „žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas.“ <<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>> [Žiūrėta 2018 01 02].

³² Girdrė Krašinskaitė, „Seksualiniai scenarijai pornografijoje ir jų poveikis jaunų vyrų seksualiniam elgesiui.“ Magistro darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2015.

³³ Mindaugas Sakalauskas, „Ar kūno demonstravimą internetinėje erdvėje, už materialinį atlygį taip tenkinant kito asmens lytinę aistrą, turėtume kvalifikuoti kaip prostituciją?“ Magistro darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2014.

³⁴ Joana Steponavičiūtė, „Pornografinio turinio produkcijos gaminimas, platinimas ir viešas demonstravimas. Atsakomybė už tai LR BK ir kitų valstybių įstatymuose.“ Magistro darbas, Mykolo Riomerio universitetas, 2011.

³⁵ LR Seimas, LR baudžiamasis kodeksas. 2000. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555>> [Žiūrėta 2017 12 07].

³⁶ LR Seimas, LR administracinių nusižengimų kodeksas. 2015. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b/SISQpVELEs>> [Žiūrėta 2017 12 17].

I TEORINIS PAGRINDAS IR ESMINĖS SĄVOKOS

Formuojant šio magistro darbo teorinį pagrindą atsižvelgiama į tai, kad darbo tikslas yra išskeltų uždavinių pagalba išanalizuoti galios konstrukta, kuris veikia Lietuvos seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursą, ir taip įvardinti, kas sudaro vadinamąją lokalią galią. Tuomet, pasitelkus Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos atvejį, kuris šiuo tikslu atspindės ES galią, interpretuoti Lietuvos lokalsios galios veikimą ES galios kontekste. Tai yra itin svarbu, kadangi ši sąveika gali turėti įtakos mūsų šalies sprendimams tarptautinėje arenoje.

Konstruojant lokalsios galios sampratos dėmenis darbe bus pasitelktos prancūzų istoriko ir filosofo Michelio Foucault mintys, nes M. Foucault apibūdina diskursą, kuris yra formuojamas galios. Tirdamas diskursus ir juos lydinčias galios praktikas M. Foucault atskleidžia diskursų vystymosi eigą, pokyčius bei kam šie vystymosi procesai buvo galimai naudingi.³⁷ M. Foucault teigia, kad tam, jog būtų galima suprasti, kodėl kažkas yra (pvz. kažkokia įsivyravusi norma), reikia grįžti į praeitį ir analizuoti, kaip galios technikos veikė, kokią įtaką darė tam tikro diskurso perspektyvoje, kur steigė normą, žinojimą ir tiesos režimą įvairovę³⁸. M. Foucault žinojimas ir tiesa šiame darbe gali būti vartojimas sinonimiškai, pvz., galime manyti, kad įstatymas steigia normas, tačiau taip pat žinojimą ir tiesą. Jei žmogus elgiasi pagal įstatymo numatytas normas, kurio straipsniai suteikia žinojimą, kaip elgtis teisingai, galima manyti, kad visuomenė vadovaujasi įstatymo numatyta tiesa.

Taigi, atsižvelgiat į šio magistro darbo pagrindinius akcentus – diskursą, kontrolę ir seksualinio elgesio raišką – bei platesnį siekį įvardinti lokalsios galios dėmesnis, teorinis pagrindas bus konstruojamas:

1. Apžvelgiant diskurso, kuris iš vienos pusės veikia, iš kitos – yra paveikiamas, formuojamas galios mechanikos, ypatumus. Tai leis suprasti, jog seksualinio elgesio raiška taip pat yra diskursas, tačiau jis paklūsta tam tikrai kontrolės, normos sistemai, kurią galia konstruoja.
2. Apibūdinant galios ir seksualinio elgesio raiškos santykio modelius, kurie leis pamatyti kontrolės pobūdį seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu, t.y. supratęs, kaip galia paveikia diskursą, bus galima detaliau pamatyti, koks kontrolės (galios) santykis ir pobūdis yra kuriamas seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Tai leis įvardinti vyraujančius galios veikimo modelius seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu.

---

³⁷ Giedrė Braškutė, „Galios diskursas ir kritiškai maštančio intelektualo pozicija: Michel Foucault.“ Aplinkeliai, 2012. <<http://aplinkkeliai.lt/filosofijos-istorija/galios-diskursas-ir-kritiskai-mastancio-intelektualo-pozicija-michel-foucault-i/>> [Žiūrėta 2018 01 02].

³⁸ Ten pat.

1.1. Diskurso (pa)veikimas

M. Foucault diskursas tai – „išstarto ar parašyto dalyko materiali realybė³⁹“, kurią nuolatos formuoja ir (ar) keičia galios santykiai. Minėti galios santykiai tyrėjui yra ir kyla iš visur⁴⁰. Sujungus šias mintis būtų galima interpretuoti, kad M. Foucault įvardijama „materiali realybė“ atspindi normą, tam tikra prasme – tiesos koncepciją⁴¹, kurią nuolat kontroliuoja galios santykiai pasitelkdami tam tikras praktikas. Šias praktikas būtų galima skirstyti į tris pagrindines kategorijas:

1. „Draudimas“. Šių praktikų pagalba yra įsteigiamas žinojimas, kad ne apie viską visada galima kalbėti, t.y. tam tikras objektas tampa tabu⁴²;
2. „Perskirstymas ir atmetimas“. Šiomis praktikomis perskirstomi ir atmetami tam tikro objekto sudedamieji elementai, siekiant išgauti skirtį tarp to, kas teisinga ir klaidinga⁴³;
3. „Įtraukimo į žaidimą sąlygos“. Šiomis praktikomis siekiama nustatyti kalbančiųjų apie tam tikrą objektą teises, t.y. nustatyti taisykles, kam, kaip ir apie ką galima kalbėti, taip suteikiant kalbantiems subjektams vienokias ar kitokias išskirtines savybes, o jų išstartiems žodžiams didesnį reikšmingumą⁴⁴.

Išvardinti diskurso veikimo principai bei galios taikomos praktikos gali skambėti kiek abstrakčiai, todėl toliau pateikiama konkretaus pavyzdžio analizė.

Apsvarstykime lytinio gyvenimo pradžios amžiaus diskurso situaciją, kurios metu yra diskutuojama, nuo kokio amžiaus žmonės turėtų pradėti turėti lytinius santykius. Tarkime, kad daugeliu atveju respondentų atsakymai svyruoja tarp 16-18 metų⁴⁵. Remiantis M. Foucault diskurso idėja, šis atsakymas atspindėtų minėtąją „tiesos koncepciją“, nes tarytum kažkokia nusistovėjusi norma neleidžia galvoti apie jaunesnį amžių. Taigi, pasvarstykime, kas galėjo daryti įtaką tokiam respondentų atsakymui, t.y. kokios galios praktikos šiuo atveju galimai kontroliavo ir formavo „tiesos koncepciją“.

Pirmiausia, „tiesos koncepcijai“ apie tinkamą amžių pradėti lytinį gyvenimą daryti įtaką galėjo švietimas. Pvz. dorinio ugdymo programoje aiškinama, kuo skiriasi meilė nuo seksualinio potraukio bei aptariami iššūkiai lytiškumui⁴⁶, o sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai

---

³⁹ Foucault, *Diskurso tvarka*, 6.

⁴⁰ Gečienė, *The Notion of Power in the Theories of Bourdieu, Foucault and Baudrillard*, 119.

⁴¹ Foucault, *Diskurso tvarka*.

⁴² Ten pat, 7.

⁴³ Ten pat, 8.

⁴⁴ Ten pat, 25.

⁴⁵ Pateikta situacija yra hipotetinė, o atsakymo variantas 16-18 m. buvo pateiktas galvojant apie respondentus vyresnius nei 18 m.

⁴⁶ Pagrindinio ugdymo bendrosios programos 2-12 kl., „Dorinis ugdymas.“ Švietimo ir mokslo ministerija. <http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/ugdymo-programos/2_Dorinis_ugdymas.pdf> [Žiūrėta 2017 12 15].

bendrojoje programoje kalbama apie tai, kada mergaitė turi suprasti, jog yra suaugusi ir yra pasirengusi tapti mama, o berniukas – tėčiu⁴⁷.

Toliau, įtakos diskurse galėjo turėti teisė, pvz. LR baudžiamojo kodekso 151 str. 1¹ dalis, kurioje teigiama, kad lytiniai santykiai su nepilnamečiu, jaunesniu nei 16 m., yra draudžiami⁴⁸.

Galų gale, medicina ar su ja susijusios institucijos, pvz. Nacionalinis visuomenės sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos, kurių „apibrėžto tipo sąvokos“⁴⁹ nurodo, nuo kada galima pradėti lytiškai santykiuoti, siejant tai su žmogaus biologine, lytine branda, galėjo turėti įtakos kontroliuojant bei formuojant respondentų atsakymą.

Šiame pavyzdyje išvadinti institutai – švietimas, teisė ir medicina – M. Foucault diskurso sampratoje atitiktų galią, kuri naudoja sau būdingas praktikas:

1. Švietimas *perskirsto ir atmeta*, pvz. pasako, kada nepilnametis jau turėtų jaustis ar dar nesijausti suaugęs ir susilaukti vaikų, t.y. atmetami ir perskirstomi kiti šaltiniai, kurie teigtų priešingai nei norima įdiegti apie tai, kada žmogus turi jaustis suaugęs ir pasiruošęs reprodukcijai. Tai neišvengiamai siejasi su atsakymais apie amžių, nuo kada būtų galima pradėti lytinį gyvenimą;
2. Teisė *draudžia*, pvz. nurodo, su kokio amžiaus žmogumi yra nelegalu turėti lytinių santykių, o tai veikia kaip indikatorius bendrai galvojant apie tam tikrą amžiaus limitą pradėti lytinius santykius;
3. Medicina pasitelkia *įtraukimo į žaidimą sąlygas* kaip galios praktiką, pvz. tikime, kad atstovai, sietini su medicina, turi tinkamos kompetencijos kalbėti apie žmogaus kūno biologinę parengtį, todėl jų žodžiai yra svarūs galvojant apie amžių pradėti lytinį gyvenimą.

Šio hipotetinio pavyzdžio tikslas buvo parodyti, kaip vadovaujantis M. Foucault diskurso idėja galima nustatyti galios praktikas, kurios kontroliuoja, formuoja konkretų diskursą.

Pasitelkiant tokį pat mąstymo modelį galima analizuoti ir seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursą Lietuvos televizijoje. M. Foucault išvalgos leidžia į dominantį diskursą žvelgti per galios prizmę ir iš esmės išanalizuoti, kaip susidarė jo dėmenų formos, kokius poreikius tenkino, kaip modifikavosi, kokia linkme pasislinko ir kokį tiriamo diskurso suvaržymo vaidmenį atliko⁵⁰. Tiesa, skirtingai nei pavyzdyje, kuriame aiškumo dėlei buvo matomi du aspektai – galios praktikos, kurios formuoja, kontroliuoja tam tikrą tiesą, ir „suformuotos tiesos“ rezultatas – žmonės, kurie įtiki tiesa,

---

⁴⁷ Sveikatos ir lytiškumo bei rengimo šeimai bendrosios programos 1-12 kl., „Mokinių sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai gebėjimų raida.“ Švietimo ir mokslo ministerija. <https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/1_Priedas.pdf> [Žiūrėta 2017 12 15].

⁴⁸ LR Seimas, LR baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas. 151¹ str. „lytinės aistros tenkinimas pažeidžiant nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir (ar) neliečiamumą.“ 2000. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/CXvImbEApq>> [Žiūrėta 2017 12 15].

⁴⁹ Foucault, *Diskurso tvarka*, 22.

⁵⁰ Ten pat, 40.

ją skleidžia ir praktikuoja, – šiame magistro darbe nagrinėjama seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso tyrimo medžiaga leidžia stebėti tik vieną – galios praktikų pusę. Būtent ši galios pusė ir domina M. Foucault: „diskursą reikia suvokti kaip mūsų prievartą daiktams, šiaip ar taip praktiškai, kurią jiems primetame <...> reguliavimo principą⁵¹“.

1.2. Galios ir seksualinio elgesio raiškos santykio modeliai

Praeitoje darbo dalyje buvo pristatytos sudedamosios diskursą veikiančios dalys bei, pasitelkus pavyzdį, buvo pateikta iliustracija, kaip galios praktikos steigia normą ir veikia tiesos koncepciją. Taip pat buvo paaiškinta, jog į seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursą bus žvelgiama per galios prizmę. Taigi, dabar bus pereita prie galios pobūdžio ir santykio modelių.

Į nagrinėjamą diskursą žvelgiant iš minėtosios galios perspektyvos, seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursą formuojančius galios santykius teoriškai galima sugrupuoti į penkis modelius, kuriems yra būdingos tam tikros praktikos:

1. „Negatyvus santykis“. Galia seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu visada yra negatyvi naudojant tokias praktikas kaip: pašalinimas, atmetimas, atsisakymas, užtvėrimas, nuslėpimas, naujų elementų įvedimas ir maskavimas. Šiomis praktikomis galia siekia steigti trūkumus seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu⁵².
2. „Taisyklės instancija“. Galia diktuoja seksualumo elgesio raiškai savo įstatymą, taip įdiegdama dvilypį režimą – leidžiama ir draudžiama, teisėta ir neteisėta. Taip seksualinio elgesio raiškai yra įdiegiama tam tikra tvarka per santykį su įstatymu – apibrėžiamas jo teisinis būvis⁵³.
3. „Draudimo ciklas“. Seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu galia griebsi tik vieno – draudimo įstatymo. Tokiu būdu siekiama, kad seksualinė elgesio raiška atsisakytų pati savęs⁵⁴.
4. „Cenzūros logika“. Šis santykio modelis įgyja tris formas:
  - Teigiama, kad seksualinio elgesio raiška draudžiama;
  - Neleidžiama, kad apie tai būtų kalbama;
  - Neigiama, kad tai egzistuoja.

Išvardintomis formomis siekiama, kad (1) tai, „kas draudžiama, neprivalu kalbėti, kol realybėje tai nepanaikinta; (2) tai, ko nebėra, neturi turėti teisės būti kaip nors manifestuota,

---

⁵¹ Foucault, *Diskurso tvarka*, 36.

⁵² Foucault, *Seksualumo istorija*, 65.

⁵³ Ten pat, 66.

⁵⁴ Ten pat, 66.

netgi šnekoje, skelbiančioje jo nebūtį; (3) tai, apie ką reikia nutylėti, yra iš tikrovės ištrepta, kaip ir tai, kas aiškiausiai draudžiama⁵⁵ – formuojama trigubo draudimo logika.

5. „Vieningas dispozityvas“. Seksualinio elgesio raiška visur kontroliuojama „iš viršaus į apačią“ būdu, taip priimant globalinius sprendimus ir įsikišant dėl menkiausių dalykų. Galia pasitelkia įstatymo, draudimo ir cenzūros mechanikos būdus, kurie pasiekia tiek valstybės, tiek šeimos lygmenis. Taip pat šiame modelyje galia įgauna juridinę santykio formą, kurioje seksualinio elgesio raiška paklūsta galiai⁵⁶.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad galia skiria ypatingą represinį dėmesį seksualinio elgesio raiškai. Ypač didelė svarba suteikiama teisinėms praktikoms, kurių pagalba galia tarytum siekia nubrėžti „grynąją laisvės ribą⁵⁷“ seksualinio elgesio raiškai. Tačiau, jei prisiminsime M. Foucault įžvalgą, tai nėra netikėtumas, nes, anot tyrėjo: „<...> galia visuomet schematizuojama kaip juridinė forma, o jos veiklos rezultatai apibrėžiami kaip paklusnumas⁵⁸“.

Taigi, pasitelkiant išvardintus galios santykio modelius ir šiems modeliams būdingas praktikas bei atsižvelgiant į tai, kaip diskursas yra formuojamas bei paveikiamas, toliau darbe bus siekiama identifikuoti:

1. Kokie išvardinto teorinio pagrindo aspektai veikia įstatyminę aplinką;
2. Identifikavus galios pobūdį įstatyminės aplinkos atžvilgiu bus siekiama suprasti, ar ši galios mechanika atsispindi LRTK pastabume seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu ar, vis dėlto, LRTK neatliepia galios veikiamos įstatyminės aplinkos ir turi būti analizuojamas kaip atskiras savitas galios konstruktas;
3. Galiausiai bus analizuojami LRTK sprendimai seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Bus siekiama išsiaiškinti, ar identifikuotos galios praktikos bei santykio modeliai veikia kontrolierių vertinimo atžvilgiu, ar, vis dėlto, kiekviename uždavinyje pasireišk vis nauji galios aspektai, kurie formuoja seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursą.

---

⁵⁵ Foucault, *Seksualumo istorija*, 66.

⁵⁶ Ten pat, 67.

⁵⁷ Ten pat, 68.

⁵⁸ Ten pat, 67.

II ĮSTATYMINĖ APLINKA SEKSUALINIO ELGESIO RAIŠKOS ATŽVILGIU

Pareitoje darbo dalyje buvo paminėta, kad seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu galia reiškiasi per teises praktikas. Tarytum teisinės praktikos, kurių pagrindinis atributas – įstatymas, labiausiai tinka veikti kaip „<...> reguliavimo, arbitražo, atribojimo instancijos, būdas kaip padaryti <...> tam tikrą tvarką, nustatyti principą <...> paskirstyti pagal ribas ir egzistuojančią hierarchiją⁵⁹“. Iš tiesų, juk įstatymas yra „aukščiausią teisinę galią turintis norminis teisės aktas, išleistas Seimo arba priimtas referendumu⁶⁰“, už kurio pažeidimą gali grėsti atsakomybė, nustatyta konkretaus įstatymo tvarka, o visi šie aspektai veda į jau minėtą dvilypį režimą seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu – įstatymo leidžiamą ir draudžiamą⁶¹.

Taigi, toliau darbe seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursas Lietuvos televizijoje bus nagrinėjamas per įstatyminės aplinkos prizmę:

- LR visuomenės informavimo įstatymą;
- LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą;
- LRV neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašą.

Teisės aktų analizės eiliškumas atspindi jų chronologiją. Tiesa, siekiant kuo labiau atskleisti seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso ypatumus, LRV neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašas bus nagrinėjamas nuo 1991 m., nors šio aprašo tikslas buvo reikšmingai pakeistas 2004 m. Tam, kad būtų aiškiai perteikta, kokias reikmes LRV aprašas pradėjo tenkinti nuo 2004 m., jis bus analizuojamas paskutinis.

Šios analizės siekis yra apžvelgti teisės aktų veikimą, kurie šiuo atveju suprantami kaip galios praktikos, kontrolės modifikacijos – dinamiką seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu, t.y. kaip įstatymai susidarė, kokius poreikius tenkino, kokia linkme pasislinko ir kokį suvaržymo vaidmenį atliko⁶².

Tačiau reiktų nepamiršti M. Foucault įžvalgos, kad „galia kyla iš visur“, t.y. kad įstatymas, jo straipsniai (formuluotės), kurių dalyse pažymimi svarbiausi tam tikro objekto aspektai, priklauso nuo to, „iš kur kyla galia“ – šiuo atveju įstatymų leidėjų ir jų žiūros taško į tam tikrą objektą. Visa įstatymo koncepcija, kuri materializuojasi į tai, kas leistina ir ne seksualinio elgesio raiškos

⁵⁹Foucault, *Seksualumo istorija*, 68.

⁶⁰LR teisingumo ministerija, LR teisėkūros proceso pagrindų įstatymas, 2 str.-Pagrindinės šio įstatymo sąvokos 1 d.-Įstatymas – aukščiausią teisinę galią turintis norminis teisės aktas, išleistas Seimo arba priimtas referendumu. 2007. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.303891>> [Žiūrėta 2017 12 02].

⁶¹Foucault, *Seksualumo istorija*, 65.

⁶²Foucault, *Diskurso tvarka*, 40.

atžvilgiu, priklauso ne vien nuo įstatymo teksto, bet ir nuo įstatymų leidėjų pasaulėžiūros, kuri gali pasireikšti per literatūros apžvalgoje pristatytas konservatyviąją ar liberaliąją prizmes.

2.1. LR visuomenės informavimo įstatymo dinamika seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu

Šioje dalyje analizuojami LR visuomenės informavimo įstatymo pakitimai nuo 1996 m. iki 2016 m. seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Šiame kaip ir kituose teisėtvarkos tekstuose buvo ieškoma straipsnių ir jų dalių, kurie būtų susiję su seksualinio elgesio raiška, – jai įvedamais apribojimais, normomis, kurie leistų suprasti tokios raiškos „teisinio būvio“ transformacijas, kurias veikia galios mechanika.

Iš pateiktos lentelės (Priedas Nr. 1.) matoma, kad LR visuomenės informavimo įstatymas koncentruojasi ties pornografinio turinio sklaidos, kuri yra seksualinio elgesio raiškos dalis, draudimu. Pastebima, kad einant laikui šis draudimas iš esmės nepasikeičia, tačiau pati šio draudimo forma yra koreguojama. Pvz. lyginant:

- 1996 m. 8 str. Neskelbtina informacija 1 d. 4 p. kuriuo tiesiog *neleidžiama platinti pornografijos*⁶³,
- 2000 m. 20 str. Neskelbtina informacija 1 d. 4 p. kuriame jau kalbama apie *platinamą, propaguojamą ar reklamuojamą pornografiją, taip pat propaguojamas ir (ar) reklamuojamas seksualines paslaugas, seksualinius iškrypimus*⁶⁴; ir
- 2006 m. 19 str. Neskelbtina informacija 1 d. 4 p. kalba apie *platinamą, propaguojamą ar reklamuojamą pornografiją, taip pat propaguojamas ir (ar) reklamuojamas seksualines paslaugas, lytinius iškrypimus*,⁶⁵

apibrėžimus, galima aiškiai pastebėti, kaip, galia minėto straipsnio punktą perskirsto įvedant naujus arba pašalinant senus elementus (veikia negatyvus galios santykio modelis).

1996 m. apibrėžimas 2000 m. yra papildomas naujais seksualinių iškrypimų ir seksualinių paslaugų elementais, o 2006 m. matome, kad 2000 m. įvestas seksualinių iškrypimų elementas yra šalinamas ir keičiamas nauju lytinių iškrypimų elementu. Toks straipsnio vystymasis rodo, kaip perkonstruojama naujos „tiesos“ ar normos koncepcija apie seksualinio elgesio raišką pildant ir koreguojant elementų, kurie yra draudžiami, sąrašą (veikia taisyklės instancijos galios santykio modelis).

⁶³ LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas. 1996. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.065AB8483E1E>> [Žiūrėta 2017 11 15].

⁶⁴ LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas. 2000. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107744>> [Žiūrėta 2017 11 15].

⁶⁵ LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas. 2006. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.280580>> [Žiūrėta 2017 11 16].

Įdomu pastebėti, kad iki pat 2006 m. LR visuomenės informavimo įstatymas tarytum slepia, maskuoja – neapibrėžia, kas gi yra toji pornografija, kuriai sakomas griežtas „ne“ (veikia negatyvaus galios santykio modelis). Tai sudaro galimybę visą seksualinio elgesio raišką traktuoti kaip pornografiją. Nėra jokių abejonų, kad rašytinis žodis, kuriuo disponuoja įstatymas, yra itin svarbus – jam būtina disciplina ir apibrėžto tipo sąvokos tam, kad būtų aktualizuotos aukščiausiosios normos (įstatymo) taisyklės⁶⁶ – žinojimas.

Šioje vietoje aktuali Harrio Kalveno atpasakota situacija, kurioje vienas teisėjas pralinksmino kitą, teigdamas, jog įstatymas gali turėti įtakos sužadinat seksualines fantazijas⁶⁷, todėl taip sunku apibrėžti, kas yra seksualinio elgesio raiška. Remiantis šia situacija, būtų galima interpretuoti, kad iki pat 2006 m. vyraujantis nutylėjimas apie tai, kas yra toji pornografija, siejasi su „teisine baime“ netinkamai paveikti visuomenę. Gali pasirodyti, jog teisėjas nagrinėjamoje istorijoje šmaikštavo, tačiau reiktų prisiminti, kad žinojimas apie tam tikrą objektą nėra natūralus – jį steigia įstatymas, produkuoja ir nubrėžia limitus bei normas, kuriomis visuomenė vadovaujasi kaip tiesa, todėl kiekvienas žodis, atsidursiantis teisinėje plotmėje, turi būti gerai apgalvotas⁶⁸.

2006 m. LR visuomenės informavimo įstatymas pateikia jau dviejų tipų seksualinio elgesio raiškos apibrėžimus. Erotinio pobūdžio informacija – informacija, kuria skatinamas lytinis geismas, rodomas tikras ar suvaidintas lytinis aktas ar kitoks seksualinis pasitenkinimas arba sekso reikmenys ir pornografinio pobūdžio informacija – informacija, kai atvirai ir detaliam rodomas tikras ar suvaidintas lytinis aktas, lytiniai organai, tuštinimasis, masturbacija arba lytiniai iškrypimai (pedofilija, sadizmas, mazochizmas, zoofilija, nekrofilija ir kt.), ir tai yra pagrindinis tokios informacijos tikslas.⁶⁹ Šių apibrėžimų atsiradimą vėlgi galima suprasti kaip galios praktikas, kurios į tiriamą diskursą įveda naujus elementus seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu, pvz. pornografijos ir erotikos apibrėžimuose atsiranda masturbacijos, tuštinimosi, sekso reikmenų, nekrofilijos elementai (veikia negatyvaus galios santykio modelis). Ši naujų elementų įstatyme įvedimą galima interpretuoti kaip dar tikslesnį teisinio būvio bei normos ar taisyklės nustatymą tiriamai raiškai (veikia taisyklės instancijos galios santykio modelis).

Tačiau, jei atidžiau pažvelgtume į pornografinio pobūdžio informacijos ir erotinio pobūdžio informacijos apibrėžimus, pastebėtume, kad lytinis aktas tampa abiejų apibrėžimų dėmesio centru ir tik vienas aspektas – detalumas – galimai lemia skirtingas jų kategorijas. Bet juk lytinis aktas ir yra lytinis aktas, o detalumas tokio akto esmės nekeičia. Šioje vietoje iškyla bendra problematika, kaip apibrėžti seksualinio elgesio raišką, kurią puikiai iliustruoja teisėjo Potterio Stewarto frazė ištarta

⁶⁶ Foucault, *Diskurso tvarka*, 23-25.

⁶⁷ Harry Kalven, JR, „The Metaphysics of the Law of Obscenity.“ *The Supreme Court Review*, 1960, 1-45.

⁶⁸ Ten pat, 3-8.

⁶⁹ LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas. 2006. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.280580>> [Žiūrėta 2017 11 16].

JAV Aukščiausiam Teismui 1964 m., kurioje jis teigia, jog žinąs, kad tai pornografija, kai ją pamato⁷⁰. Vienaip ar kitaip, būtų galima interpretuoti, kad LR visuomenės informavimo įstatymas, steigdamas erotikos ir pornografijos apibrėžimus ir bendrai pornografinio turinio informacijos skleidimo draudimą, tarytum pareiškia tam tikrus visuomenės standartus, kurie siejasi su jau minėta taisyklės instancija – detalizuojama, kas leidžiama, o kas draudžiama.

Vis dėlto, aukščiau pateikti teisės aktų elementai neatsako į klausimą, kam kontrolė reikalinga. Kodėl reikia drausti ir nuolat tikslinti ribojamą seksualinio elgesio raišką? Galima teigti, kad šis klausimas teisinėje aplinkoje yra išsprendžiamas 2000 m., kai LR visuomenės informavimo įstatyme atsiranda ne tik 18 str. Nepilnamečių apsauga, kuriame nurodoma pornografinio pobūdžio informacijos žalinga įtaka vaikų vystymuisi, bet inicijuojamas savarankiško nepilnamečių apsaugai skirto įstatymo įgyvendinimas⁷¹. T.y., įstatyminėje aplinkoje galima pastebėti, kad seksualinio elgesio raiškos kontrolei atsiranda aiški priežastis – „nepilnamečių gerovė“, kuriai tokia raiška gali kenkti.

Vėlgi, galios praktikų pagalba yra perskirstoma seksualinio elgesio raiška, įvedami nauji elementai (straipsniai, įstatymas). Tarytum stengiamasi kuo aiškiau parodyti, kad seksualinio elgesio raiška savaime nėra tinkama ir ją būtina nuolat prižiūrėti. Šio darbo autorė neginčija, kad LR visuomenės informavimo įstatyme pabrėžiama pornografija ar erotika turi neigiamą poveikio vaikų vystymuisi, tik norima pastebėti, kad pats LR visuomenės informavimo įstatymas galios praktikų pagalba iki 2000 m. skirstė, kas teisėta ir neteisėta, nepateikdamas tokios kontrolės motyvo, o nuo 2000 m. atsiradęs pateisinimas (nepilnamečių apsauga) galimai paskatino ir tikslesnių seksualinio elgesio raiškos (pornografijos, erotikos) apibrėžimų atsiradimą.

Iš šios analizės matome, kaip LR visuomenės informavimo įstatymas, pasitelkęs galios praktikas, nuolat pildėsi, perskirstė, tikslino apibrėžimus, skirtus seksualinio elgesio raiškai, ir net inicijavo naujo įstatymo, skirto nepilnamečių apsaugai, atsiradimą. Šių praktikų pagalba buvo kuriami **negatyvumu** arba **taisyklės instancija** grindžiami **galios santykio modeliai** seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Taigi, galima daryti išvadą, kad būtent šie galios santykio modeliai ir lėmė akivaizdų LR visuomenės informavimo įstatymo griežtėjimą ir detalumo didėjimą.

---

⁷⁰ U.S. Supreme Court, „Jacobellis v. Ohio, 378 U.S. 184.“ 1964. <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/378/184/case.html>> [Žiūrėta 2017 11 02].

⁷¹ 2006 m. LR visuomenės informavimo įstatyme jau yra nurodomas LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas.

2.2. LR nepilnamečių apsaugos įstatymo dinamika seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu

Šioje dalyje apžvelgiami LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pokyčiai nuo 2002 m. iki 2016 m. seksualinio elgesio raiškos kontrolės atžvilgiu.

Kaip buvo minėta, šį įstatymą 2000 m. inicijavo LR visuomenės informavimo įstatymas, pabrėždamas, kad šis teisės aktas nustatys kriterijus informacijai, kuri gali turėti įtakos nepilnamečių fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi⁷² (veikia vieningo dispozityvo galios santykio modelis). Taigi, iš karto galima numanyti, kad seksualinio elgesio raiškai bus sudaroma vis mažiau laisvės – aplinka griežtėja, nes atsiranda nauja teisinė plotmė kontroliuoti tiriamą raišką. Tuo galima įsitikinti apžvelgus informaciją pateiktame priede (Priedas Nr. 2.).

Išanalizavus LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą, pastebimas bendras seksualinio elgesio raiškos kontrolės detalumo didėjimas. Interpretuojant šį detalumo augimą per galios prizmę, matome, kad erotinio pobūdžio informacijos apibrėžimas nuolat perskirstomas, pvz. 2002 m. ganėtinai detalus apibrėžimas⁷³ 2010 m. yra papildomas dar vienu elementu – „siūloma lytiškai santykiauti“⁷⁴ (veikia negatyvaus galios santykio modelis).

Iš vienos pusės, šį detalumo poreikį seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu galima pagrįsti M. Foucault suformuluota „scientia sexualis“ (mokslas apie seksualumą) koncepcija, kurios pagalba yra siekiama detalizuoti seksualinio elgesio raišką⁷⁵. Tačiau, kaip matome vėliau, galios praktiku pagalba daugelis seksualinio elgesio raiškos elementų yra pašalinami iš nagrinėjamo įstatymo, paliekamas tik vienas – erotinio pobūdžio aspektas nagrinėjamos raiškos atžvilgiu⁷⁶ (veikia negatyvaus galios santykio modelis).

Iš kitos pusės, tai nereiškia, kad į seksualinio elgesio raišką pradedama žiūrėti atlaidžiau. Tarytum maskuojamas siekis įvesti tvarką seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu iš tiesų pasireiškia naujų dalių nagrinėjamo įstatymo straipsniuose atsiradimu (veikia negatyvaus galios

---

⁷² LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas, 18 str.-Nepilnamečių apsauga 2d.-Viešosios informacijos, kuri gali turėti neigiamą poveikį nepilnamečių fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi, priskyrimo kriterijus nustato atskiras įstatymas. 2000. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107744>> [Žiūrėta 2018 01 03].

⁷³ LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, 4 str.-Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija, 1 d. 3 p.-erotinio pobūdžio: kai skatinamas lytinis geismas, rodomas lytinis aktas, jo imitacija ar kitoks seksualinis pasitenkinimas, lytiniai organai, seksualiniai reikmenys. 2002. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.817CC58C1A54>> [Žiūrėta 2018 01 03]

⁷⁴ LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, 4 str.-Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija, 1 d. 4 p.- erotinio pobūdžio: kai skatinamas lytinis geismas, siūloma lytiškai santykiauti, rodomas lytinis aktas, jo imitacija ar kitoks seksualinis pasitenkinimas, lytiniai organai, seksualiniai reikmenys. 2010. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.349306>> [Žiūrėta 2018 01 03].

⁷⁵ Foucault, *Seksualumo istorija*, 43-61.

⁷⁶ LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, 4 str.-4 straipsnio pakeitimas ir papildymas, 2 d. 4 p.-erotinio pobūdžio. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.361998>> [Žiūrėta 2018 01 03].

santykio modelis), pvz. nešvanki retorika⁷⁷ (2002 m.), propaguojami skirtingų seksualinių pažiūrų santykiai⁷⁸ (2010 m.) arba lytinių santykių skatinimas⁷⁹ (2010 m. – nagrinėjamo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas).

Apskritai parėžtina, kad 2010 m. šiame nepilnamečių apsaugos įstatyme yra matomas ypač didelis galios praktikų veikimas seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Tais pačiais metais įsigalioja nauja įstatymo versija, o netrukus ir dokumentas, keičiantis tik ką įsigaliojusias nuostatas, kuriose apibrėžimai seksualinio elgesio raiškai yra tikslinami.

Galima svarstyti, kad šis tikslinimas buvo paveiktas atsiradusio nepilnamečių gerovės motyvo, pagrindžiančio, kodėl reikia varžyti seksualinio elgesio raišką. Tarytum seksualinio elgesio raiška pradedama tapatinti su problema, kurią būtina sustabdyti tam, kad nepakenktų nepilnamečiams, taip įrašant naujus teisės akto punktus bei pasitelkiant šiame įstatyme nurodytus ribojimą ir draudimą⁸⁰.

Iš tiesų, peržvelgus LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pokyčius pamatysime, kad seksualinio elgesio raiškos problematika ir šios raiškos tikslinimas atsispindi ir pagrindiniuose įstatyme apibrėžtuose nepilnamečių apsaugos kriterijuose – pradedant nepilnamečių fiziniu, protiniu, dvasiniu vystymusi⁸¹ ir baigiant padarumo, dorovingumo ir psichikos aspektais⁸². Taigi, galima manyti, kad intensyvėjantis tikslinimas, kaip seksualinio elgesio raiška gali daryti neigiamą įtaką nepilnamečiams, siejasi su seksualinio elgesio raiškos įstatyminiu rūšiavimu (veikia taisyklės instancijos galios santykio modelis).

Tai, kad nagrinėjamo įstatymo straipsniuose nepilnamečių apsaugos aspektai siejasi su seksualinio elgesio raiškos detalumo intensyvėjimu, būtų galima aiškini per J. Phoenix ir S. Oerteon aptariamą seksualinio elgesio raiškos kontrolės prizmę. Jų manymu, seksualinio elgesio raiškos arba

---

⁷⁷ LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, 4 str.-Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija, 1 d. 10 p.-kuriuje dažnai vartojami nešvankūs posakiai, žodžiai ar gestai. 2002. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.817CC58C1A54>> [Žiūrėta 2018 01 03]

⁷⁸ LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, 4 str.-Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija, 1 d. 14 p.-kuria propaguojami homoseksualūs, biseksualūs ar poligaminiai santykiai. 2010. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.349306>> [Žiūrėta 2017 12 29].

⁷⁹ LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, 4 str.-4 straipsnio pakeitimas ir papildymas, 2 d. 15 p.-kuria skatinami lytiniai santykiai. 2010. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.361998>> [Žiūrėta 2017 12 28].

⁸⁰ LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, 4 str.-Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija, 2 d.-Informacijos, atitinkančios bent vieną šio straipsnio 1 dalyje numatytų kriterijų (tarp jų ir punktų susijusių su seksualinio elgesio raišką), skelbimas ar (ir) platinimas gali būti draudžiamas arba ribojamas. 2010. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.817CC58C1A54>> [Žiūrėta 2017 12 29].

⁸¹ LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, 3 str.-Pagrindiniai nepilnamečių interesų visuomenės informavimo srityje apsaugos ir įgyvendinimo principai, 4 p.-informacijos, kuri prisideda prie vaiko socialinės, dvasinės ir dorovinės gerovės ir skatina jo fizinį bei psichinį vystymąsi, sklaidos skatinimas. 2002. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.817CC58C1A54>> [Žiūrėta 2017 12 05].

⁸² LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, 3 str.-Pagrindiniai nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio principai, 6 p.-padarumo principu, 4 str. 1 d.-Neigiamą poveikį nepilnamečių psichikos sveikatai, fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi darančia laikoma viešoji informacija. 2010. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.349306>> [Žiūrėta 2017 12 05].

tiesiog sekso kontrolė plačiaja prasme visada koncertuojasi ties „auka“ ir „grėsmė“⁸³. Aukos vaidmuo, šiuo atveju, priklausytų nepilnamečiams, o grėsmės – seksualinio elgesio raiškai. Autorių teigimu, kuo seksualinio elgesio raiška yra labiau detalizuojama – įstatyme tai taip pat atsispindi vis didėjančio detalumo tendencija (apibrėžimai perskirstomi, sudaromos naujos dalys) – tuo tai labiau sudaro grėsmės įspūdį tam tikrai grupei – „aukoms“.

Šią detalumo idėją kiek papildytų jau minėta M. Foucault mintis, jog detalumo poreikis seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu atsiranda išvien su XIX a. įsigalėjusiu mokslu apie seksualumą, kurio pagrindinis akcentas yra prisipažinimo-išklausytojo – išpažinties ritualas. Šio ritualo metu seksualinio elgesio raiškai yra priskiriamos kategorijas (pvz. apklausos metu gauti duomenys yra surašomi į mokslui priimtas kategorijas), kas yra ne kas kita nei seksualinio elgesio raiškos normalizacija⁸⁴.

Grįžtant prie J. Phoenix ir S. Oerteon, anot kurių, šio darbo kontekste nepilnamečius būtų galima prilyginti „aukai“, o seksualinio elgesio raišką – „grėsmei“, tyrėjų manymu, bet kas gali užimti aukos vietą oficialiame diskurse – kontrolierius (šiuo atveju įstatymas) gali įtraukti įvairias organizacijas, bendruomenes, kurios lengvai gali tapti aukomis. Tai užtikrina, kad seksualinio elgesio raiškai niekada nebus leista „siautėti“, nes ji visada gali kažkam pakenkti ir sutrikdyti socialinę tvarką⁸⁵: „<...> aukos yra būtinos ir reikalingos, nes sekso reguliavimas visada yra apie galios santykius pabrėžtinai apie galią, kuri yra praktikuojama prieš tuos, kurie yra pozicionuojami kaip silpni, bejėgiai ir kuriems reikia apsaugos“⁸⁶.

Šis oficialaus diskurso veikimas, anot J. Phoenix ir S. Oerteon, seksualinio elgesio raiškos kontrolę padaro susitelkusią į moralinius principus⁸⁷. Iš tiesų, juk įstatymas, tam tikra prasme, perteikia supaprastintus moralinius sprendimus bei juos įgyvendina steigdamas visuomenės socialinę tvarką – žinome kas yra leistina, o kas yra draudžiama. Jeigu įstatymas yra valdžios sudėtingų moralinių procesų atspindys, kurios požiūris į seksualinio elgesio raišką susideda iš konservatyvių idėjų, pvz., paklausę savęs giliai širdyje pripažįstame, kad pornografija yra amoralu, tai yra nusikaltimas, tai kodėl turėtume panaikinti teisę ją išnaikinti⁸⁸? Tada nieko nuostabaus, kad įstatymo vaidmuo bus griežtos kontrolės užtikrinimas seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu.

Apibendrinant išdėstytas mintis, galima daryti išvadą, kad LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatyme matomi **negatyvus, taisyklės instancijos ir vieningo dispozityvo** galios santykio veikimo modeliai tiriamos raiškos atžvilgiu. Seksualinio elgesio raiškos apibrėžimai nagrinėjamame įstatyme nuolat perskirstomi, įvedami nauji elementai,

⁸³ Phoenix, Oerton, *Illicit and Illegal: Sex, regulation and social control*, 19.

⁸⁴ Foucault, *Seksulumo istorija*, 46-75.

⁸⁵ Phoenix, Oerton, *Illicit and Illegal: Sex, regulation and social control*, 19.

⁸⁶ Ten pat, 19.

⁸⁷ Ten pat, 19.

⁸⁸ Ronald Dworkin, „Lord Devlin and the Enforcement of Morals.“ *The Yale Journal*, 75(6), 1966, 986-1003, 987.

kiti elementai yra šalinami (negatyvus galios santykio modelis). Taikomas draudimas ir ribojimas, kas diktuoja tokios raiškos tvarką (taisyklės instancijos galios santykio modelis).

Taip pat, matome, kaip galios praktikų pagalba pradeda koncentruotis ties nepilnamečiais. Pasitelkiant vieningo dispozityvo galios santykio modelio apibūdinimą, būtų galima manyti, kad galia šio įstatymo plotmėje pradeda apimti vis daugiau – jai neberūpi vien drausti, kontroliuoti seksualinio elgesio raišką, bet ji pradeda daryti įtaką atskiroms socialinėms grupėms. Pvz. šiuo atveju vaikus būtų įvardinti kaip šeimos, kurios tvarką galia siekia reguliuoti, dalį.

Šie galios santykio modeliai turi įtakos seksualinio elgesio raiškos kontrolės griežtėjimo, detalumo ir tikslumo didėjimo tendencijai (įstatymo plotmėje tai būtų galima suprasti kaip siekį izoliuoti tokią raišką), kuri ypač suintensyvėja 2010 m. Taip pat, prie šios griežtėjimo-detalumo krypties prisideda ir paties nagrinėjamo įstatymo koncepcija, kurią, pasitelkus J. Phoenix ir S. Oerteon idėjas, būtų galima įvardinti kaip „aukos“ (nepilnamečių) ir „grėsmės“ (seksualinio elgesio raiškos) supriešinimu⁸⁹.

2.3. LRV aprašo dinamika seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu

Šioje dalyje apžvelgiami LRV neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašo pokyčiai seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu nuo 1991 m. iki 2016 m.

Šis aprašas yra neatsiejama nagrinėjamo diskurso dalis, kadangi tiek LR visuomenės informavimo, tiek LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymuose yra nurodyta, kad erotinio spaudos leidinių, kino, videofilmų, radijo ir televizijos programų platinimo tvarką⁹⁰ ir neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos, kuri yra ribojama skelbti, platinimo tvarką⁹¹ nustato LR Vyriausybė.

Taigi, apžvelgus minėto aprašo pokyčius, pirmiausia reikia atkreipti dėmesį į šio dokumento pavadinimo transformaciją, kuri sufleruoja apie aprašo paskirtį:

- 1991 m. pavadinimas akcentuoja erotinio pobūdžio kino filmų ir videoprogramų rodymo apmokestinimą ir rodymo tvarką – „*nutarimas dėl spaudos leidinių, turinčių erotinį pobūdį*,

⁸⁹ Foucault, *Seksualumo istorija*, 66.

⁹⁰ LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas, 32 str.-Informacijos platinimas ir jos ribojimas, 5 d.-erotinio ir smurtinio pobūdžio spaudos leidinių, kino ir videofilmų, radijo ir televizijos programų platinimo tvarką nustato Vyriausybė. 1996. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.065AB8483E1E>> [Žiūrėta 2017 12 05].

⁹¹ LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, 7 str.-Draudimas ir ribojimas skelbti bei platinti neigiamą poveikį darančią informaciją 3 d.-neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos, priskirtos viešosios informacijos, kuri ribojama skelbti ir platinti, kategorijai, skelbimo ir platinimo tvarką bei šiame straipsnyje numatytų garso ir vaizdo priemonių sistemą nustato Vyriausybė. 2002. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.817CC58C1A54>> [Žiūrėta 2017 12 05].

*apmokestinimo, taip pat erotinio pobūdžio kino filmų bei videoprogramų, kitų renginių viešo rodymo ir prekybos alkoholiniais gėrimais tvarkos*⁹²,

- 1992 m. apie erotinio pobūdžio videoprogramų rodymo taisykles nėra neužsimenama, tačiau dėmesys yra perkeliamas į erotinio pobūdžio renginius ir leidinius – „*nutarimas dėl kino filmų, videofilmų bei videoprogramų viešo rodymo, tiražavimo bei platinimo, erotinio pobūdžio renginių viešo rodymo ir erotinio bei smurtinio pobūdžio spaudinių platinimo tvarkos*“⁹³,
- 1996 m. minimos erotinio pobūdžio televizijos programos – „*nutarimas dėl erotinio ir smurtinio pobūdžio spaudos leidinių, kino filmų ir videofilmų, radijo ir televizijos programų platinimo tvarkos patvirtinimo*“⁹⁴,
- o nuo 2004 m. aprašo pavadinimas koncentruojasi į nepilnamečių apsaugą – „*nutarimas dėl neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos, priskirtos viešosios informacijos, kuri ribojama skelbti ir platinti, kategorijai, skelbimo ir platinimo tvarkos aprašo ir neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo, garso ir vaizdo priemonių sistemos aprašo patvirtinimo.*“⁹⁵.

Taigi, matomas aiškus pokytis aprašo paskirtyje, kurį pirmiausia lėmė LR visuomenės informavimo įstatymas, 2000 m. numatydamas LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo įgyvendinimą⁹⁶, o vėliau ir pats LR nepilnamečių apsaugos įstatymas 2002 m.⁹⁷. Galima manyti, kad aprašą nuo 2004 m. veikia jau minėtas LR nepilnamečių apsaugos įstatyme nustatytas vieningo dispozityvo galios santykio veikimo su seksualinio elgesio raiška modelis. Tiksliau, galia su sau būdingomis praktikomis nagrinėjamo aprašo atžvilgiu dar labiau plėtoja seksualinio elgesio raiškos normas per pasirinktą socialinę grupę – nepilnamečius, kurių gerovės klausimas galimai pasieks ir bendrą šeimos suvokimą apie seksualinio elgesio raišką.

---

⁹² LR Vyriausybė, Nutarimas dėl spaudos leidinių, turinčių erotinį pobūdį, apmokestinimo, taip pat erotinio pobūdžio kino filmų bei videoprogramų, kitų renginių viešo rodymo ir prekybos alkoholiniais gėrimais tvarkos. 1991. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9062E875A650>> [Žiūrėta 2018 01 03].

⁹³ LR Vyriausybė, Nutarimas dėl kino filmų, videofilmų bei videoprogramų viešo rodymo, tiražavimo bei platinimo, erotinio pobūdžio renginių viešo rodymo ir erotinio bei smurtinio pobūdžio spaudinių platinimo tvarkos. 1992. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CC65496EE784>> [Žiūrėta 2018 01 03].

⁹⁴ LR Vyriausybė, Nutarimas dėl erotinio ir smurtinio pobūdžio spaudos leidinių, kino filmų ir videofilmų, radijo ir televizijos programų platinimo tvarkos patvirtinimo. 1996. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.43BECACF4CB0>> [Žiūrėta 2018 01 03].

⁹⁵ LR Vyriausybė, Nutarimas dėl neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos, priskirtos viešosios informacijos, kuri ribojama skelbti ir platinti, kategorijai, skelbimo ir platinimo tvarkos aprašo ir neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo, garso ir vaizdo priemonių sistemos aprašo patvirtinimo. 2004. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2BD4B7DE7F89>> [Žiūrėta 2018 01 03].

⁹⁶ LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas, 18 str.-Nepilnamečių apsauga, 2 d.-Viešosios informacijos, kuri gali turėti neigiamą poveikį nepilnamečių fiziniui, protiniui ar doroviniui vystymuisi, priskyrimo kriterijus nustato atskiras įstatymas. 2000. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107744>> [Žiūrėta 2017 12 17].

⁹⁷ LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, 11 str.-Pasiūlymai Vyriausybei (Vyriausybė iki 2002 m. lapkričio 1 d.), 2 d.-nustato neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos, priskirtos viešosios informacijos kategorijai, kuri ribojama skelbti ir platinti, skelbimo ir platinimo tvarką bei šio įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje numatytų garso ir vaizdo priemonių sistemą. 2002. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.817CC58C1A54>> [Žiūrėta 2017 12 15].

Įsigaliojus LR nepilnamečių apsaugos įstatymui, dėl kurio seksualinio elgesio raiškos apibrėžimai tampa kur kas detalesni, LRV aprašas taip pat tampa detalesnis. Pvz. palyginus laikotarpius iki 2004 m. ir po 2004 m. matome, kad iki 2004 m. pagrindinis aprašo akcentas yra seksualinio elgesio raiškos kontrolė transliacijose nuo 23:00 val., erotinio pobūdžio videoprogramų rodymas asmenims nuo 16 m.⁹⁸ (1991 m.), išskiriamas „A“, „B“, „C“, „D“ videoprogramų žymėjimas⁹⁹ (1992 m.) bei pabrėžiama, kad yra draudžiama samdyti vaikus platinti erotinio pobūdžio filmus, videofilmus¹⁰⁰ (1996 m.). Susidaro įspūdis, kad iki 2004 m. seksualinio elgesio raiškai suteikiama didesnė tolerancijos erdvė, o, jei perfrazuotumėm M. Foucault mintį, gali pasirodyti, kad galia kur kas mažiau slopina, kontroliuoja tiriamą raišką, gal net skatina ir suteikia jai galimybę „išplaukti iš paties malonumo¹⁰¹“.

Tuo tarpu nuo 2004 m. iki 2017 m. apraše galima pastebėti detalumo ir griežtėjimo suintensyvėjimą seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu (veikia negatyvus, taisyklės instancijos galios santykio medeliai):

- 2004 m. apraše yra įvedami aiškūs laiko ir amžiaus kriterijai norint skleisti informaciją, išdėstomi niuansai, kaip ir kada informuoti apie numatytos programos pobūdį ir t.t.¹⁰²;
- 2010 m. aprašas dar labiau susiejamas su nepilnamečių apsauga, o kriterijų, kaip skleisti informaciją, įskaitant ir seksualinio elgesio raiškos pobūdžio informaciją, dar labiau padaugėja. Į nepilnamečių apsaugos įstatymą reikia žiūrėti ne vien tik norint suprasti, kokia yra neigiamą poveikį daranti viešoji informacija ir kokios gali būti išimties, bet ir norint nustatyti, kokiai amžiaus grupei priskirti tinkama numatyta informacija (anksčiau tai buvo nurodyta apraše). Taip pat, transliuojamos programos žymėjimas turi būti rodomas visą

---

⁹⁸ LR Vyriausybė, Nutarimas dėl spaudos leidinių, turinčių erotinį pobūdį, apmokestinimo, taip pat erotinio pobūdžio kino filmų bei videoprogramų, kitų renginių viešo rodymo ir prekybos alkoholiniais gėrimais tvarkos, 2 d.-Nustatyti, kad erotinio pobūdžio kino filmai bei videoprogramos, kiti erotinio pobūdžio renginiai gali būti rodomi tik asmenims, sukakusiems 16 metų, 3 d.-Nustatyti, kad iki 23 valandos per televizijos programas negali būti rodomi erotinio pobūdžio kino filmai ir kitos programos. 1991.<<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9062E875A650>> [Žiūrėta 2017 12 18].

⁹⁹ LR Vyriausybė, Nutarimas dėl kino filmų, videofilmų bei videoprogramų viešo rodymo, tiražavimo bei platinimo, erotinio pobūdžio renginių viešo rodymo ir erotinio bei smurtinio pobūdžio spaudinių platinimo tvarkos, 16 d.-Nustatomi šie kino filmų, videofilmų, videoprogramų indeksai: „A“-kino filmas, videofilmas, videoprograma, kuriuos galima rodyti įvairaus amžiaus žiūrovams; „B“-kino filmas, videofilmas, videoprograma, kuriuos vaikams iki 16 metų rekomenduojama žiūrėti su tėvais; „C“-kino filmas, videofilmas, videoprograma, rodomi žiūrovams nuo 16 metų; „D“-kino filmas, videofilmas, videoprograma, rodomi tik suaugusiems (nuo 18 metų). 1992. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CC65496EE784>> [Žiūrėta 2017 12 18].

¹⁰⁰ LR Vyriausybė, Nutarimas dėl erotinio ir smurtinio pobūdžio spaudos leidinių, kino filmų ir videofilmų, radijo ir televizijos programų platinimo tvarkos patvirtinimo, 6 d.-Erotinio ir smurtinio pobūdžio spaudos leidiniams, filmams bei videofilmams platinti draudžiama samdyti vaikus. 1996. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.43BECACF4CB0>> [Žiūrėta 2017 12 18].

¹⁰¹ Foucault, *Seksualumo istorija*, 43-46. (M. Foucault skatinimas taip pat yra slopinimas).

¹⁰² LR Vyriausybė, Nutarimas dėl neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos, priskirtos viešosios informacijos, kuri ribojama skelbti ir platinti, kategorijai, skelbimo ir platinimo tvarkos aprašo ir neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo, garso ir vaizdo priemonių sistemos aprašo patvirtinimo. 2004.<<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2BD4B7DE7F89>> [Žiūrėta 2018 01 03].

programos laiką, įvedamas techninių priemonių naudojimas, anonsų žymėjimo klasifikacija, žodinio pranešimo reikalavimai ir t.t.¹⁰³;

- 2016 m. įvardijama, kad už aprašo nesilaikymą taikoma LR administracinių nusižengimų kodekse nustatyta atsakomybė¹⁰⁴.

Šie pokyčiai rodo, kad nors nagrinėjamas aprašas yra grindžiamas tiek LR visuomenės informavimo įstatymu, tiek LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymu, iš tiesų yra žymiai labiau koncentruojamasi ties nepilnamečių apsauga, t.y. keičiasi aprašo pavadinimas, įvedama dar daugiau kriterijų, taisyklių seksualinio elgesio raiškos skleidimui, kad nebūtų pakenkta nepilnamečiams.

Tai lemia minėtieji **negatyvus, taisyklės instancijos ir vieningo dispozityvo** galios santykio modeliai, dėl kurių seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursas Lietuvoje tampa ne tik griežtesnis-detalesnis, bet ir pastebima jo tapimo homogenišku tendencija¹⁰⁵, t.y. LR visuomenės informavimo įstatymas inicijuoja LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą, o pastarasis transformuoja senąjį LRV aprašą į tikslingai veikiančią ties nepilnamečių apsauga. Taigi, matome, kaip galia „su pagreičiu“ pradeda veikti viena linkme, tampa vis labiau homogeniška ir toliau plėtoja J. Phoenix ir S. Oerteon įvardintą aukos ir grėsmės naratyvą seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu.

2.4 Seksualinio elgesio raiškos kontrolės įstatyminės aplinkos dinamikos analizės apibendrinimas

Šios pirmajam darbo uždaviniui skirtos analizės tikslas buvo aptarti įstatyminės aplinkos dinamiką seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Taigi, išanalizavus LR visuomenės informavimo įstatymą, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą ir LRV neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašą, galima daryti išvadą, kad seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursą įstatyminės aplinkos atžvilgiu galia formuoja pasitelkusi tris galios santykio veikimo su nagrinėjama raiška, modelius– neigiamą, taisyklės instancijos ir vieningo dispozityvo.

Kiekviename santykio modelyje esančios galios praktikos vis stipriau griežtina (pastebimas pagreitis) seksualinio elgesio raiškos diskursą, o galia tampa vis homogeniškesne sąranga

¹⁰³ LR Vyriausybė, Nutarimas dėl neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2010. <<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.66BE5E9704D1>> [Žiūrėta 2017 12 07].

¹⁰⁴ LR Vyriausybė, Nutarimas dėl Lietuvos respublikos vyriausybės 2010 m. liepos 21 d. nutarimo Nr. 1121-., dėl neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašo patvirtinimo pakeitimo. 2016. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f363791084ad11e6b969d7ae07280e89>> [Žiūrėta 2017 12 07].

¹⁰⁵ Michel Foucault, *Disciplinuoti ir bausti*. Vilnius: Baltos lankos, 1998. 98-99.

bausti, t.y. ji nėra prieštaringa, nepastovi, bet atvirkščiai – tolydžiai funkcionuojanti, kuri įsiskverbia net ir į mažiausias visuomenės kūno ląsteles¹⁰⁶. Intensyviausias griežtėjimo laikotarpis pastebimas nuo 2010 m., kai LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatyme ir LRV neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos apraše galios praktikos inicijuoja daugiausiai pakitimų nagrinėjamos raiškos atžvilgiu.

Tiesa, nors ši tyrimo dalis koncentruojasi ties Lietuvos įstatymine aplinka, kuri yra viena iš seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso dalių, šie 2010 m. pastebimi intensyvūs pakitimai tiriamos raiškos atžvilgiu galėjo būti sąlygoti kur kas platesnės galios mechanikos – ES Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos, kuri pasirodo taip pat 2010 m.¹⁰⁷ ir kurioje akcentuojami nepilnamečių apsaugos aspektai seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu, o, pvz. pornografiją kiekviena ES šalis gali kontroliuoti pagal savo šalies įstatymus. Tačiau dilema kyla, kai direktyvos 12 str. 2 d. pakeitimo siūlymas, susijęs su seksualinio elgesio raiška 2016 m., tarytum neatliepia mūsų šalyje susiformavusio seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso.

---

¹⁰⁶ Foucault, *Disciplinuoti ir bausti*. 98-99.

¹⁰⁷ Europos Komisija, Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva. Strasbūras, 2010. <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010L0013&from=EN>> [Žiūrėta 2017 11 09].

III KONTROLIERIAUS PASTEBĖTŲ SEKSUALINIO ELGESIO RAIŠKOS ELEMENTŲ POKYČIAI

LRTK įkurta 1996 m. LR visuomenės informavimo įstatymo pagrindu. Tai yra nepriklausoma Seimui atskaitinga LR jurisdikcijai priklausančių radijo ir televizijos transliuotojų ir retransliuotojų veiklą reguliuojanti ir kontroliuojanti institucija. Komisija dalyvauja formuojant valstybės audiovizualinę politiką. Ji yra Seimo ir LRV ekspertė radijo ir televizijos transliavimo ir retransliavimo klausimais¹⁰⁸.

Nuo 1996 m. lapkričio 12 d. iki 2000 m. rugpjūčio 29 d. m. komisiją sudarė 11 narių, nuo 2000 m. rugpjūčio 29 d. iki 2004 rugpjūčio 3 d. – 12 narių, nuo 2004 m. rugpjūčio 3 d. iki 2013 m. sausio 1 d. – 13 narių, o nuo 2013 m. sausio 1 d. – grįžta prie 11 narių¹⁰⁹ (Priedas Nr. 4). Nuo LRTK įsteigimo iki 2013 m. galutinį 13 komisijos narių skaičių sudarydavo 9 nariai, deleguoti viešųjų organizacijų, pvz. atstovai iš Lietuvos žurnalistų sąjungos, Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacijos, Lietuvos kompozitorių, kinematografininkų sąjungų, o likusius 4 narius deleguodavo LR Seimas ir LR Prezidentas. Nuo 2013 m. kiek didesnę dalį iš 11 narių deleguoja valdžia: 3 skiria LR Seimas ir 2 LR Prezidentas, o likusius 6 narius deleguoja visuomenininkai. Taip pat dabar LRTK pirmininką ir vicepirmininką skiria parlamentas.

Taigi, nuo 2013 m. valdžios įtaka LRTK veikimo procesams galimai yra didesnė ir ji nėra tokia nepriklausoma kaip teigiama įstatyme. Galiausiai, tai gali reikšti, kad televizijos ir radijo transliuotojų ir retransliuotojų veikla kur kas labiau priklauso nuo politinės aplinkos, kuriai paklūsta LRTK – vyrauja tiesioginis medijų valdymas, ne jų prižiūrėjimas¹¹⁰.

LRTK už programos stebėsenos patikrinimo aktų surašymą yra atsakingas Komisijos administracinėje struktūroje esantis Ūkio subjektų ir veiklos priežiūros skyrius. Skyrius, skirtas Lietuvos transliuotojų ir retransliuotojų priežiūrai (monitoringui) įsteigtas, 2002 m.¹¹¹, atitinkamai, LRTK archyvas pradedamas kaupti nuo 2003 m. Šiuo metu Ūkio subjektų ir veiklos priežiūros skyriuje dirba 8 specialistai¹¹², kurių pagalba LRTK vykdo planinius ir neplaninius ūkio subjektų (televizijos ir radijo) veiklos patikrinimus¹¹³. Tiesa, peržvelgus ankstesnes LRTK matų ataskaitas

---

¹⁰⁸ LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas. 2006. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.280580>> [Žiūrėta 2018 01 03].

¹⁰⁹ Lietuvos radijo ir televizijos komisija, administracijos direktorius, susirašinėjimas su autoriumi, Vilnius, 2018 m. sausio 4 d.

¹¹⁰ LRTK puslapyje teigiama, kad Komisija vykdo televizijos programų ir atskirų programų platinimo internete paslaugas, veiklos **priežiūrą**. <<http://www.rtk.lt/apie-lrtk/>> [Žiūrėta 2018 01 04].

¹¹¹ Lietuvos radijas ir televizija, „Lietuvos radijo ir televizijos komisijos 2001 m. veiklos ataskaita.“ 2002. <<http://www.rtk.lt/veiklos-ataskaitos/>> [2018 01 03].

¹¹² Lietuvos radijo ir televizijos komisija, „LRTK administracija.“ <<http://www.rtk.lt/lrtk-administracija/>> [Žiūrėta 2018 01 04].

¹¹³ Lietuvos radijas ir televizija, „Lietuvos radijo ir televizijos komisijos 2016 m. veiklos ataskaita.“ 2016. <<http://www.rtk.lt/content/uploads/2015/09/2016-m-LRTK-VEIKLOS-ATASKAITA.pdf>> [Žiūrėta 2018 01 03].

galima pastebėti, kad minėtame skyriuje darbuotojų skaičius svyravo nuo 4 iki 6 specialistų. Padidėjęs darbuotojų skaičius gali veikti kontrolieriaus pastabumą, kuris šio darbo dalyje ir bus tiriamas.

Visi kontrolieriaus pastebėti seksualinio elgesio raiškos elementai buvo atrinkti iš LRTK programų stebėsenos patikrinimo aktų (90 aktų, laikotarpis: nuo 2003 m. iki 2016 m.). Nagrinėjamuose aktuose kontrolieriaus užfiksuotą ir dokumentuose pateiktą seksualinio elgesio raišką, suskirstytą į keturias grupes: kalba, veiksmai, kūno dalys ir daiktai – nustatė šio magistro darbo autorė.

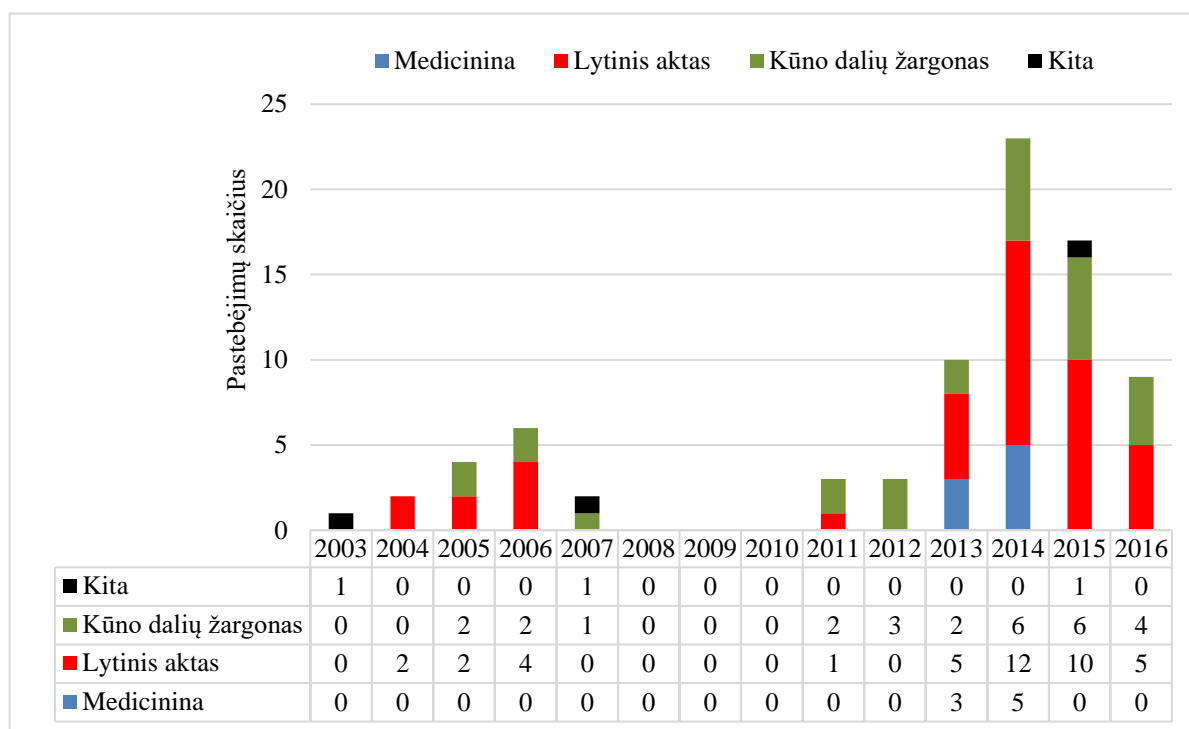
Toliau darbe apžvelgus seksualinio elgesio raiškos elementų grupes, jos bus siejamos su anksčiau pateikta įstatyminės aplinkos analize. Šios analizės tikslas yra įvertinti, ar kontrolieriaus pastabumas seksualinio elgesio raiškos elementų grupių atžvilgiu tiesiogiai siejasi su įstatyminės aplinkos pokyčiais, t.y. ar galios mechanika, kuri veikia ir formuoja įstatyminę aplinką bei kurioje buvo pastebimas besivystantis homogeniškumas, – identifikuotieji trys galios santykio modeliai ir jiems būdingos galios praktikos – atliepia ir kitą seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso dėmenį – LRTK pastabumą ir tokiu būdu galia įtvirtina minėtąjį homogeniškumą ne tik įstatyminėje aplinkoje, bet ir institucinėje praktikoje.

3.1. Kontrolieriaus pastebėtos su seksualinio elgesio raiška sietinos kalbos pokyčiai

Seksualinio elgesio raiškos elementų kalbos grupę sudaro: kalba, susijusi su medicina (pvz. laidoje kalbama apie moters lytinius organus ir juose esantį „G tašką“), kalbama apie lytinį aktą, įskaitant siūlomas seksualines paslaugas, kalbama žargonu apie kūno dalis (pvz. „papukai“, „bimbalas“, „instrumentas“), kalbama apie kitus seksualinio elgesio raiškos aspektus (pvz. apie lytiniam aktui skitų reikmenų paskirtį).

Grafike Nr. 1 susisteminti duomenys rodo, kiek kartų LRTK pastebėjo išskirtos grupės elementą, t.y. analizuojat LRTK programų stebėsenos patikrinimo aktus ir pastebėjus atitinkamą elementą buvo žymima – 1, nepastebėjus – 0. Lentelė po grafiku rodo sumą, kiek ir kokiais metais LRTK pastebėjo konkrečios seksualinio elgesio raiškos. Reikia priminti, kad aktuose nebuvo ieškoma konkretaus elemento, buvo identifikuojama visa seksualinio elgesio raiška. Tolimesni grafikai šioje darbo dalyje sukonstruoti pasitelkus tą pačią metodiką.

Grafikas Nr. 1. LRTK pastebėti su seksualinio elgesio raiška susijusios kalbos atvejai (2003 m. – 2016 m.)

Iš Grafiko Nr. 1. matome, kad nuo 2013 m. kontrolierius santykinai labiau pradėjo pastebėti kalbos grupėje esančią seksualinio elgesio raišką. Nuo šių metų ypač išaugo LRTK pastabumas ties programomis, kuriose buvo kalbama (tiek sakytinė, tiek rašytinė kalba) apie lytinį aktą, įskaitant siūlomas seksualines paslaugas, ir šnekama kūno dalių žargonu. Taip pat įdomu pastebėti, kad tik 2013 m. – 2014 m. kontrolieriaus akiratyje buvo kalba, susijusi su medicina.

Galima manyti, kad galbūt programų, kuriose būtų kalbama apie seksualinio elgesio raišką per medicininę-mokslinę prizmę, anksčiau tiesiog nebuvo ir kontrolierius tokios raiškos negalėjo pastebėti. Deja, bet šiame darbe to nebus galima sužinoti, nes, kaip buvo minėta, kontrolės diskursą šiame tyrime galima matyti tik iš galios praktikų pusės. Tiksliau kalbant, matome tai, ką kontrolierius identifiko.

Taip pat, iš pateikto grafiko matome, kad 2008 m. – 2009 m. į kontrolieriaus akiratį nepateko jokia su seksualinio elgesio raiška susijusi kalba. Apskritai, atsižvelgiant į kitus LRTK fiksuojamus seksualinės raiškos elementus, su seksualine raiška susijusi kalba Lietuvoje nepasižymi įvairumu. Palyginimui, JAV kalba, susijusi su seksualinio elgesio raiška, transliacijose dominuoja¹¹⁴.

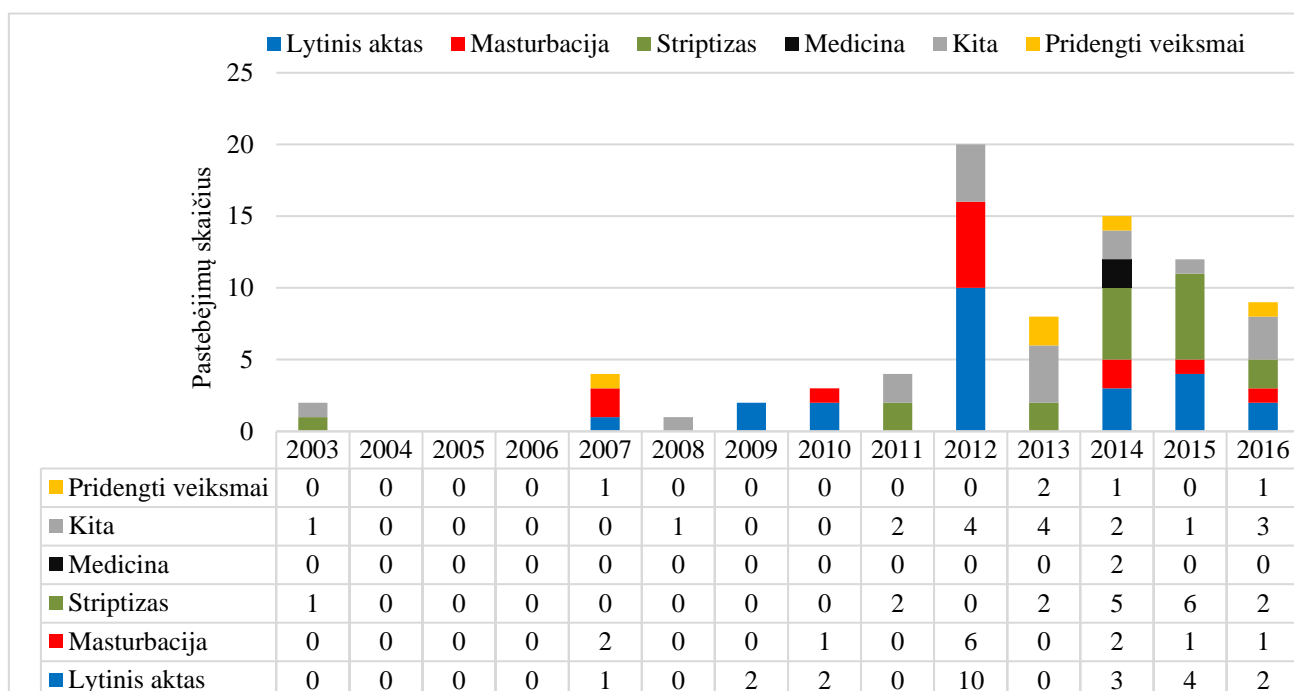
¹¹⁴ Lucretia Monique Ward, Sarah E. Erickson, Julia R. Lippman, and Soraya Giaccardi, „Sexual Media Content and Effects.“ 2016. <<http://communication.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-2>> [Žiūrėta 2017 12 02].

3.2. Kontrolieriaus pastebėtų su seksualinio elgesio raiška sietinų veiksmų pokyčiai

Seksualinio elgesio raiškos veiksmų grupę sudaro: lytinis aktas, masturbacija, striptizas, veiksmai, susiję su medicina (pvz. pučiant balioną iliustruojama, kaip palaipsniui didėja vyro lytinė potencija), atliekami kiti su seksualinio elgesio raiška susiję veiksmai (pvz. jaunuoliai žaidžia su prezervatyvais). Analizuojant kontrolieriaus pastebėjimus taip pat išskiriami seksualinio elgesio raiškos veiksmai, pridengti naudojant technines maskavimo priemones, pvz. juodą uždangalą.

Grafikas Nr. 2. LRTK pastebėti su seksualinio elgesio raiška susijusių veiksmų atvejai (2003 m. – 2016 m.)

Grafike Nr. 2 galima matyti, kad maždaug iki 2012 m. kontrolierius pastabumas seksualinės raiškos veiksmų atžvilgiu buvo kur kas mažesnis ir nenuoseklus – pastebėti pavieniai striptizo, lytinio akto, kiti veiksmai ir masturbacijos elementai, o 2004 m. – 2006 m. LRTK neidentifikavo jokių šios grupės elementų. Galima prisiminti, jog tais pačiais 2004 m. – 2006 m. kontrolierius labiausiai koncentravosi į kalbą apie lytinį aktą, įskaitant siūlomas seksualines paslaugas.

Nuo 2007 m. kontrolieriaus pastabumas palaipsniui didėja. Šioje tendencijoje būtų galima išskirti 2012 m., kuomet lytinis aktas tampa kontrolieriaus dėmesio centru. Vėliau šis elementas pastebimas kiek mažiau, tačiau išlieka kur kas aktualesnis nei laikotarpyje iki 2009 m.

Pastebėtina, kad tarp kalbos apie lytinį aktą ir lytinio akto veiksmo kontrolieriaus pastabume vyrauja atvirkštinis ryšys: 2004 m. – 2006 m LRTK labiausiai koncentruojasi ties kalba apie lytinį aktą, kai veiksmų grupėje jokie elementai nėra pastebimi. Tuo tarpu 2012 m., kai lytinio

akto veiksmas kontrolieriaus yra fiksuojamas daugiausiai, kalbos apie lytinį aktą nėra pastebima. Tačiau vėlgi, gali būti, kad transliuojamose programose vieno ar kito elemento tiesiog nebuvo.

Toliau, 2011 m. po ilgos pertraukos kontrolierius pradėjo fiksuoti striptizą, kuris, lyginant su kitais veiksmy grupės elementais, 2014 m. – 2015 m. santykinai tapo dėmesio centru. Striptizo elementus kontrolierius 2003 m., 2011 m., 2014 m. ir 2015m. dažniausiai pastebėdavo pramoginėse laidose, pvz. informacijos šou „KK2“, „Tik nesakyk mamai“, „Valanda su Rūta“ ir t.t. Tačiau būtų galima išskirti 2015 m., nes šiais metais striptizo elementus LRTK daugiausiai fiksavo pramoginėje laidoje „N-uoga“, kurios kontrolieriaus akiratyje iki šių metų nebuvo. Iš LRTK pastabų tirtuose aktuose, galima manyti, kad šios laidos koncepcija buvo tiesiogiai susijusi su seksualinio elgesio raiška – rodomi erotikos šou ir pan. Tai galimai paskatino išskirtinį kontrolieriaus dėmesį fiksuojat minėto striptizo elementus išskirtinai šioje laidoje.

2012 m. pastebimos masturbacijos ir lytinio akto elementų skaičius taip pat išaugo, tačiau, pvz. kalbos dalyje tais metais kontrolierius fiksavo tik kūno dalių žargoną.

Veiksmų, kurie būtų pridengti techninėmis maskavimo priemonėmis, kontrolieriaus akiratyje per visą 2003 m. – 2016 m. laikotarpį buvo pastebima palyginus mažai – daugiausiai dėmesio tokie elementai sulaukė 2013 m. Reikia prisiminti, kad kabos grupėje, kurioje būtų fiksuojama kalba, slepiant ją techninių priemonių pagalba (pvz. išsireiškimų slėpimas signalu „pypt“), apskritai nebuvo.

Taigi, kontrolieriaus pastabumas nuo 2009 m. seksualinio elgesio raiškos veiksmy atžvilgiu palaipsniui didėjo. Daugiausiai per visą laikotarpį buvo pastebėtas lytinio akto elementas – 24 kartai. Kiek mažiau buvo fiksuojamas striptizas – 18 kartų. Mažiausiai LRTK pastebėjo elementų, susijusių su medicina – 2 kartai.

Mažas kontrolieriaus pastabumas medicinos bei mokslinių elementų atžvilgiu svarbus, nes LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 5 str. 2 dalyje teigiama, kad informacija priskirtina prie nedarančios neigiamo poveikio nepilnamečių vystymuisi kategorijos tokia, kuri yra reikšminga moksliniu ar meniniu požiūriu arba reikalinga tyrimams ar mokymui.¹¹⁵ Tačiau kaip matoma, pokalbių šou „Kvieskite daktarą“, kurios pagrindinis akcentas yra temos susijusios su medicina iš mokslinės perspektyvos, kontrolieriaus manymu, minėto įstatymo straipsnio dalies dėl nedarančio neigiamą poveikį nepilnamečiams turinio kriterijų neatitiko. Tam prieštarautų literatūros apžvalgoje minėto A. Koppelmano pastebėjimai, apibūdinantys JAV teisinėje sistemoje paskelbtą apibrėžimą apie tai, jog skleidžiamas turinys, įskaitant ir seksualinio elgesio raišką, turi turėti pakankamai meninės, politinės ir mokslinės vertės¹¹⁶.

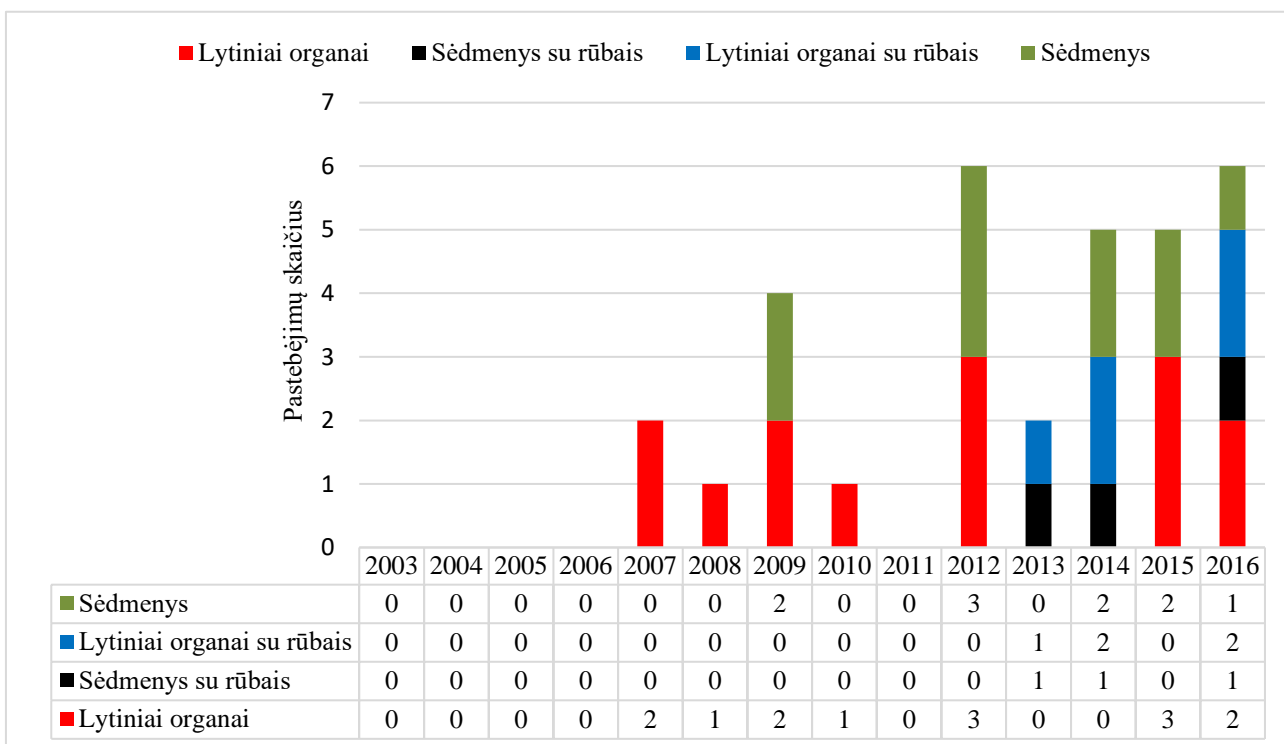
¹¹⁵ LR Seimas, LR neigiamą poveikį nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pakeitimo įstatymas. 2010. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.349306>> [Žiūrėta 2018 01 03].

¹¹⁶ Koppelman, *Is Pornographu 'Speech'?*, 71-89.

3.3. Kontrolieriaus pastebėtų su seksualinio elgesio raiška sietinų kūno dalių pokyčiai

Su seksualinio elgesio raiška sietinų kūno dalių grupę prasminga skirstyti į dvi dalis: vyrų ir moterų kūno dalys. Vyrų kūno dalių grupę sudaro: lytiniai organai, sėdmenys, lytiniai organai su apatiniais rūbais, sėdmenys su apatiniais rūbais.

Grafikas Nr. 3. LRTK pastebėti su seksualinio elgesio raiška susijusių vyrų kūno dalių atvejai (2003 m. – 2016 m.)

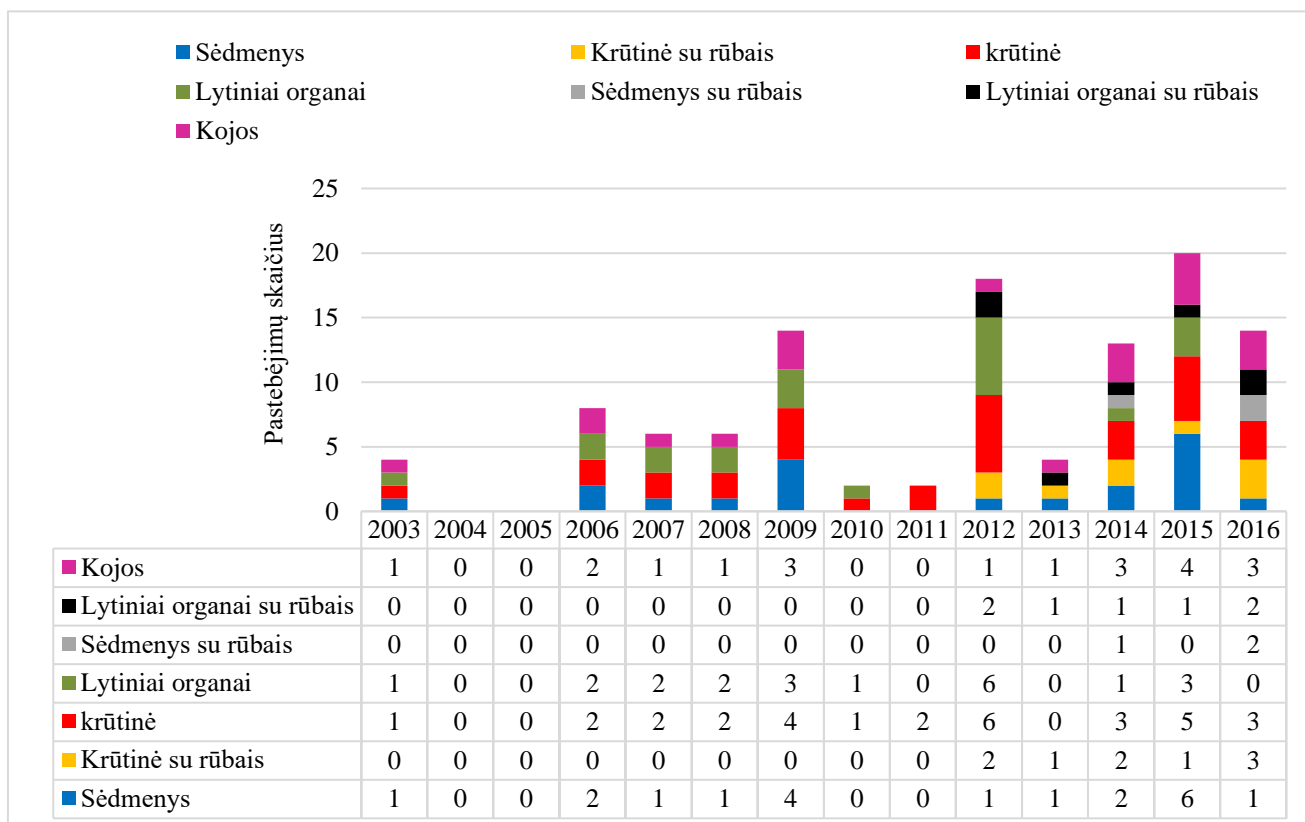
Iš Grafiko Nr. 3 matyti, kad kontrolierius tik nuo 2007 m. pradėjo pastebėti su seksualinio elgesio raiška susijusius vyrų kūno dalių elementus. Tai galėjo lemti 2006 m. LR visuomenės informavimo įstatyme atsiradę erotikos ir pornografijos apibrėžimai.

Nepaisant kelerių mažesnio aktyvumo metų, LRTK pastebėjimai šios grupės elementų atžvilgiu vidutiniškai augo. Pastebima, kad lytiniai organai ir sėdmenys beveik visada buvo kontrolieriaus dėmesio centre, tačiau ypač daug šių elementų LRTK pastebėjo 2012 m. Tokia tendencija turi sąsają su prieš tai aptarta veiksnių grupe, kuomet tais pačiais 2012 m. kontrolierius kreipė dėmesį į masturbacijos ir lytinio akto veiksnių grupės elementus. Akivaizdu, kad lytinis aktas be lytinių organų neįmanomas, tačiau šio magistro darbo kontekste svarbu pabrėžti, kad transliuotojas tai rodė nenaudodamas maskavimo priemonių, kas atkreipė kontrolieriaus dėmesį.

Tuo tarpu lytiniai organai ir sėdmenys su apatiniais rūbais buvo kur kas mažiau fiksuojami ir pradėti pastebėti tik nuo 2013 m., tačiau, kaip buvo minėta, tai lemti galėjo paprasčiausias tokio turinio nebūvimas.

Pereinant prie moterų, kontrolieriaus pastebėtų su seksualinio elgesio raiška susijusių moterų kūno dalių grupę sudaro: sėdmenys, sėdmenys pridengti apatiniais rūbais, krūtinė, krūtinė, pridengta apatiniais rūbais, lytiniai organai, lytiniai organai, pridengti apatiniais rūbais, ir kojos.

Grafikas Nr. 4. LRTK pastebėti su seksualinio elgesio raiška susijusių moterų kūno dalių atvejai (2003 m. – 2016 m.)

Pastebėtina, kad, skirtingai nuo vyrų kūno dalių, šiuos elementus kontrolierius pastebėjo jau nuo 2003 m. Per visą laikotarpį kontrolieriaus pastabumas šios grupės atžvilgiu nėra tolygus. Vis dėlto, nors ir su kelerių metų išimtimi, galima sakyti, kad kontrolieriaus pastabumas vidutiniškai turi didėjimo tendenciją. Išskirti būtų galima 2006 m., kai po dviejų metų pertraukos LRTK vėl pradėjo pastebėti šios grupės elementus, o tai galėtų sieti jau minėtų pornografijos ir erotikos apibrėžimų atsiradimu LR visuomenės informavimo įstatyme.

Kaip matome, grafike figūruoja krūtinė, lytiniai organai, sėdmenys ir kojos. Kiek mažiau buvo pastebima elementų, kurie yra pridengti rūbais. Krūtinės ir lytinių organų pastebėjimų skaičiaus išaugo 2012 m., sėdmenų – 2015 m., kojų – 2015 m. Prisiminkime, jog 2012 m. metais taip pat daugiau buvo pastebėta ir vyriškų lytinių organų, sėdmenų, veiksnių grupėje – lytinio akto ir

striptizo elementų, o kalbos grupėje – kūno dalių žargonu ir kalbos apie lytinį aktą, įskaitant seksualinių paslaugų siūlymus, seksualinio elgesio raiškos elementų.

Trumpai apibendrinant vyrų ir moterų kūno dalių kontrolieriaus pastabumo pokyčius pirmiausia dar kartą reikia pabrėžti faktą, kad elementų, susijusių su vyrais, LRTK pastebi kur kas mažiau nei moterų. Šioje vietoje televizijos transliuotojai galimai vadovaujasi fraze „seksas parduoda“ (ang. *sex sells*). Tyrimai rodo, kad televizijos turinys, kuriame yra seksualinio elgesio raiška, labiau pritraukia dėmesį, jis labiau prisimenamas¹¹⁷, o seksualus moterų vaizdavimas medijose pasitaiko dažniau nei vyrų¹¹⁸.

Kaip buvo minėta, šiame darbe tirama medžiaga neleidžia pasakyti, transliuotojas rodė daugiau ar mažiau seksualinio elgesio raiškos elementų. Taigi, jei būtų atliktas tyrimas, kuris nagrinėtų Lietuvos televizijoje skleidžiamą seksualinio raišką ir kurio akiratyje figūruotų moterų seksualumas, tai leistų išsiaiškinti, ar kontrolieriaus pastabumo didėjimas atitinka tai, kad televizijoje rodoma vis daugiau seksualiai portretuojamų moterų, o įstatymų griežtėjimas seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu yra didesnio pastebėjimo pasekmė.

Taip pat matome, kad moterų kūno dalių grupėje pastebimi seksualinio elgesio raiškos elementai santykinai išauga 2012 m.. Vyrų kūno dalių grupėje pastebimų elementų šiais metais taip pat buvo pastebėta kur kas daugiau. Šiai pastabumo tendencijai įtaką galėjo daryti 2010 m. įstatymų korekcijos nepilnamečių apsaugos atžvilgiu.

3.4. Kontrolieriaus pastebėtų su seksualinio elgesio raiška sietinų daiktų pokyčiai

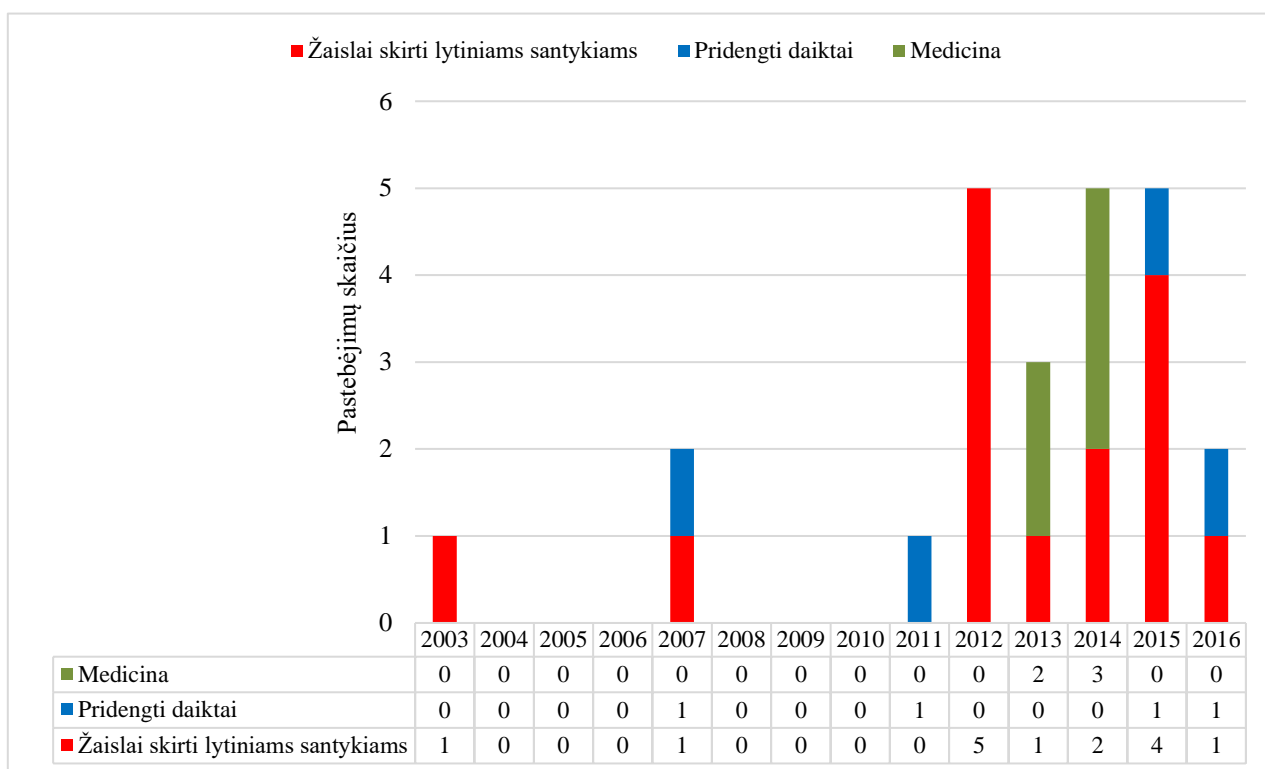
Paskutinė seksualinio elgesio raiškos elementų grupė, kurią buvo galima identifikuoti LRTK programų stebėsenos patikrinimo aktuose, yra daiktai, t.y. lytiniais santykiams skirtos priemonės, žaislai, pridengti daiktai ir daiktai sietini su medicina (pvz. pasitelkiama liniuotė, kurios pagalba vizualizuojamas vyriško lytinio organo dydis) .

---

¹¹⁷ James King, Alastair McClelland, Adrian Furnham, „Sex Really Does Sell: The Recall of Sexual and Non-sexual Television Advertisements in Sexual and Non-sexual Programmes.“ *Cognitive Psychology*, 29 (2) 2015, 210-216.

¹¹⁸ Soley Lawrence, Gary Kurzbard, „Sex in Advertising: A Comparison of 1964 and 1984 Magazine Advertisements.“ *Journal of Advertising*, 15 (3), 1986, 46-64.

Grafikas Nr. 5. LRTK pastebėti su seksualinio elgesio raiška susijusių daiktų atvejai (2003 m. – 2016 m.)

Matome, kad kontrolierius pastabumas nagrinėjamų elementų atžvilgiu padidėjo nuo 2012 m. Šis pokytis sutampa su anksčiau nustatytu ūgtelėjusiu pastabumu kūno dalių (tiek vyrų, tiek moterų) ir veiksnių sietinos su seksualinio elgesio raiška, atžvilgiu, o tai buvo siejama su įstatymų straipsnių dalių korekcijomis nepilnamečių apsaugos klausimui.

Pridengtų daiktų ir medicinos elementų skaičius LRTK pastabumo atžvilgiu per visą 2003 m. – 2016 m. laikotarpį išlieka mažas. 2014 m. medicinos elementų pastabumas atitinka veiksnių grupėje pastabėtus elementus (Grafikas Nr. 2) ir tą pačią laidą – „Kvieskite daktarą“, kurioje šie elementai buvo pastebėti. 2007 m. pridengtų daiktų pastabumas atitinka ir pridengtų veiksnių grupėje esančių elementų fiksavimą. Tiesa, programos, kuriose šie elementai buvo pastebėti – skirtingos. Taip pat daiktų grupėje vis didėjantį pastabumą skirtingų elementų atžvilgiu nuo 2012 m. iki 2016 m. būtų galima sieti ir LRTK sudėties pakitimu – 2013 m. Šiais metais LRTK narių daugiau deleguoja valdžia, kurios pozicija tiek įstatymų atžvilgiu, tiek šioje vietoje atrodytų gan aiškiai – kuo griežčiau kontroliuoti – ne prižiūrėti ar pasitikėti transliuotojų savireguliacinėmis priemonėmis.

Taip pat apžvelgiant šį grafiką pastebėtina, kad dera ne tik aukšto, bet ir žemo skirtingų seksualinės raiškos elementų pastabumo laikotarpis. Pvz. LRTK 2004 m. ir 2005 m. buvo nepastabi tiek dėl lytiniams santykiams reikalingų daiktų, tiek dėl kitose seksualinio elgesio raiškos grupėse, išskyrus kalbą, esančių elementų. Tai būtų galima sieti su tuo, kad pvz. 2004 m. LRV aprašas pritaikomas prie nepilnamečių apsaugos keliamų reikalavimų, atsiranda naujos normos

transliuotojams, tuo pačiu ir LRTK turėjo adaptuoti savo veiklą ir požiūrį į transliuojamų programų turinio, kuriame yra seksualinio elgesio raiška, tinkamumą.

Analizuoti duomenys leidžia matyti, kad **LRTK seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu tampa santykinai pastabesnė** – kalbos grupėje nuo 2013 m., veiksmų grupėje – 2012 m., kūno dalių grupėje, susijusioje su vyrais – 2012 m., kūno dalių grupėje, susijusioje su moterimis – 2012 m. ir daiktų grupėje – 2012 m. Taigi, apibendrinant galima sakyti, kad LRTK daugiau pradeda pastebėti seksualinio elgesio raiškos apie 2010 m. – 2012 m.

Galų gale, pateikta LRTK pastabumo apžvalga seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu toliau leidžia pagrįstai kalbėti apie tai, ar kontrolierius atliepia galios praktikų steigiamą griežtėjimą-detalumą, homogeniškumą įstatyminėje aplinkoje seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu.

3.5. Kontrolieriaus pastebėtų su seksualinio elgesio raiška sietinų elementų pokyčiai ir galios mechanika

Apžvelgus LRTK pastebėjimų seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu pokyčius, jie bus siejami su anksčiau nagrinėtais įstatyminės aplinkos pokyčiais per galios ir jos mechanikos prizmę.

Matoma, kad LRTK nuo apytikriai 2010 m. – 2012 m. tapo santykinai pastabesnė seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Atitinkamai, įstatyminėje aplinkoje 2010 m. įsigaliojo LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pakeitimas¹¹⁹ ir LRV neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašo nauja redakcija¹²⁰. Taigi, nuo 2010 m. galios santykis su seksualinio elgesio raiška griežtėjo, o jo modeliams būdingos galios praktikos detalizavo aplinką seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu per nagrinėjamo kontrolės diskurso įstatyminės aplinkos dėmenį.

Taigi, galima sakyti, kad padidėjęs kontrolieriaus pastabumas seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu nuo apytikriai 2010 m. – 2012 m. yra įstatyminę aplinką veikiančios galios mechanikos atspindys, t.y. kuo įstatyminė aplinka tampa griežtesnė (detalesnė), tuo LRTK pastebi daugiau tiriamos raiškos elementų.

Prisiminkime, kad galia, veikdama įstatyminę aplinką, per visą laikotarpį judėjo homogeniškumo link – nagrinėtų įstatymų straipsniai ir juose esantys apibrėžimai seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu papildė vienas kitą. Nuo 2010 m. galia pradėjo veikti dar aktyviau, savąsias praktikas

---

¹¹⁹ LR Seimas, Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. 2010 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.361998>> [Žiūrėta 2018 01 03].

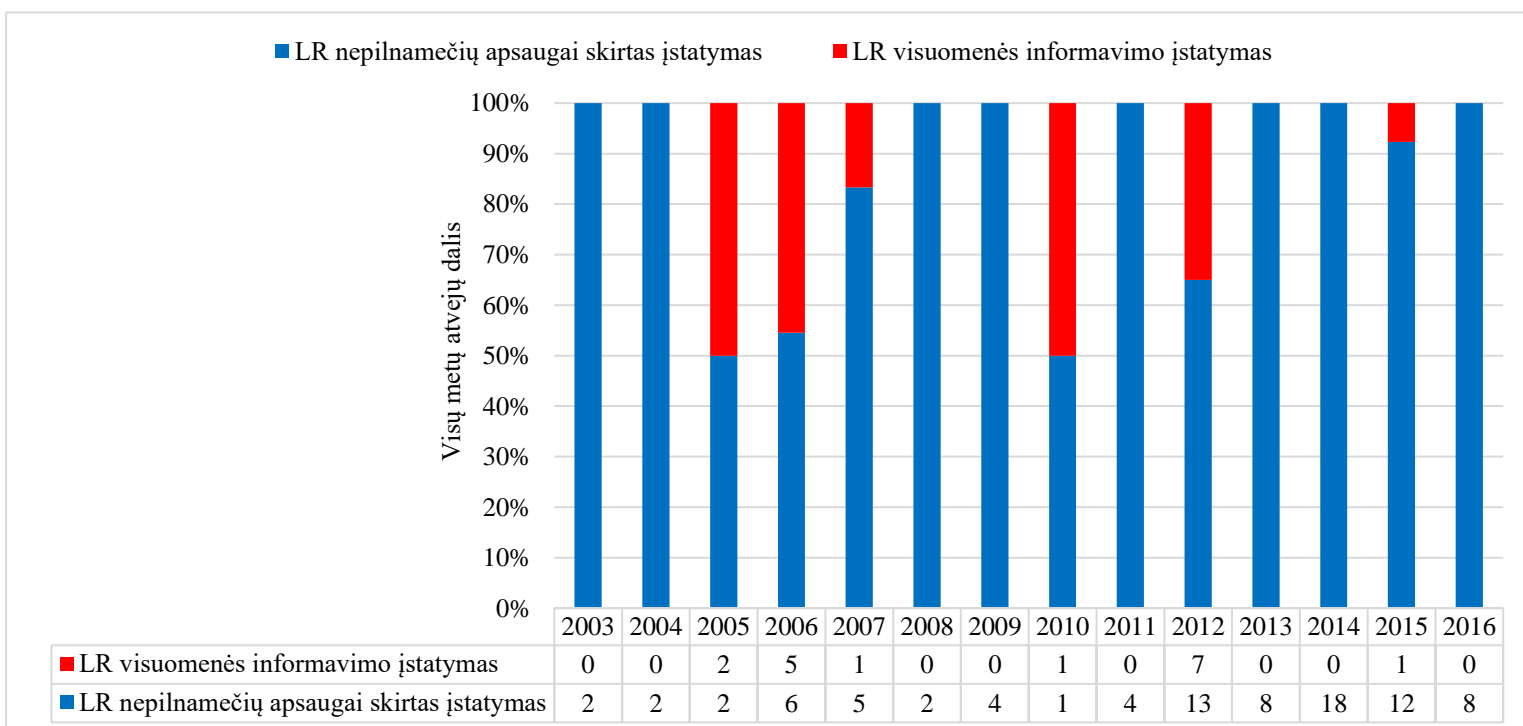
¹²⁰ LR Seimas, Nutarimas dėl Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2010. <<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.66BE5E9704D1>> [Žiūrėta 2018 01 04].

nukreipdama nepilnamečių apsaugos link, taip dar labiau griežtindama aplinką bei mažindama erdvę seksualinio elgesio raiškai.¹²¹

Tuo tarpu, LR TK šioje galios mechanikoje įgauną institucinio įrankio vaidmenį, kurio pagalba galios formuojamas įstatymas materializuojasi į labai aiškius veiksmus, pvz. atimti transliuotojui licenciją, skirti administracinę baudą ir pan.¹²² M. Foucault manymu: „galios santykiai yra įveiksinami, kurių institucinė kristalizacija įsikūnija valstybės aparatuose, įstatymų formuluotėse ir socialinės hegemonijos formose¹²³“. Taigi, seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursas nėra tik teisinės doktrinos, kurioms prireikus nežinia kokiais procesais „baus“ nagrinėjama raišką, bet aiškus išgrynintas, institucinis galios mechanizmas.

Kad LR TK tolydžiai atliepia galios formuojamą įstatyminės aplinkos dinamiką galima įsitikinti ir atkreipiant dėmesį į tai, kokį įstatymą kontrolierius pasitelkia kaip priežastį nagrinėti atvejus, susijusius su seksualinio elgesio raiška (žr. Grafikas Nr. 6.).

Grafikas Nr. 6. LR TK nagrinėjamų su seksualinio elgesio raiška susijusių atvejų teisinis pagrindas (2003 m. – 2016 m.)

¹²¹ Foucault, *Disciplinuoti ir bausti*, 98-99.

¹²² LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas, pvz. 27 str.-Radijo ir televizijos komisijos veikla ir jos sudarymo principai, 1 d. 2 p-kontroliuoja, kaip laikomasi konkursams pateiktų išpareigojimų dėl programų struktūros ir turinio bei kitų konkursų reikalavimų, o atradusi pažeidimų, kreipiasi į valstybės institucijas arba teikia ieškinius teisme dėl pažeidimų pašalinimo, radijo ir televizijos stočių veiklos sustabdymo ar nutraukimo. 1996. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.065AB8483E1E>> [Žiūrėta 2018 01 04].

¹²³ Foucault, *Seksualumo istorija*, 72.

Iš pateikto grafiko matome, kad LRTK nuo apytikriai 2010 m. – 2012 m. ne tik materializuoja vis labiau homogenišką galios konstruklą pastebėdama daugiau seksualinio elgesio raiškos, bet ir nagrinėja atvejus pagal tai, į ką šis konstruklas yra sutelktas, t.y. galia koncentruojasi ties nepilnamečių apsauga, o dauguma LRTK nagrinėtų atvejų, susijusių su seksualinio elgesio raiška, teisiniu pagrindu nurodo ne ką kitą, o LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą. Taigi, galima sakyti, kad nuo 2010 m. galia jau nebejuda homogeniškumo link – suderinusi visus savo instrumentus, ji tampa homogeniška.

Kalbant apie nepilnamečių apsaugos aspektą, įsivyravusį Lietuvos seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurse, būtų galima pridurti ir tai, kad nepilnamečių pasitelkimas brėžia linija tarp to, kas yra suaugęs, o kas ne. Tokiu būdu galia konstruoja socialinę tvarką: vaikai iki 18 m. yra „aseksualūs“, emociškai ir fiziškai nesubrendę – tokie, kuriems reikia nuolatinės apsaugos seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu¹²⁴. Šioje sampratoje, pasitelkiant M. Foucault reprodukcijos sąvoką, suaugusieji turi teisę ją vystyti¹²⁵.

Tačiau Lietuvos kontrolės diskursas rodo, kad kai kurie seksualinio elgesio raiškos elementai kaip, pvz. pornografija, yra draudžiami visuotinai, o tai suponuoja, kad skirtis tarp vaiko ir suaugusiojo Lietuvoje yra diskutuotina tema. Pornografijos skleidimo draudimas, anot Jefferio Shermano, užkerta kelią suvokti, suprasti, kad seksualinio elgesio raiška gali kelti pasitenkinimą, būti ugdoma, o mūsų šalies diskursas pornografijos atžvilgiu veikiau primena minėtą „tėvų kambarį“ nei atvirą diskusiją tokios raiškos atžvilgiu.¹²⁶

Jei pažvelgtume į įstatyminę aplinką iki 2010 m., pastebėtume, kad galios praktikos veikė ir iki to – nauji apibrėžimai seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu yra formuojami, keičiami, inicijuojamas LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, kuris įsigalioja 2002 m. Tačiau kontrolieriaus pastabumas iki daugmaž 2010 m. – 2012 m. nėra toks didelis. Norint suprasti šį tarpsnį, reikėtų į viską pažvelgti šiek tiek plačiau.

Prieš galiai tampant homogeniškai ir veikiančiai viena kryptimi, vyrauja daugybė jėga grindžiamų santykių, imanentiškų seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursui. Tai reiškia, kad galia per kovą ir nepaliaujamus susidūrimus transformuoja minėtą diskursą ir tokiu būdu sukuria grandinę-sistemą arba priešingai – yra pastebimi atotrūkiai ir prieštaravimai¹²⁷. Būtent atotrūkius ir prieštaravimus būtų galima pastebėti iki 2010 m. seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurse.

Nuo 1996 m. televizijos programų priskyrimą prie pornografinio, erotinio pobūdžio informacijos tvarką nustatė Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija (dabartinė Visuomenės informavimo

---

¹²⁴ Phoenix, Oerton, *Illicit and Illegal: Sex, regulation and social control*, 66-68.

¹²⁵ Foucault, *Seksualumo istorija*, 95.

¹²⁶ Jeffrey G. Sherman, „Love Speech: The Social Utility of Pornography.“ *Stanford Law Review*, 47, 1995, 661-705.

¹²⁷ Foucault, *Seksualumo istorija*, 72.

etikos komisija) dalyvaujant Kultūros, Sveikatos apsaugos ir Teisingumo ministerijų ekspertams¹²⁸. Tačiau tokios informacijos skirstymas reikalavo itin daug ištvėmės iš minėtosios komisijos, taip pat daugeliui narių tokios informacijos peržiūra ir skirstymas net iš principo buvo nepriimtinas¹²⁹, todėl šios pareigos buvo perskirstytos. 2006 m. rugsėjo 1 d. priimtoje LR visuomenės informavimo įstatymo redakcijoje televizijos programų priskyrimą prie tam tikros seksualinio elgesio raiškos funkcijos buvo perduotos Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybai, kuri šiam darbui galėjo pasitelkti ekspertus¹³⁰.

Taigi, šiek tiek plačiau pažvelgus į vykusius procesus, matyti, kad galia sau būdingų praktikų pagalba vykdo reformas, nes pateikti prieštaravimai dėl to, kas turi vertinti seksualinio elgesio raiškos turinį, neprisideda prie tolygaus mechanizmo kontroliuoti seksualinio elgesio raišką kūrimo – nesteigia homogeniškos galios sąrangos¹³¹. Galima svarstyti, jog galbūt tai galėjo paveikti ir LR TK mažesnę pastabumo tendenciją seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu, t.y. kuo galia mažiau homogeniška, tuo LR TK, kaip institucinis įrankis, yra mažiau veiksnus instrumentas šiame kontrolės diskurse.

Taigi, galima daryti antrajam šio darbo uždaviniui skirtos analizės išvadą, kad **kontrolieriaus pastabumas seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu atliepia įstatyminės aplinkos pokyčius**. Kai galia pasižymi homogeniškumu (šiuo atveju pastebime, kad tai pilnai įvyksta apie 2010 m.), kontrolierius, kaip institucinis įrankis, tokią galios mechaniką atliepia padidėjusiu pastabumu ir pasitelkdamas LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos įstatymą, kaip pagrindą vertinti tiriamos raiškos atvejus. Iki 2010 m. matomi galios netolydumai, kurie pasireiškia per institucinius nesutarimus, susijusius su tiriamos raiškos priskyrimu prie kategorijų, lėmė LR TK mažesnę pastabumą ir institucinio įrankio veiksnumą.

---

¹²⁸ LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas, 32 str.-Informacijos platinimas ir jos ribojimas, 5 d.-Erotinio ir smurtinio pobūdžio spaudos leidinių, kino ir videofilmų, radijo ir televizijos programų platinimo tvarką nustato Vyriausybė. Spaudos leidinių, kino ir videofilmų, radijo ir televizijos programų priskyrimą pornografinio, erotinio ir smurtinio pobūdžio visuomenės informavimo priemonių kategorijai nustato Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija dalyvaujant Kultūros, Sveikatos apsaugos ir Teisingumo ministerijų ekspertams. 1996. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.065AB8483E1E>> [Žiūrėta 2017 11 17].

¹²⁹ Visuomenės informavimo etikos asociacija. <<http://www.etikoskomisija.lt/apie-mus>> [Žiūrėta 2017 12 07].

¹³⁰ LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas, 50 str.-Žurnalistų etikos inspektoriaus kompetencija, 5 d.-Prie žurnalistų etikos inspektoriaus veikia grupė ekspertų, kurie teikia išvadas dėl spaudos leidinių, audiovizualinių kūrinių, radijo ir televizijos programų ar laidų, interneto svetainių ar kitų visuomenės informavimo priemonių ir (ar) jų turinio priskyrimo erotinio, pornografinio ir (ar) smurtinio pobūdžio kategorijoms. Ekspertų grupės sudėtį tvirtina žurnalistų etikos inspektorius. Ekspertai atsako už savo išvados teisingumą. Ekspertų grupė veikia pagal žurnalistų etikos inspektoriaus patvirtintą darbo reglamentą ir yra finansuojama iš valstybės biudžeto lėšų. 2006. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.280580>>[2017 12 07].

¹³¹ Foucault, *Disciplinuoti ir bausti*, 97.

IV SEKSUALINIO ELGESIO RAIŠKOS ATVEJŲ KONTROLIERIAUS VERTINIMO POKYČIAI

Seksualinio elgesio raiškos atvejų vertinimas, atliekamas LRTK, gali būti nagrinėjamas dvejopai: analizuojant kontrolieriaus išvadas dėl įstatymo pažeidimo fakto arba analizuojant kontrolieriaus išvadas dėl programų indekso, nurodančio tinkamą programos auditoriją, žymėjimo neatitikimo. Abiem atvejais, šiame magistro darbe LRTK vertinimai analizuojami, atsižvelgiant į įstatyminės aplinkos ir kontrolieriaus pastebėtų seksualinio elgesio raiškos elementų pokyčius.

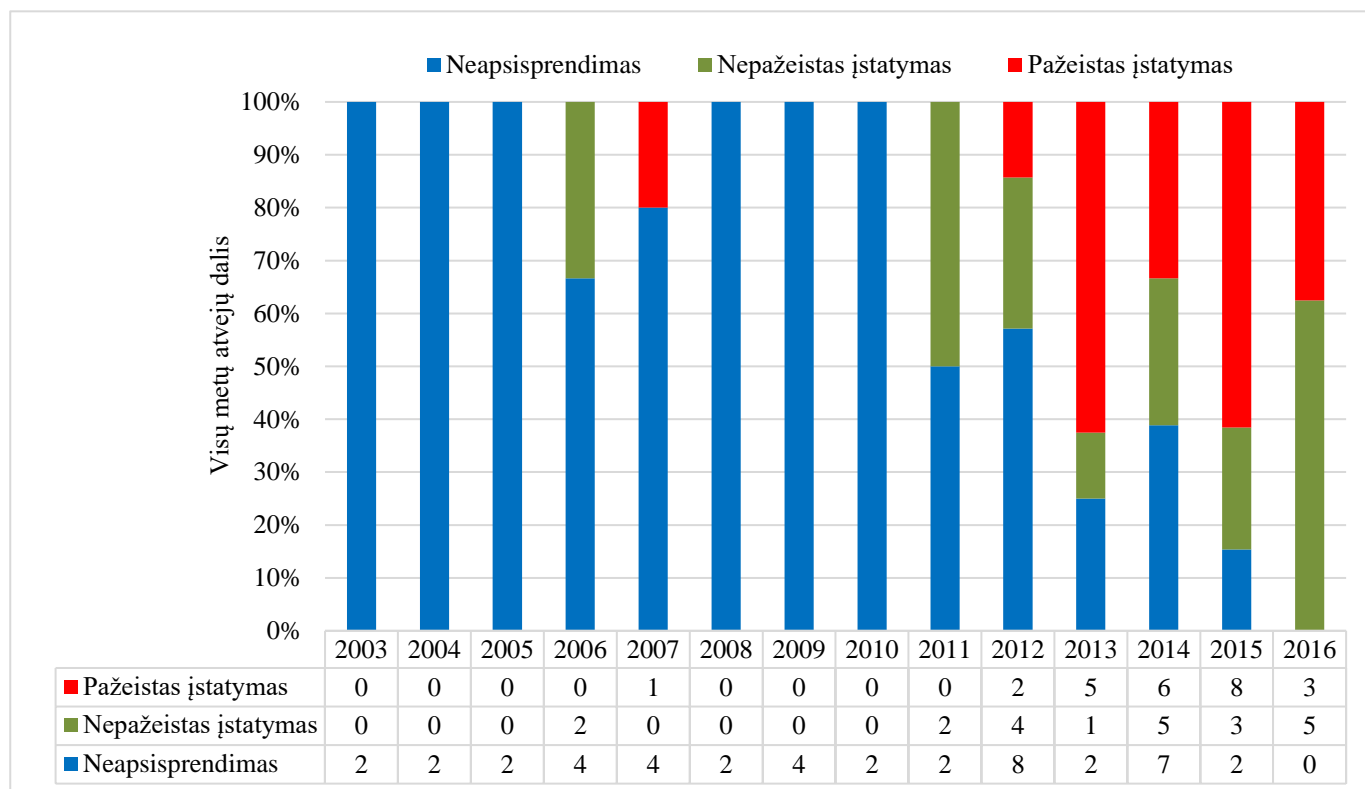
Ankstesnėse šio darbo dalyse buvo nustatyta, kad kontrolieriaus pastabumas dėl seksualinio elgesio raiškos elementų yra veikiamas galios mechanikos, kuri formuoja įstatyminę aplinką. Taigi, liko išsiaiškinti, ar trečiasis seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso dėmuo – vertinimas – taip pat atliepia homogeniška tapusią galios sampratą, egzistuojančią nuo 2010 m.

4.1. Kontrolieriaus vertinimo dėl įstatymo pažeidimo fakto seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu pokyčiai

Kiekvieno stebėsenos akto išvadose kontrolierius nurodo, ar įstatymas, kurio pagrindu LRTK vertino televizijos programose pastebėtą seksualinio elgesio raišką, yra pažeistas arba nepažeistas, arba tik yra pagrindo manyti, kad įstatymas buvo pažeistas. Formuluoję „yra pagrindo manyti, kad buvo pažeistas įstatymas“ reiškia, kad LRTK specialistai nėra apsisprendę dėl atvejuje užfiksuoto seksualinio elgesio raiškos elemento vertinimo ir kreipiasi patariamąsios pagalbos į Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą arba LRTK specialistai sprendimą perduoda Komisijos narių posėdžiui. Galiausiai, jei LRTK nusprendžia, kad pastebėta raiška pažeidė įstatymą, transliuotojui skiriama bauda LR administracinių nusižengimų kodekse numatyta tvarka.

Šiame magistro darbe kontrolieriaus vertinimas, jog seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu įstatymas buvo pažeistas, yra laikomas „stipria kontrole“, vertinimas, jog įstatymas nebuvo pažeistas – „silpna kontrole“, o išvada, jog „yra pagrindo manyti, kad buvo pažeidimas“, traktuojama kaip kontrolieriaus neapsisprendimas. Taigi, pastebėtina, kad kontrolierius įgauna apsisprendusio arba neapsisprendusio prižiūrėtojo vaidmenį.

Grafikas Nr. 7 Seksualinio elgesio raiškos atvejų LRTK vertinimo griežtumo ir apsisprendimo lygis (2003 m. – 2016 m.)

Grafike Nr. 7 matome kad iki 2011 m. kontrolierius dėl pastebėtų seksualinio elgesio raiškos elementų vertinimo pagrinde buvo neapsisprendęs. Tuo tarpu nuo 2011 m. LRTK pradeda taikyti stiprią arba silpną kontrolę – neapsisprendimą keičia apsisprendimas. Tiesa, galima pastebėti, kad 2006 m. ir 2007 m. išsiskiria: 2006 m. pastebėtai raiškai buvo taikyta silpna kontrolė, o 2007 m. tokią raišką buvo nuspręsta vertinti griežtai.

Kai kontrolierius 2006 m. taikė silpną kontrolę, iš ankstesnių šio darbo dalių galima prisiminti, kad LRTK vertinamuose atvejuose neužfiksavo jokių seksualinės raiškos elementų, susijusių su priemonėmis, skirtomis lytiniais santykiams, vyrų kūno dalimis ar veiksmais. Tuo tarpu kontrolierius atliktų vertinimų teisinis pagrindas pasiskirstė beveik po lygiai: penki atvejai buvo vertinami pasitelkus LR visuomenės informavimo įstatymą ir šešis kartus buvo pasitelktas LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas. Taigi, kontrolieriaus vertinimas taikant silpną kontrolę sutapo su santykinai mažu pastabumo lygiu, o atliktiems vertinimams nebuvo dominuojančio teisinio pagrindo.

Tuo tarpu 2007 m., kurie išsiskiria stiprios kontrolės taikymu, galima susieti su LRTK pastabumo seksualinio elgesio raiškai padidėjimu – po trijų metų pertraukos kontrolieriaus pastebėjo seksualinio elgesio raiškos elementų, susijusių su daiktais, skirtais lytiniais santykiams, lytinių aktų,

masturbacijos ir pridengtų seksualinio elgesio raiškos veiksnių. Tuo pat metu išaugo vyriškų lytinių organų parodymo fiksavimo kiekis. Be to, kontrolierius seksualinio elgesio raišką dažniau vertino pasitelkęs nepilnamečių apsaugai skirtą įstatymą. Taigi, galima svarstyti, kad kontrolieriaus apsisprendimas taikyti stiprią kontrolę galėjo būti paveiktas padidėjusio jo paties pastabumo ir kur kas dažniau pasitelkiamo LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos įstatymo.

Taip pat minėtam griežtos kontrolės taikymui daryti įtaką galėjo jau minėtas LR visuomenės informavimo įstatymo 2006 rugsėjo 1 d. įsigaliojusiame pakeitime atsiradusi skirtis tarp erotinio ir pornografinio pobūdžio informacijos¹³². Kadangi tai nepaliečia 2006 m. matomos neapsisprendimo ir silpnos LRTK vertinimo tendencijos, galima manyti, kad LRTK adaptuoti įstatyminėje aplinkoje vystančias korekcijas prireikia laiko.

Nuo 2011 m. kontrolieriaus vertinime matosi aiški didėjančio apsisprendimo tendencija – kur kas dažniau vertinama griežtai arba silpnai, o neapsisprendimo ženkliai sumažėja. Galima matyti, kad toks poslinkis vertinime sutampa su jau įvardintomis tarp 2010 m. – 2012 m. santykinai padidėjusio kontrolieriaus pastabumo seksualinio elgesio raiškos elementų atžvilgiu ir kur kas dažniau pasitelkiamo LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo aplinkybėmis.

4.2. Kontrolieriaus vertinimo dėl programų žymėjimo seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu pokyčiai

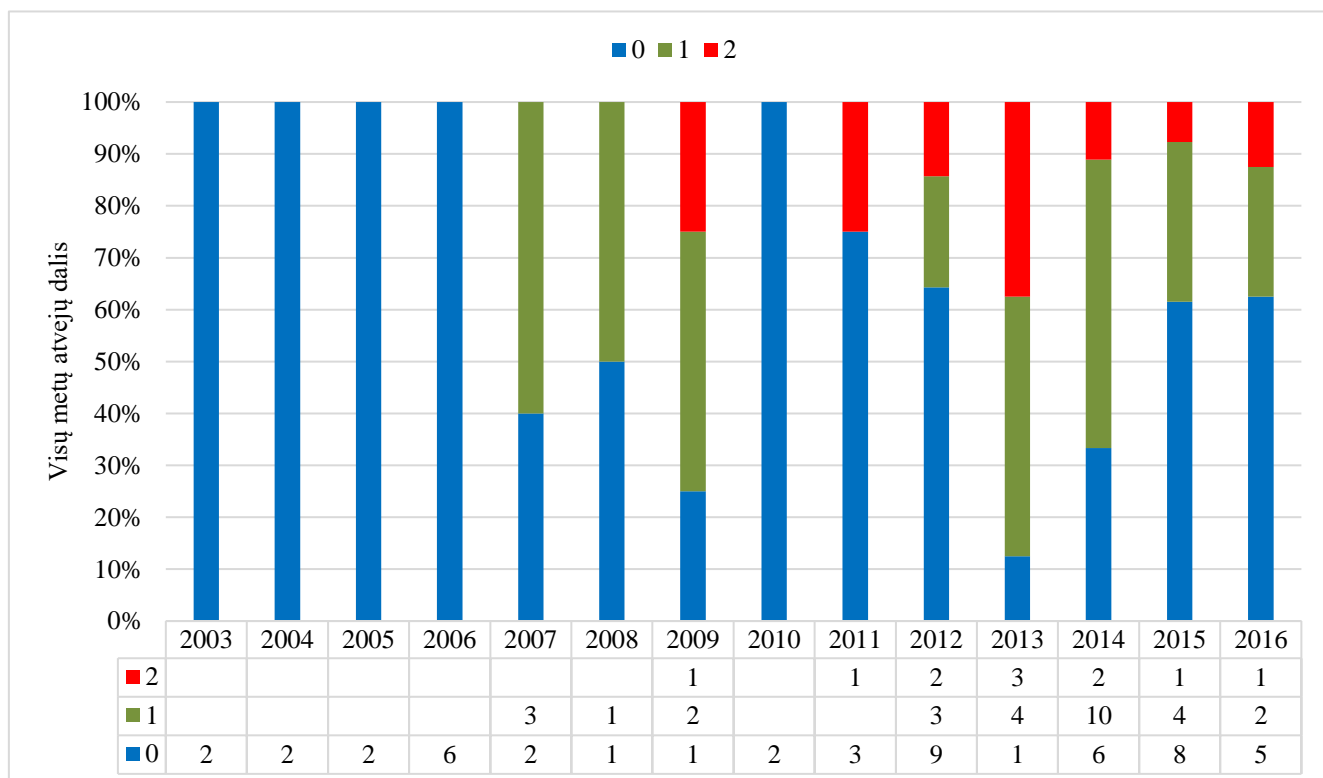
Lietuvoje transliuojamos programos, atsižvelgiant į galimą poveikį auditorijai, privalo būti pažymėtos indeksu: „N-7“, „N-14“ arba „S“. Jeigu indekso nėra, vadinasi transliuojamas turinys nedaro neigiamo poveikio nei vienai amžiaus grupei.

Šio magistro darbo analizei atlikti buvo identifikuota, kokiais indeksais programos buvo sužymėtos transliuotojų ir ar LRTK fiksavo pažeidimą, t.y. nurodė, koks kitas indeksas turėjo būti taikomas. Darant prielaidą, kad indeksų seka turi tolygią loginę reikšmę, t.y. „N-7“ atspindi griežtesnę kontrolę už indekso nebūvimą, „N-14“ atspinti, atitinkamai, griežtesnę kontrolę už „N-7“ ir „S“ atspindi tiek pat griežtesnę kontrolę už „N-14“, galima analizuoti, keliais „indekso vienetais“, kontrolieriaus vertinimu, transliuotojas nusižengė seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu.

---

¹³² LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas. 2006. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.280580>> [Žiūrėta 2018 01 04].

Grafikas Nr. 8. Seksualinio elgesio raiškos atvejų LRTK vertinimo griežtumas nukrypimo nuo tinkamo indekso vienetais (2003 m. – 2016 m.)

Iš Grafiko Nr. 8 matome, kad iki 2007 m. LRTK nenustatė griežtų indeksavimo pažeidimų – programose, kuriose buvo pastebėta seksualinio elgesio raiška, kontrolieriaus vertinimu, buvo pažymėtos tinkamu indeksu, nepaisant kontrolieriaus pastebėtų seksualinio elgesio raiškos elementų, pvz. striptizo, moters krūtinės, kūno dalių žargono. Prisiminkime, kad įstatymo pažeidimo fakto vertinime iki 2007 m. vyrauja kontrolieriaus neapsisprendimas ir silpna kontrolė. Tokį vertinimo atlidumą seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu galima sieti su tuo, kad iki 2007 m. vyko minėtosios reformos – pareigų persikirstymas dėl seksualinio elgesio raiškos, t.y. LRTK galimai ne iš karto adaptavosi prie besikeičiančio kontrolės diskurso seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu ir tai turėjo įtakos vertinimui.

Pateiktame grafike matome, kad nuo 2007 m. kontrolierius pradeda pakankamai dažnai vertinti, kad programose skleidžiama seksualinio elgesio raiška buvo pažymėta netinkamai vienu „indekso vienetu“. Nuo 2009 m., kontrolieriaus vertinimu, atsiranda ir dviejų „indekso vienetų“ neatitikimas. Vadovaujantis šiuo analizės metodu, stebimas akivaizdus seksualinio elgesio raiškos LRTK vertinimo griežtėjimas.

Ankstesnėse šio magistro darbo dalyse 2010 m. – 2012 m. buvo įvertinti kaip kontrolieriaus pastebėtų seksualinio elgesio raiškos elementų padaugėjimo bei 2010 m. įstatyminės aplinkos griežtėjimo šios raiškos atžvilgiu pradžia. Analizuojant indeksavimo neatitikimus taip pat ir

įstatymo pažeidimo faktą griežtesnio vertinimo pradžia pastebima metais vėliau (2011 m.). Tačiau prisiminkime, kad 2010 m. įstatyminėje aplinkoje vyko daug pakitimų pildant LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą bei buvo priimta Audiovizualinių žiniasklaidos paslaugų direktyva, todėl nieko keista, kad LRTK, kaip institucijai, prireikė laiko adaptuoti naujus aspektus seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu.

4.3. Kontrolieriaus vertinimo pokyčiai ir galios mechanika

Atlikus trečiajam šio darbo uždaviniui skirtą LRTK vertinimo analizę per dvi prizmes – įstatymo pažeidimo fakto ir indekso neatitikimo lygį – galima teigti, kad **kontrolieriaus vertinimas griežtėja, o neapsisprendimas palaipsniui pakinta į apsisprendimą**. Matome, jog LRTK nuosekliai atliepia galios homogeniškumo – seksualinio elgesio raiškos aplinkos griežtėjimo tendenciją, įsivyravusią nuo 2010 m.

Šią skirtingų seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso dėmenų dinamiką galima suprasti kaip procesą, kuriame buvę galios netolydumai – minėtasis pareigų perskirstymas dėl seksualinio elgesio raiškos turinio vertinimo, taip pat galimai ir naujo įstatymo, susijusio su nepilnamečių apsauga, įgyvendinimo procesas – iki 2010 m. lėmė mažesnę kontrolieriaus pastabumą seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu ir atlaidesnę vertinimą, kurį atspindėjo neapsisprendimas ir vertinimas apie indekso tinkamumą. Tuo tarpu, nuo 2010 m., kai galia tampa homogeniška, galios santykių modelių ir jiems būdingų praktikų pagalba įstatyminė aplinka veikia viena linkme, tampa griežtesnė tiriamos raiškos atžvilgiu ir koncentruojasi į nepilnamečių apsaugą, LRTK kaip institucinis įrankis tolygiai atliepia šią galios koncepciją – LRTK tampa kur kas atidesnė seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu, o nuo 2011 m. vertinime neapsisprendimą keičia apsisprendimas, o programų žymėjime dažniau pastebima pažeidimų.

Šios įžvalgos veda prie M. Foucault minties, kad galios mechanika veikia iš viršaus į apačią, t.y. veikia vieningu visa apimančiu būdu, nuolat atgamindama įstatymo, draudimo ir cenzūros mechanikos būdus, kurių rezultatas yra socialinio kūno paklusnumas¹³³. Šio darbo kontekste norima pabrėžti, kad galios mechanikoje, kuri savyje talpina santykio modelius, praktikas, strategijas ir t.t., kontrolierius yra dar vienas dėmuo, kuris pasitelkiamas kaip įrankis suvaldyti seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursą ir veikti jį norima linkme.

---

¹³³ Foucault, *Seksualumo istorija*, 67

*M Foucault taip pat teigia, kad galia kyla iš apačios – veikia šeimose, žmonių grupėse, institucijose. Tokiu būdu yra formuojama tam tikra jėgos spiralė, kuri persmelkia visą socialinį kūną. Galima manyti, kad tokiu būdu visuomenė pati plėtoja galios veikiamą diskursą. Tačiau šiame darbe matoma tik galios pusė, todėl buvo pasirinktas kitas M. Foucault galios aspektas.

Išvados

Šiuo magistro darbu buvo siekiama išsiaiškinti, kokia LRTK atveju yra seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso dinamika, kuri buvo paveikta galios, jos santykio modelių ir jiems būdingų praktikų.

Išanalizavus 90 LRTK programų stebėsenos patikrinimo aktų (nuo 2003 m. iki 2016 m.), LR visuomenės informavimo įstatymo (nuo 1996 m. iki 2016 m.), LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo (nuo 2002 m. iki 2016 m.) ir LRV neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašo (nuo 1991 m. iki 2016 m.) pokyčius galima daryti išvadą, kad Lietuvoje seksualinio elgesio raiškai kontroliuoti galia veikia per gausų instrumentų rinkinį, kuriais kuria trijų galios modelių veikimo santykį – negatyvų, taisyklės instancijos ir vieningo dispozityvo. Tokiu būdu galios mechanika suformuoja diskursą, kurio pagrindiniu akcentu būtų galima įvardinti **griežtėjimą ir aiškių ribų nustatymą** seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Tokį kontrolės diskurso pobūdį parodė trys analizės pjūviai – įstatyminė aplinka, LRTK pastabumas seksualinio elgesio raiškos atveju atžvilgiu ir šios raiškos vertinimas.

(1) Sprendžiant pirmąjį šio darbo uždavinį buvo atlikta įstatyminės aplinkos, t.y. įstatymų straipsnių bei apibrėžimų pokyčių analizė seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Buvo pastebėti, negatyvus, taisyklės instancijos ir vieningo dispozityvo galios santykio veikimo modeliai su seksualinio elgesio raiška. Šiems galios santykio veikimo modeliams ir jiems būdingomis praktikomis įstatymų apibrėžimai, kurie palaipsniui veikia seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursą, yra nuolat perskirstomi – kontrolės diskursas su pagreičius griežtėja.

Pastebėta, kad nuo 2010 m. galios mechanika dar labiau pradeda veikti įstatyminę aplinką susitelkdama ties nepilnamečių apsaugą nustatančiais teisės aktais. Darbe šie pokyčiai buvo tapatinami su susiformavusiu galios homogeniškumu, kas lėmė dar griežtesnę kontrolę, kuri tuo pat metu pasižymi ir tokios raiškos detalizavimo aspektu. Tačiau šį 2010 m. griežtėjimo posūkį galėjo sąlygoti ir kur kas platesnės galios mechanikos veikiama ES Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva, kuri pasirodo taip pat 2010 m.

(2) Sprendžiant antrąjį šio darbo uždavinį nustatyta, jog LRTK, kaip institucinio įrankio, pastabumas seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu veikia pagal tai, kaip galios praktikos konstruoja įstatyminę aplinką, t.y. tarp 2010 m. – 2012 m. kontrolierius fiksuoja kur kas daugiau seksualinio elgesio raiškos elementų. Taip pat, šiuo laikotarpiu kontrolierius tiriamos raiškos atvejams televizijoje nagrinėti kur kas dažniau pasitelkia LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymą.

Pažymėtina, kad ištyrus visus seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskurso dėmenis – įstatyminę aplinką, kontrolieriaus pastabumą ir toliau aptariamą LRTK vertinimą – matoma, kad visų jų dėmesio centre atsiranda nepilnamečiai. Būtų galima kelti klausimą: „ar priimtume galią, jei ji būtų visiškai ciniška¹³⁴?“ Ar priimtume tai, kad transliuojamai seksualinio elgesio raiškai būtų taikomi apribojimai, jei jų priešastingumas skambėtų taip: „jūs tiesiog negalite to žiūrėti“. Toks teiginys neatitinka pasirinkimo laisvės vertybės ir gali sulaukti priešaringos reakcijos. Taigi, M. Foucault klausimą apie galios priimtinumą grindžia tuo, jog, galią ir jos inicijuojamas taisykles galima pakęsti tiek, kiek jai pavyksta nuslėpti savo mechanizmus, t.y. paslaptis yra būtina galios funkcionavimui¹³⁵. Šiame darbe minėtoji galios paslaptis interpretuojama taip, jog galia, pasitelkusi nepilnamečių apsaugos pretekstą, iš tiesų steigia bendrą tiesą apie seksualinio elgesio raišką ir slepia tikrąjį ketinimą – steigti socialinę tvarką.

(3) Sprendžiant trečiąjį šio darbo uždavinį LRTK seksualinio elgesio raiškos atveju vertinime buvo stebima, kaip tolygiai kontrolierius atliepia galios santykio modelių ir jiems būdingų praktikų griežtėjimo kryptį, kuri veikia įstatyminę aplinką ir kontrolieriaus pastabumą, t.y. nuo 2011 m. kontrolierius priima nebe neapibrėžtus („yra pagrindo manyti, jog yra pažeidimas“), o konkrečius sprendimus („yra pažeidimas“ arba „nėra pažeidimo“) bei griežčiau vertina programų tinkamumo auditorijai žymėjimo neatitikimus seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. LRTK pastabumo ir vertinimo santykinį vėlavimą po įstatyminės aplinkos griežtėjimo galima vertinti kaip kontrolieriaus adaptacinį periodą.

Kalbant apie santykinai mažesnį LRTK pastabumą, vertinimo neapsisprendimą ir ne tokį griežtą verdiktą dėl žymėjimo tinkamumo seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu iki 2010 m., tai galėjo lemti galios mechanikos nepakankamas homogeniškumas, kuris lėmė tarpinstitucines pertvarkas dėl seksualinio elgesio raiškos vertinimo tvarkos, pvz. nuo 1996 m. už priskyrimą prie pornografinio, erotinio pobūdžio informacijos atsakinga buvo Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija (dabartinė Visuomenės informavimo etikos komisija) dalyvaujant Kultūros, Sveikatos apsaugos ir Teisingumo ministerijų ekspertams, 2006 m. ji buvo atleista nuo šių pareigybų ir šios pareigos buvo perleistas Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybai. Taip pat, verta paminėti, kad 2013 m. pasikeitė LRTK narių delegavimo principas.

Taigi, galima sakyti, kad galios mechanika iki šio dešimtmečio pradžios nebuvo galutinai sustygavusi savo veikimo principų, nors žvelgiant į įstatymų apibrėžimus matomas tęstinis jų pildymas ir perskirstymas griežtinant seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursą.

---

¹³⁴ Foucault, *Seksualumo istorija*, 68.

¹³⁵ Ten pat, 68.

Šių išvadų pakanka įvertinti Lietuvos poziciją dėl Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos 12 str. 2 dalies siūlymo, kurio aptarimu prasidėjo šis darbas. Galima teigti, kad griežta reakcija nepritarti direktyvos siūlymui, jog pornografijai būtų taikomos griežčiausios kontrolės priemonės, tokios kaip veiksminga tėvų kontrolė ir šifravimas, yra tendencingas per laiką galios praktikų formuojamo diskurso, kuris pasižymi griežtėjimu seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu, padarinys ir nebuvo epizodinė ar spontaniška.

Šio magistro darbo siekis buvo per LRTK atvejo studiją plačiau pažvelgti į pačią galios koncepciją seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu Lietuvoje ir pagalvoti apie tai, kaip mūsų šalies galios mechanika, kurią būtų galima įvardinti kaip lokalią galią, sąveikauja su ES galia, kurią šiame darbe iliustravo Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva. Reikia suprasti, kad šis dokumentas taip pat yra galios praktikų bei tam tikro santykio su seksualinio elgesio raiška padarinys. Tačiau šios praktikos yra ne vietinės (lokalinės), bet tarptautinės – kur kas sudėtingesnės ir kupinos dar daugiau strategijų.

Kaip galima pastebėti, M. Foucault, išskyręs penkis galios veikimo santykio su seksualinio elgesio raiška modelius, vienu ar kitu aspektu juos apibrėžia kaip priešiškus seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Taip yra, nes M. Foucault manymu, galia šios raiškos atžvilgiu yra skurdi savo ištekliais – turinti nedaug priemonių, naudoja tą pačią taktiką – sakyti „ne“ bei pasitelkia teisę minėtam priešiškumui įgyvendinti¹³⁶.

Iš tiesų, apžvelgus seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursą LRTK atveju, matome, kad mūsų šalyje iš penkių M. Foucault identifikuotų galios santykio modelių palaikomi yra net trys: negatyvus, taisyklės instancijos ir vieningo dispozityvo. Galia ir jos praktikos perskirsto, atmeta, įveda ar pašalina seksualinio elgesio raiškos elementus įstatyminės aplinkos atžvilgiu, kurią, kaip institucinis įrankis, atliepia LRTK – negatyvus santykis. Galia per teisę steigia teisėtą ir neteisėtą tvarką seksualinio elgesio raiškai, kurią taip pat atliepia LRTK – taisyklės instancija. Galia per teisinę santykio formą koncentruojasi ties nepilnamečių apsauga ir taip pasiekia ne tik bendrą valstybės lygmenį, bet ir atskiras socialines grupes, pvz. šeimą ir taip siekia seksualinio elgesio raiškos paklusimo globaliu mastu – vieningas dispozityvas¹³⁷. Tačiau du galios santykio modeliai Lietuvos atveju nėra identifikuojami. Cenzūros logika, kuri dar buvo įvardinta kaip trigubo draudimo logika ir kuri pasižymi bendru paneigimu, kad tokia raiška egzistuoja, ir draudimo ciklas, kuris visą seksualinio elgesio raišką draudžia ir siekia, kad ji atsisakytų pati savęs, mūsų šalies kontrolės diskurse nėra praktikuojami.

---

¹³⁶ Foucault, *Seksualumo istorija*, 67

¹³⁷ Galios santykio su seksualinio elgesio raiška modelių aprašymas pateiktas 1.2. dalyje – „Galios ir seksualinio elgesio raiškos santykio modeliai.“

Vertinant cenzūros logikos galios modelio atvejį, matome, kad mūsų šalies kontrolės diskurse tokia raiška egzistuoja, t.y. pačiuose įstatymuose seksualinio elgesio raiška kaip lytiniai santykiai, erotika ir t.t. yra įvardijami. Jei mūsų šalyje vyrautų cenzūros galios modelis, įstatymai paprasčiausiai šios raiškos neteigtu, nedetalizuotu, nes jai būtų taikomas neegzistavimo principas. Tuo tarpu draudimo ciklo galios santykio modelio atveju, Lietuva, nors ir iš pažiūros draudžia seksualinio elgesio raišką, pvz. pornografiją, tačiau įstatyminėje aplinkoje paminėtas ribojimas, pvz. LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatyme esanti 4 str. 2 d.¹³⁸ ir tirtuose aktuose tam tikrai seksualinio elgesio raiškai, kuriai buvo taikoma silpna kontrolė, tapatinimas su mažareikšme – neleidžia mūsų šalyje esančio kontrolės diskurso minėtai raiškai vienareikšmiškai priskirti prie draudimo ciklo galios santykio modelio.

Dilema dėl M. Foucault priešiškos galios santykio modelių koncepcijos kyla, kai susiduriama su ES galios koncepcija, kurią šiuo atveju iliustruoja Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva. Kadangi ši direktyva atliepia skirtingų šalių kontrolės diskursus – galios praktikas bei santykių modelius seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu, gali būti, kad M. Foucault galios samprata nėra galutinė. Pavyzdžiui, skirtingai nei Lietuvoje, Danijoje 1967 m. pornografija įgavo išsilaisvinimo sampratą kovojant su įsigalėjusiais tabu ir tokio turinio sklaida yra legali¹³⁹. Taip pat Ispanijoje, Švedijoje, Rumunijoje, Belgijoje, Kroatijoje, Čekijoje, Kipre, Estijoje, Vengrijoje, Vokietijoje, Italijoje, Švedijoje ir kitose Europos Sąjungos (ES) šalyse pornografija nėra draudžiama arba jai yra taikomi tik tam tikri ribojimai, pvz. amžiaus limitas, produkcijos (žurnalų) įpakavimas, turinio tipas ir pan.¹⁴⁰

Išvardintų šalių atveju galios santykio modelis seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu referuoja į paties M. Foucault įvardintą „ars erotica“ (erotikos menas) sampratą, būdingą Rytų, Romos, arabų-musulmonų visuomenėms, kuriose ši raiška išplaukia iš paties malonumo, yra suprantama kaip tam tikra patirtis, o ne galios pasitelkiamo įstatymo – draudžiamo, leidžiamo ar naudos kriterijus¹⁴¹. Taigi, galime manyti, kad šiose ES šalyse seksualinio elgesio raiška yra įgavusi kitokį „ars erotica“ – palankų galios santykio modelį seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu.

Žinant, kad tam tikrose ES šalyse seksualinio elgesio raiškai, kaip pornografija, galios santykio modelis yra teigiamas, pvz. skatinantis galios santykio su seksualinio elgesio raiška modelis,

---

¹³⁸ LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, 4 str.-Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija, 2 d.-Informacijos, atitinkančios bent vieną šio straipsnio 1 dalyje numatytų kriterijų, skelbimas ar (ir) platinimas gali būti draudžiamas arba ribojamas. 2002. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.817CC58C1A54>> [Žiūrėta 2017 12 02].

¹³⁹ Katarina Blomqvist, „Legalisation of pornography causes an uproar.“ The Danish Centre for Gender, Equality and Diversity, 2006. <<http://kvinfo.org/laws-facts-and-figures/legalisation-pornography-causes-uproar>> [Žiūrėta 2017 11 23].

¹⁴⁰ World Heritage Encyclopedia, List of pornography Laws by Country. World Public Library Association.<http://self.gutenberg.org/articles/eng/List_of_pornography_laws_by_country> [2017 11 23].

¹⁴¹ Foucault, *Seksualumo istorija*, 46.

o Lietuvoje – neigiamas, galima apsvarstyti, kas šioje didžiulėje galios mechanikoje – kontrolės diskurse vyksta. Mūsų šalis, kurioje galia su pagreičiu judėjo homogeniškumo link, atsiduria aplinkoje, kurioje šis konstruktas gali būti suardytas. Pvz. jei daugumos šalių nuomonė būtų teigiama dėl siūlymo, kad „žalingiausia turiniui, toks kaip savitiksliis smurtas ir pornografija, taikomos griežčiausios priemonės, tokios kaip šifravimas ir veiksminga tėvų kontrolė¹⁴²“, arba šalys siūlytų bendrai netaikyti kontrolės pornografinio ar kitai su seksualinio elgesio raiška susijusiai informacijos sklaidai, Lietuvai tektų keisti teisės aktus, t.y. galios mechanika kuriamas santykis ir esamas homogeniškumas engti seksualinio elgesio raišką būtų suardytas ir jai tektų iš esmės save perkonstruoti, o tai padaryti nėra paprasta: „<...> tam reikėtų bent jau pažeisti įstatymus, panaikinti draudimus, įsileisti žodį, atgaivinti realų malonumą ir pertvarkyti galios mechanizmus<...>¹⁴³“.

Galima manyti, kad siekiant, jog nebūtų sukeltas disbalansas esamam galios homogeniškumui, Lietuvai tarptautinėje arenoje visados reikės išlikti griežtai svarstant bet kokią aspektą, susijusį su seksualinio elgesio raiška, o įsivyravę negatyvus, taisyklės instancijos ir vieningo dispozityvo galios santykio modeliai mūsų šalį skatins perskirstyti (įvesti naujus ar panaikinti esamus elementus) bet kokių klausimų siūlymus, susijusius su seksualinio elgesio raiška sau naudinga linkme. Viso to rezultatas, galimai, yra norėjimas paveikti visos bendrijos galios mechanizmus seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu savojo link, tam, kad būtų išsaugotas homogeniškas seksualinio elgesio raiškos kontrolės diskursas.

Taip pat galime pasvarstyti, kad, jei, pvz. Lietuvoje būtų įsigalėjęs cenzūros logikos arba draudimo ciklo galios santykio modelis, mūsų šalis, pirmiausia, galimai išvis nedalyvautų ES procesuose, kurie būtų susiję su seksualinio elgesio raiška. Vienu atveju, būtų teigiama, kad tokia raiška negali egzistuoti, o kitu atveju – su bet koku siūlymu tokios raiškos atžvilgiu būtų nesutinkama ir neteikiamos jokios korekcijos.

Vertinant galimybes tęsti šiame magistro darbe pradėtus tyrimus, būtina paminėti, jog išvystytas analizės modelis suteikia galimybę nagrinėti ir interpretuoti ir kitus kontrolės diskursus, kaip pvz. įvade paminėtą politinę reklamą ir pan.

Be to, į šiame darbe nagrinėtą klausimą būtų įdomu pažvelgti iš kiekybinių tyrimų pusės. Tai leistų nustatyti, ar kontrolierius (kaip vienas iš diskurso dalyvių) seksualinę raišką vertina tendencingai ar atsitiktinai, t.y. ar galima išskirti LRTK aktuose užfiksuotus seksualumo raiškos elementus, kurie susilaukia nuoseklaus vertinimo. Pvz. ar, kai LRTK atvejuje yra užfiksuota moters

---

¹⁴² Europos Komisija, Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva (pasiūlymas). Briuselis, 2016. <<http://eurlex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52016PC0287&from=EN>> [Žiūrėta 2017 12 05].

¹⁴³ Foucault, *Seksualumo istorija*, 10-11.

krūtinė, to atvejo vertinimas dažniausiai bus toks pats (tokiais atvejais kontrolierius dažniausiai sakys, kad buvo pažeistas įstatymas, arba tokiais atvejais dažniausiai „išteisins“ transliuotoją).

Taip pat šiame darbe ne kartą buvo minėta, jog tiriamoje medžiagoje matoma tik viena galios pusė, t.y. įstatymų leidėjų ir kontrolieriaus (LRTK) pozicija seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu. Taigi, būtų prasminga peržiūrėti visą televizijos transliuotų programų turinį, kas leistų nustatyti, ar kontrolieriaus pastabumas priklauso nuo programų kiekio, kuriuose rodoma seksualinio elgesio raiška. Tai taip pat suteiktų galimybę pamatyti ir kitą galios pusę – „suformuotos tiesos rezultata“, t.y. ar transliuotojai paklūsta nustatytoms taisyklėms, ar šie kontrolieriaus užfiksuoti atvejai yra pavieniai transliuotojų nukrypimai. O gal galios praktikų kuriama normos aplinka seksualinio elgesio raiškai televizijos kontekste yra bereikšmė?

Galų gale būtų vertinga nagrinėti atskirų ES šalių galios mechanizmus, santykio modelius seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu ir atlikti išsamią lyginamąją analizę su Lietuvos kontrolės diskurso atveju. Tai parodytų ne tik šalių fragmentaciją seksualinio elgesio raiškos kontrolės atžvilgiu, bet ir leistu numanyti kokių šalių palaikymo Lietuva prašytų svarstant klausimus, susijusius su šio magistro darbo tema.

Literatūros sąrašas

- Adams Rachel, „Michel Foucault: Biopolitics and Biopower.“ 2017. <<http://criticallegalthinking.com/2017/05/10/michel-foucault-biopolitics-biopower/>> [Žiūrėta 2017 12 21].
- Ashby Sarah L, Christine M. Arcari, M. Bruce Edmonson, „Television Viewing and Risk of Sexual Initiation by Young Adolescents.” *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 160 (4), 2006, 375-380.
- Bustyn, Verda *Woman Against Cenconrship*, Vancouver: Douglas & MacIntyre, 1985.
- Baird Robert M., Stuart E. Rosenbaum, *Pornography: Private Right or Public Menace?* New York: Prometheus, 1991.
- Braškutė Giedrė, „Galios diskursas ir kritiškai maščančio intelektualo pozicija: Michel Foucault.“ *Aplinkeliai*, 2012. <<http://aplinkkeliai.lt/filosofijos-istorija/galios-diskursas-ir-kritiskai-mastancio-intelektualo-pozicija-michel-foucault-i/>> [Žiūrėta 2018 01 02].
- Blomqvist Katarina, „Legalisation of pornography causes an uproar.“ The Danish Centre for Gender, Equality and Diversity, 2006. <<http://kvinfo.org/laws-facts-and-figures/legalisation-pornography-causes-uproar>> [Žiūrėta 2017 11 23].
- Brown Jane D, Kim Walsh Childers, Cynthia S. Waszak, „Television and adolescent sexuality.“ *Journal of Adolescent Health Care*, 11 (1), 1990, 62-70.
- Butler Judith, *Gender Trouble*. New York and London: Routledge, 1999.
- Cornell Drucilla, *Feminism and Pornography*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Comella Lunn, Shira Tarrant, *New Views on Pornography: Sexuality, Politics, and the Law*. United States of America, England: Praeger, 2015.
- Cole David, „Playing by Pornography’s Rules: The Regulation of Sexual Expression.“ *University of Pennsylvania Review*, 143 (1), 1994.
- Donnerstein Edward, Daniel Linz, Steven Penrod, *The Question of Pornography: Research Findings and Policy Implications*. New York: Free Press, 1987.

- Dworkin Andrea, *Pornograpy: Men possesing women*. New York: Penguin Group, 1989.
- Dworkin Ronald, „Is There a Right to pornograpy?“ *Oxford Journal of Legal Studies*, 1(2), 1981, 177- 212.
- Dworkin Ronald, „Lord Devlin and the Enforcement of Morals.“ *The Yale Journal*, 75(6), 1966,986-1003.
- Devlin Patrick, *The Enforcement of Morals*. London and Toronto: Oxford University Press,1965, cituota iš Charles Edward Wyzanski, „The Enforcement of Morals by Patrick Devlin.“ *The University of Toronto Law Journal*, 16 (2), 1996, 455-461.
- Europos Komisija, Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva (pasiūlymas). Briuselis, 2016. <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52016PC0287&from=EN>> [Žiūrėta 2017 12 05].
- Europos Komisija, Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva. Briuselis. Strasbūras, 2010. <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010L0013&from=EN>> [Žiūrėta 2017 11 09].
- Foucault Michel, *Seksualumo istorija*. Vilnius: Vaga,1999.
- Foucault Michel, *Disciplinuo ir bausti*. Vilnius: Baltos lankos,1998.
- Foucault Michel, *Diskurso tvarka*. Vilnius: Baltos lankos, 1998.
- Grey Steven G, „The Apologetics of Suppression: The regulation of Pornography as Act and Idea.“ *Michigan Law Review*, 86 (7), 1988, 1564-1634.
- Gečienė Ingrida, „The Notion of Power in the Theories of Bourdieu, Foucault and Baudrillard.“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2 (10), 2002, 116-124.
- Itzin Catherine, *Pornography: Woman, Violence, and Civil Liberties*. Oxford: Oxford University Press, 1992.
- Jeffrey G. Sherman, „Love Speech: The Social Utility of Pornography.“ *Stanford Law Review*, 47,1995, 661- 705.

King James, Alastair McClelland, Adrian Furnham, „Sex Really Does Sell: The Recall of Sexual and Non-sexual Television Advertisements in Sexual and Non-sexual Programmes.“ *Cognitive Psychology*, 29 (2) 2015, 210-216.

Koppelman Andrew, „Is Pornographu ‘Speech’?“ *Legal Theory*, 14, 2008, 71-89.

Krašinskaitė Girdrė, „Seksualiniai scenarijai pornografijoje ir jų poveikis jaunų vyrų seksualiniam elgesiui.“ Magistro darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2015.

Kalven Harry, JR, „The Metaphysics of the Law of Obscenity.“ *The Supreme Court Review*, 1960, 1-45.

Lawrence Soley, Gary Kurzbard, „Sex in Advertising: A Comparison of 1964 and 1984 Magazine Advertisements.“ *Journal of Advertising*, 15 (3), 1986, 46-64.

Lietuvos radijas ir televizija, „Lietuvos radijo ir televizijos komisijos 2016 m. veiklos ataskaita.“ 2016. <<http://www.rtk.lt/content/uploads/2015/09/2016-m-LRTK-VEIKLOS-ATASKAITA.pdf> > [Žiūrėta 2018 01 03].

Lietuvos radijo ir televizija, „Europos Komisijos posėdyje aptarti AVŽP direktyvos pakeitimo pasiūlymai.“ 2016. <<http://www.rtk.lt/pranesimai-spaudai/euopos-komisijos-posedyje-aptarti-avzp-direktyvos-pakeitimo-pasiulymai/>> [Žiūrėta 2017 12 15].

Lietuvos radijas ir televizija, „Lietuvos radijo ir televizijos komisijos 2001 m. veiklos ataskaita.“ 2002. <<http://www.rtk.lt/veiklos-ataskaitos/> > [2018 01 03].

Lietuvos radijo ir televizijos komisija, „LRTK administracija.“ LRTK. <<http://www.rtk.lt/lrtk-administracija/>> [Žiūrėta 2018 01 04].

Lietuvos radijo ir televizijos komisija, „Apie LRTK.“ <<http://www.rtk.lt/apie-lrtk/>> [Žiūrėta 2018 01 04].

LR Konstitucija. 1992. <<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>> [Žiūrėta 2018 01 02].

LR Vyriausybė, Nutarimas dėl spaudos leidinių, turinčių erotinį pobūdį, apmokestinimo, taip pat erotinio pobūdžio kino filmų bei videoprogramų, kitų renginių viešo rodymo ir prekybos alkoholiniais gėrimais tvarkos. 1991. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9062E875A650>> [Žiūrėta 2018 01 03].

LR Vyriausybė, Nutarimas dėl kino filmų, videofilmų bei videoprogramų viešo rodymo, tiražavimo bei platinimo, erotinio pobūdžio renginių viešo rodymo ir erotinio bei smurtinio pobūdžio spaudinių platinimo tvarkos. 1992. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CC65496EE784>> [Žiūrėta 2018 01 03].

LR Vyriausybė, Nutarimas dėl neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios informacijos, priskirtos viešosios informacijos, kuri ribojama skelbti ir platinti, kategorijai, skelbimo ir platinimo tvarkos aprašo ir neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo, garso ir vaizdo priemonių sistemos aprašo patvirtinimo. 2004. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2BD4B7DE7F89>> [Žiūrėta 2018 01 03].

LR Vyriausybė, Dėl neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2010. <<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.66BE5E9704D1>> [Žiūrėta 2017 12 07].

LR Vyriausybė, Nutarimas dėl Lietuvos respublikos vyriausybės 2010 m. liepos 21 d. nutarimo Nr. 1121 „dėl neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo. 2016. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f363791084ad11e6b969d7ae07280e89>> [Žiūrėta 2017 12 07].

LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas. 1996. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.065AB8483E1E>> [Žiūrėta 2017 11 15].

LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas. 2000. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107744>> [Žiūrėta 2017 11 15].

LR Seimas, LR visuomenės informavimo įstatymas. 2006. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.280580>> [Žiūrėta 2017 11 16].

LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas. 2002. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.817CC58C1A54>> [Žiūrėta 2018 01 03]

LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas. 2010. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.349306>> [Žiūrėta 2018 01 03].

LR Seimas, LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. 2010 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.361998>> [Žiūrėta 2018 01 03].

LR Seimas, LR baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas. 2000. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/CXvlmbEApq>> [Žiūrėta 2017 12 15].

LR teisingumo ministerija, LR teisėkūros proceso pagrindų įstatymas. 2007. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAIS.303891>> [Žiūrėta 2017 12 02].

LR Seimas, LR baudžiamasis kodeksas. 2000. <<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555>> [Žiūrėta 2017 12 07].

LR Seimas, LR administracinių nusižengimų kodeksas. 2015. <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b/SISQpVELEs>> [Žiūrėta 2017 12 17].

MacKinnon Catharine A., *Only Words*. 3 leid. United States of America: Harvard University Press, 1996.

Pagrindinio ugdymo bendrosios programos 2-12 kl., „Dorinis ugdymas.“ Švietimo ir mokslo ministerija. <http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/ugdymo-programos/2_Dorinis_ugdymas.pdf> [Žiūrėta 2017 12 15].

Phoenix Joanna, Sarah Oerton, *Illicit and Illegal: Sex, regulation and social control*. Uffculme, Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2005.

Sakalauskas, Mindaugas, „Ar kūno demonstravimą internetinėje erdvėje, už materialinį atlygį taip tenkinant kito asmens lytinę aistrą, turėtume kvalifikuoti kaip prostituciją?“ Magistro darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2014.

Supranavičiūtė, Joana, „Pornografinio turinio produkcijos gaminimas, platinimas ir viešas demonstravimas. Atsakomybė už tai LR BK ir kitų valstybių įstatymuose.“ Magistro darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2011.

Sandel Michel J., „Morality and the Liberal Ideal.“ Kn. Julian Nida-Rumelin, Wilhelm Vossenkuhl (sud.), *Ethische und politische Freiheit*. Berlin, New York: de Gruyter, 1998, 108-111.

The Council on Communications and Media, „Policy Statement – Sexuality, Contraception, and the Media.“ *American Academy of Pediatrics*, 126 (3), 2010, 576-582.

Sveikatos ir lytiškumo bei rengimo šeimai bendrosios programos 1-12 kl., „Mokinių sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai gebėjimų raida.“ Švietimo ir mokslo ministerija. <https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/1_Priedas.pdf> [Žiūrėta 2017 12 15].

U.S. Supreme Court, „Jacobellis v. Ohio, 378 U.S. 184.“ 1964. <<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/378/184/case.html>> [Žiūrėta 2017 11 02].

Visuomenės informavimo etikos asociacija. <<http://www.etikoskomisija.lt/apie-mus>> [Žiūrėta 2017 12 07].

Ward Lucretia Monique, Sarah E. Erickson, Julia R. Lippman, and Soraya Giaccardi, „Sexual Media Content and Effects.“ 2016. <<http://communication.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-2>> [Žiūrėta 2017 12 02].

World Heritage Encyclopedia, List of pornography Laws by Country. World Public Library Association. <http://self.gutenberg.org/articles/eng/List_of_pornography_laws_by_country#Spain> [2017 11 23].

Priedai

Priedas Nr. 1. LR visuomenės informavimo įstatymo pokyčiai seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu.

1996 M. LIEPOS 26 D., LR VISUOMENĖS INFORMAVIMO ĮSTATYMAS
<ul style="list-style-type: none">
• 8 str.-Neskelbtina informacija, 1 d. -Visuomenės informavimo priemonėse draudžiama, 4 p.: neleidžiama platinti pornografijos;
2000 M. SPALIO 1 D., LR VISUOMENĖS INFORMAVIMO ĮSTATYMAS
<ul style="list-style-type: none">
• 20 str.-Neskelbtina informacija, 1 d.-Visuomenės informavimo priemonėse draudžiama skelbti informaciją, kurioje, 4 p.-platinama, propaguojama ar reklamuojama pornografija, taip pat propaguojamos ir (ar) reklamuojamos seksualinės paslaugos, seksualiniai iškrypimai;
• 18 str.-Nepilnamečių apsauga, 1 d.-Nepilnamečiai turi būti apsaugoti, kaip to reikalauja Vaiko teisių apsaugos pagrindų ir kiti įstatymai, Jungtinių Tautų Organizacijos Vaiko teisių konvencija bei Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, nuo jų fiziniam, protiniam ir doroviniam vystymuisi kenkiančios viešosios informacijos, ypač susijusios su pornografija ir (ar) savitiksliu smurto vaizdavimu;
• 18 str.-Nepilnamečių apsauga, 2 d.-Viešosios informacijos, kuri gali turėti neigiamą poveikį nepilnamečių fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi, priskyrimo kriterijus nustato atskiras įstatymas (tačiau kol bus priimtas šio įstatymo 18 straipsnio 2 dalyje numatytas įstatymas, viešosios informacijos, kuri gali turėti neigiamą poveikį nepilnamečių fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi, priskyrimo kriterijus nustato Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija);
2006 M. RUGSĖJO 1 D., VISUOMENĖS INFORMAVIMO ĮSTATYMAS
<ul style="list-style-type: none">
• 19 str.-Neskelbtina informacija, 1 d.-Visuomenės informavimo priemonėse draudžiama skelbti informaciją, kurioje, 4 p.-platinama, propaguojama ar reklamuojama pornografija, taip pat propaguojamos ir (ar) reklamuojamos seksualinės paslaugos, lytiniai iškrypimai“;
• 2 str.-Pagrindinės šio įstatymo sąvokos, 14 d.-erotinio pobūdžio informacija – informacija, kuria skatinamas lytinis geismas, rodomas tikras ar suvaidintas lytinis aktas ar kitoks seksualinis pasitenkinimas arba sekso reikmenys;
• 2 str.-Pagrindinės šio įstatymo sąvokos, 38 d.-Pornografinio pobūdžio informacija – informacija, kai atvirai ir detalai rodomas tikras ar suvaidintas lytinis aktas, lytiniai organai, tuštinimasis, masturbacija arba lytiniai iškrypimai (pedofilija, sadizmas, mazochizmas, zoofilija, nekrofilija ir kt.), ir tai yra pagrindinis tokios informacijos tikslas;
• 17 str.-Nepilnamečių apsauga, 2 d.-Viešosios informacijos, kuri daro neigiamą poveikį nepilnamečių fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi, priskyrimo šiai informacijai kriterijus nustato Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas;

Priedas Nr. 2. LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pokyčiai seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu.

2002 M. RUGSĖJO 18 D. LR NEPILNAMEČIŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO ĮSTATYMAS
<ul style="list-style-type: none"> • 4 str.-Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija, 1 d.-Darančia neigiamą poveikį nepilnamečių fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi laikoma informacija, 3 p.-erotinio pobūdžio: kai skatinamas lytinis geismas, rodomas lytinis aktas, jo imitacija ar kitoks seksualinis pasitenkinimas, lytiniai organai, seksualiniai reikmenys; • 4 str. 1 d. 10 p.-kurioje dažnai vartojami nešvankūs posakiai, žodžiai ar gestai; • 4 str. 2 d.-Informacijos, atitinkančios bent vieną šio straipsnio 1 dalyje numatytų kriterijų, skelbimas ar (ir) platinimas gali būti draudžiamas arba ribojamas; • 4 str. 3 d.-Išskyrus šio Įstatymo 7 straipsnyje numatytus atvejus, draudžiama skelbti ar platinti viešąją informaciją, kuri gali pakenkti nepilnamečių fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi, ypač pornografiją ir (ar) savitikslių smurto vaizdavimą;
2010 KOVO 1 D. LR NEPILNAMEČIŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO ĮSTATYMAS
<ul style="list-style-type: none"> • 3 str.-Pagrindiniai nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio principai. Nustatant nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio nuostatas ir atsakomybę už jų pažeidimus, vadovaujamosi, 6 p.-padorumo principu; • 4 str.-Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija, 1 d.- neigiamą poveikį nepilnamečių psichikos sveikatai fiziniam, protiniam ar doroviniam vystymuisi darančia viešoji informacija, 4 p.-erotinio pobūdžio: kai skatinamas lytinis geismas, siūloma lytiškai santykiauti, rodomas lytinis aktas, jo imitacija ar kitoks seksualinis pasitenkinimas, lytiniai organai, seksualiniai reikmenys; • 4 str. 1 d. 14 p.-kuria propaguojami homoseksualūs, biseksualūs ar poligaminiai santykiai; • 4 str. 1 d. 16 p.-kai vartojami nešvankūs posakiai, žodžiai ar gestai;
2010 KOVO 1 D. LR NEPILNAMEČIŲ APSAUGOS NUO NEIGIAMO VIEŠOSIOS INFORMACIJOS POVEIKIO ĮSTATYMO PAKEITIMO IR PAPILDYMO ĮSTATYMAS
<ul style="list-style-type: none"> • 3 str.-Pagrindiniai nepilnamečių interesų visuomenės informavimo srityje apsaugos ir įgyvendinimo principai, pagrindiniai nepilnamečių interesų visuomenės informavimo srityje apsaugos ir įgyvendinimo principai yra, 4 p.-informacijos, kuri prisideda prie vaiko socialinės, dvasinės ir dorovinės gerovės ir skatina jo fizinį bei psichinį vystymąsi sklaidos skatinimas; • 4 str.-Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija, 1 d.-Neigiamą poveikį nepilnamečiams darančia informacija laikoma tokia viešoji informacija, kuri gali būti žalinga nepilnamečių psichinei ar fizinei sveikatai, fiziniam, protiniam, dvasiniam ar doroviniam vystymuisi, 4 d.-erotinio pobūdžio; • 4 str. 1 d. 15 p.-kuria skatinami lytiniai santykiai;

Priedas Nr. 3. LRV neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir skleidimo tvarkos aprašo pokyčiai seksualinio elgesio raiškos atžvilgiu.

<p align="center">1991 M. GRUODŽIO 20 D. - NUTARIMAS DĖL SPAUDOS LEIDINIŲ, TURINČIŲ EROTINĮ POBŪDĮ, APMOKESTINIMO, TAIP PAT EROTINIO POBŪDŽIO KINO FILMŲ BEI VIDEOPROGRAMŲ, KITŲ RENGINIŲ VIEŠO RODYMO IR PREKYBOS ALKOHOLINIAIS GĖRIMAIS TVARKOS</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 2. Erotinio pobūdžio kino filmai bei videoprogramos, kiti erotinio pobūdžio renginiai gali būti rodomi tik asmenims, sukakusiems 16 metų; • 3. Iki 23 valandos per televizijos programas negali būti rodomi erotinio pobūdžio kino filmai ir kitos programos;
<p align="center">1992 M. SPALIO 2D. NUTARIMAS DĖL KINO FILMŲ, VIDEOFILMŲ BEI VIDEOPROGRAMŲ VIEŠO RODYMO, TIRAŽAVIMO BEI PLATINIMO, EROTINIO POBŪDŽIO RENGINIŲ VIEŠO RODYMO IR EROTINIO BEI SMURTINIO POBŪDŽIO SPAUDINIŲ PLATINIMO TVARKOS</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 25. Iki 23 valandos per televiziją negali būti rodomi erotinio pobūdžio kino filmai ir kitos programos; • 16. Nustatomi šie kino filmų, videofilmų, videoprogramų indeksai: „A“ – kino filmas, videofilmas, videoprograma, kuriuos galima rodyti įvairaus amžiaus žiūrovams;   „B“ – kino filmas, videofilmas, videoprograma, kuriuos vaikams iki 16 metų rekomenduojama žiūrėti su tėvais;   „C“ – kino filmas, videofilmas, videoprograma, rodomi žiūrovams nuo 16 metų;   „D“ – kino filmas, videofilmas, videoprograma, rodomi tik suaugusiems (nuo 18 metų); • 17. Kino filmų, videofilmų, videoprogramų rodytojai ir laikraščių redakcijos turi skelbti reklamoje filmui suteiktą indeksą su jo paaiškinimu; • 18. Už vieną kino filmo, videofilmą, videoprogramos ekspertizę ir leidimo išdavimą mokamas 1000 rublių mokesčio į Kultūros ir švietimo ministerijos nebiudžetinių lėšų sąskaitą (nurodoma: „Už kino filmo, videofilmą arba videoprogramos indeksavimą“). Mokesčio kvitas kartu su licencija ir kino filmo, videofilmą, videoprogramos įrašu pateikiamas Kultūros ir švietimo ministerijai;
<p align="center">1996 M. SPALIO 3 D. NUTARIMAS DĖL EROTINIO IR SMURTINIO POBŪDŽIO SPAUDOS LEIDINIŲ, KINO FILMŲ IR VIDEOFILMŲ, RADIOJO IR TELEVIZIJOS PROGRAMŲ PLATINIMO TVARKOS PATVIRTINIMO</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 8. Erotinio ir smurtinio pobūdžio kino filmai, videofilmai bei kitos tokio pobūdžio radijo ir televizijos laidos gali būti transliuojamos arba retransliuojamos televizijos kanalais po 23 valandos; • 6. Erotinio ir smurtinio pobūdžio spaudos leidiniams, filmams bei videofilmams platinti draudžiama samdyti vaikus;
<p align="center">2004 M. BIRŽELIO 6 D. NUTARIMAS DĖL NEIGIAMĄ POVEIKĮ NEPILNAMEČIŲ VYSTYMUISI DARANČIOS INFORMACIJOS, PRISKIRTOS VIEŠOSIOS INFORMACIJOS, KURI RIBOJAMA SKELBTI IR PLATINTI, KATEGORIJAI, SKELBIMO IR PLATINIMO TVARKOS APRAŠO IR NEIGIAMĄ POVEIKĮ NEPILNAMEČIŲ VYSTYMUISI DARANČIOS VIEŠOSIOS INFORMACIJOS ŽYMĖJIMO, GARSO IR VAIZDO PRIEMONIŲ SISTEMOS APRAŠO</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Aprašas sudaromas vadovaujantis LR visuomenės informavimo įstatymu ir LR nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymu; • (II) Televizijos programų, kuriose pateikiama neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija, žymėjimas, 4. televizijos programų transliuojamus filmus, serialus ir laidas viešosios informacijos rengėjai, platintojai, jų savininkai ir žurnalistai privalo įvertinti ir klasifikuoti remdamiesi neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi

darančios viešosios informacijos kriterijais, numatytais Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 ir 6 straipsniuose;

- (II) 5. Filmai, serialai ir laidos, kurių turinyje yra neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos, žymimi indeksais pagal žiūrovų amžiaus cenzą: „N-7“ – skirta žiūrovams nuo 7 metų; „N-14“ – skirta žiūrovams nuo 14 metų; „S“ – skirta suaugusiems žiūrovams nuo 18 metų;
- (II) 6. Filmai, serialai ir laidos, pažymėti indeksu „N-14“, turi būti transliuojami tik nuo 21 iki 6 valandos, o indeksu „S“ – tik nuo 23 iki 6 valandos;
- (II) 7. Indeksas „N-7“ turi būti rodomas filmo, serialo ar laidos pradžioje ir po kiekvieno reklaminio intarpo. Jeigu filmas transliuojamas be reklaminių intarpų, indeksas „N-7“ turi būti rodomas ekrane filmo pradžioje ir kas 20 minučių, kiekvienas indekso rodymo laikas neturi būti trumpesnis kaip 3 minutės;
- (II) 8. Filmų, serialų ir laidų pristatyme (anonse), jeigu šie filmai, serialai ir laidos skirti tam tikro amžiaus žiūrovams, turi būti informacija apie jų pobūdį ir tinkamumą nepilnamečiams žiūrovams: transliuojamo pristatymo (anonso) metu ekrane turi būti rodomas atitinkamas pristatomo (anonsuojamo) filmo, serialo ar laidos indeksas (kaip numatyta šios Sistemos aprašo 5 punkte). Filmų, serialų ir laidų, skirtų žiūrovams nuo 18 metų, nuo 14 metų ir nuo 7 metų, pristatymas (anonsas) negali būti transliuojamas per filmus, laidas ir serialus, skirtus jaunesniems nei pristatomų (anonsuojamų) filmų, serialų ar laidų žiūrovams;
- (II) 9. Filmų, serialų ir laidų indeksus ir pobūdį būtina nurodyti televizijos programose (giduose), kurias skelbia spauda ir elektroninės visuomenės informavimo priemonės;
- (II) 10. Žinių laidos indeksais nežymimos, tačiau prieš žinių laidos reportažą, kuriame pateikiama neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti informacija, jeigu įmanoma, turėtų būti įspėjama žodžiu: „Reportaže pateikiama informacija gali daryti neigiamą poveikį nepilnamečiams“;

2010 M. LAPKRIČIO 1 D. NUTARIMAS DĖL NEIGIAMĄ POVEIKĮ NEPILNAMEČIŲ VYSTYMUISI DARANČIOS VIEŠOSIOS INFORMACIJOS ŽYMĖJIMO IR SKLEIDIMO TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO

- (III skyrius) Programų (televizijos), kuriose skleidžiama neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija, žymėjimas ir skleidimas, 7. Programos (televizijos), kuriose skleidžiama neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi daranti viešoji informacija, kai už vaikų auklėjimą ir priežiūrą atsakingiems asmenims nesudarytos sąlygos naudoti technines priemones, užtikrinančias galimybę riboti tokios viešosios informacijos pasiūlą nepilnamečiams, programos (televizijos) transliuotojas turi klasifikuoti į grupes pagal amžiaus cenzą: 7.1. programos (televizijos), darančias neigiamą poveikį žiūrovams iki 7 metų; 7.2. programos (televizijos), darančias neigiamą poveikį žiūrovams iki 14 metų; 7.3. programos (televizijos), darančias neigiamą poveikį žiūrovams iki 18 metų;
- (III skyrius) 8. Priskirtas konkrečiai grupei pagal amžiaus cenzą programos (televizijos) transliuotojas turi pažymėti Įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje nurodytais indeksais;
- (III skyrius) 9. Indeksai turi būti rodomi visą programos (televizijos) transliavimo laiką;
- (III skyrius) 10. Programų (televizijos) indeksus būtina nurodyti visuomenės informavimo priemonėse skelbiamame programų (televizijos) tvarkaraštyje (kataloge);
- (III skyrius) 11. Programos (televizijos) gali būti transliuojamos tik pažymėtos atitinkamais indeksais ir atitinkamu laiku, kaip nurodyta Įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje, arba bet kuriuo laiku, kai atsakingiems už vaikų auklėjimą ir priežiūrą asmenims programos (televizijos) transliuotojas sudaro sąlygas naudoti technines priemones, užtikrinančias galimybę riboti tokios viešosios informacijos pasiūlą nepilnamečiams;
- (III skyrius) 12. Programų (televizijos) anonsai indeksais nežymimi;

- (III skyrius) 13. Programos (televizijos) anonse, kuriame pristatoma programa (televizijos) gali daryti neigiamą poveikį tam tikro amžiaus žiūrovams, turi būti informacija apie šios programos (televizijos) pobūdį ir tinkamumą nepilnamečiams žiūrovams: transliuojant anonsą ekrane turi būti rodomas atitinkamas pristatomos programos (televizijos) indeksas su užrašu „Skiriama N-7“, „Skiriama N-14“, „Skiriama S“;
- (III skyrius) 14. Jeigu programų (televizijos) anonsų turinyje yra neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos, jų skleidimui taikomi Įstatymo ir Aprašo reikalavimai;
- (III skyrius) 15. Prieš programas (televizijos) ar jų dalis, kurios atitinka bent vieną Įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje nustatytą išimtį, turi būti įspėjama žodžiu ar tekstiniu pranešimu, kad informacija gali daryti neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi. Tokiu atveju programos (televizijos) ar jos dalies skleidimui kitos šio skyriaus nuostatos netaikomos.;
- (III skyrius) 16. Teikdami užsakomąsias visuomenės informavimo audiovizualinėmis priemonėmis paslaugas, šių paslaugų teikėjai privalo žymėti ir skleisti programas (televizijos), vadovaudamiesi šio skyriaus nuostatomis, išskyrus nuostatas, numatančias skleidimo apribojimus dėl laiko. Teikiant minėtas paslaugas skleidžiama programa (televizijos) atitinkamu indeksu turi būti pažymėta programos (televizijos) žiūrėjimo lange;
- (III skyrius) 17. Teikdami retransliavimo ar programų (televizijos) platinimo internete paslaugas, šių paslaugų teikėjai privalo skleisti programas (televizijos), vadovaudamiesi šio skyriaus nuostatomis, išskyrus nuostatas, numatančias skleidimo apribojimus dėl laiko;

2016 M. RUGSĖJO 27 D. NUTARIMAS

DĖL NEIGIAMĄ POVEIKĮ NEPILNAMEČIŲ VYSTYMUISI DARANČIOS VIEŠOSIOS INFORMACIJOS ŽYMĖJIMO IR SKLEIDIMO TVARKOS APRAŠO PATVIRTINIMO

- 41. Už Aprašo nuostatų pažeidimus taikoma Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse nustatyta atsakomybė.

Priedas Nr. 4. Lietuvos radijo ir televizijos komisijos sudėtis nuo 1996 m. lapkričio 14 d.

Eil. Nr.	Komisijos narys	Deleguojanti institucija / organizacija	Paskyrimo data/ Laikotarpis
Nuo 1996-11-12 iki 2000-08-29 Komisiją sudarė 11 narių			
1.	Eduardas Eigirdas	Lietuvos Respublikos Seimas	1996-11-14 – 1999-12-09
2.	Laurynas Visockis	Lietuvos Respublikos Seimas	1996-11-14 – 1999-12-09
3.	Bronislovas Šalkus	Lietuvos Respublikos Seimas Lietuvos Respublikos Seimas	1996-11-14 2001-01-12 – 2005-06-30
4.	Rimantas Šukys	Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacija Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacija	1996-11-14 – 2004-05-01 2004-07-13 – 2013-03-27
5.	Jonas Liniauskas	Lietuvos rašytojų sąjunga	1996-11-14 – 2004-02-14
6.	Donatas Katkus	Lietuvos kompozitorių sąjunga	1996-11-14 – 2013-03-27
7.	Krescencijus Stoškus	Lietuvos žurnalistų sąjunga	1996-11-14 – 2003-12-06
8.	Antanas Šurna	Lietuvos teatro sąjunga	1996-11-14 – 2011-12-15
9.	Arūnas Matelis	Lietuvos kinematografinių sąjunga	1996-11-14 – 2011-09-01
10.	Ramunė Vėliuviėnė	Lietuvos dailininkų sąjunga	1996-11-14 – 2013-03-27
11.	Marytė Kontrimaitė	Lietuvos žurnalistų draugija	1998-08-05 – 2011-12-16
12.	Evaldas Bakonis	Lietuvos Respublikos Seimas	1999-12-09
13.	Liudvika Meškauskaitė	Lietuvos Respublikos Seimas Lietuvos Respublikos Seimas	1999-12-09 2005-04-14 – 2010-06-18
Nuo 2000-08-29 iki 2004-08-03 Komisiją sudarė 12 narių			
14.	Vytautas Bogušis	Lietuvos Respublikos Prezidentas	2001-01-25 – 2003-02-25
15.	Audronė Kosciuškienė	Lietuvos Respublikos Seimas	2001-01-12 – 2005-05-02
16.	Danguolė Skapaitė	Lietuvos Respublikos Seimas Lietuvos Respublikos Prezidentas	2001-01-12 – 2005-06-30 2008-07-14 – 2013-03-17
17.	Edvinas Butkus	Lietuvos Respublikos Prezidentas	2003-03-27 – 2004-04-06
Nuo 2004-08-03 iki 2013-01-01 Komisiją sudarė 13 narių			
18.	Edmundas Juškys	Lietuvos žurnalistų sąjunga	2004-02-14 – 2011-02-04
19.	Audrius Matonis	Lietuvos Respublikos Prezidentas	2004-08-20
20.	Janė Narvilienė	Lietuvos Respublikos Seimas	2005-06-30 – 2013-03-27
21.	Algimantas Kaziliūnas	Lietuvos Respublikos Seimas	2005-06-30 – 2010-06-18
22.	Rimantas Bagdzevičius	Lietuvos Respublikos Seimas	2010-06-18 – 2013-03-27
23.	Paulius Subačius	Lietuvos katalikų bažnyčios Vyskupų konferencija	2005-03-10 – 2013-03-27
Nuo 2013-01-01 Komisiją sudarė 11 narių			
24.	Gytis Lukšas	Lietuvos kinematografinių sąjunga Lietuvos meno kūrėjų asociacija	2011-09-15 2013-01-15 – 2013-04-30
25.	Antanas Jonynas*	Lietuvos rašytojų sąjunga Lietuvos meno kūrėjų asociacija	2011-04-29 2013-01-15 2017-01-15
26.	Kęstutis Petrauskis	Lietuvos Respublikos Seimas Lietuvos Respublikos Prezidentas	2010-06-18 2013-01-21 – 2017-01-21
27.	Mantas Martišius	Lietuvos Respublikos Prezidentas	2013-01-21 2017-01-21
28.	Algimantas Matulionis	Lietuvos teatro sąjunga Lietuvos meno kūrėjų asociacija	2012-01-05 2013-01-15

			2017-01-15
29.	Vidas Mačiulis	Lietuvos žurnalistų sąjunga Lietuvos žurnalistų sąjunga	2011-02-21 2013-01-21 2017 01 21
30.	Vytautas Ališauskas	Lietuvos katalikų bažnyčios Vyskupų konferencija	2013-01-09 – 2013-05-09
31.	Edmundas Vaitekūnas	Lietuvos Respublikos Seimas	2013-03-21
32.	Jonas Korenka	Lietuvos Respublikos Seimas	2013-03-21
33.	Laimantas Jonušys	Lietuvos žurnalistų draugija Lietuvos Respublikos Seimas	1996-11-14 – 1998-08-05 2013-03-21
34.	Tomas Čyvas	Lietuvos žurnalistų draugija Lietuvos žurnalistų draugija	2011-12-16 2013-03-25 – 2013-10-10
35.	Dainius Radzevičius	Lietuvos meno kūrėjų asociacija	2013-05-22 2017-01-15
36.	Vincentas Vobolevičius	Lietuvos katalikų bažnyčios Vyskupų konferencija	2013-07-16 2017-01-09
37.	Liudvika Pociūnienė	Lietuvos žurnalistų draugija	2013 10 17 2017 03 25
38.	Laurynas Jonavičius	Lietuvos Respublikos Prezidentas	2017-01-21
39.	Ričardas Slapšys	Lietuvos Respublikos Seimas	2017 03 21
40.	Dalia Teišerskytė	Lietuvos Respublikos Seimas	2017 03 21

Priedas Nr. 5. LR TK programų stebėsenos patikrinimo aktuose atrinkti seksualinio elgesio raiškos atvejai.

Data	Programos dalis	Teisinis pagrindas – nepilnamečių apsaugos įstat.	Teisinis pagrindas – visuomenės informavimo įstat.	Atvejis pažeidė įstat.	Atvejis nepažeidė įstat.	Neapsisprendimas	Nukrypimas nuo indekso
2003.07.21	Realybės šou „Baras“	1	0	0	0	1	0
2003.11.24	Laida „Lietuvos ryto TV“	1	0	0	0	1	0
2004.08.11	Laida „SMS pažintis“	1	0	0	0	1	0
2004.08.10	Laida „SMS pramogos“	1	0	0	0	1	0
2005.02.18	Laida „SMS pažintis“	1	1	0	0	1	0
2005.02.18	Laida „SMS-pramogos“	1	1	0	0	1	0
2006.01.31	Laida „Telejazz“	1	1	0	0	1	0
2006.01.31	Laida „Bamba“	1	1	0	0	1	0
2006.04.28	Laida „Bamba“	1	1	0	1	0	0
2006.08.01	Laida „Dušas“	1	1	0	0	1	0
2006.04.28	Laida „Dušas“	1	1	0	1	0	0
2006.04.24	Animacinis serialas „Byvis ir Tešlagalvis“	1	0	0	0	1	0
2007.02.01	Laida „Tamsoje“	1	1	1	0	0	1
2007.11.20	Realybės drama „TV detektyvai“	1	0	0	0	1	0
2007.09.24	Laida „Paparaciai.lt“	1	0	0	0	1	1
2007.03.23	Realybės drama „TV detektyvai“	1	0	0	0	1	0
2007.09.10	Laida „Super L.T.“	1	0	0	0	1	1
2008.04.29	Laida „PAPARACAI.LT“	1	0	0	0	1	0

2008.12.09	Realybės šou „Nuoga ir tuo patenkinta“	1	0	0	0	1	1
2009.10.22	Humoro laida „Karštas vakarėlis“	1	0	0	0	1	1
2009.06.11	Laida „Visiškas plebojus“	1	0	0	0	1	2
2009.03.24	Klipas „Cascada“	1	0	0	0	1	0
2009.06.01	Humoro laida „Dzin“	1	0	0	0	1	1
2010.12.07	Filmas „Salo, arba 120 Sodomos dienų“	0	1	0	0	1	0
2010.10.02	Filmas „Vilko dantų karoliai“	1	0	0	0	1	0
2011.10.04	Filmas „Specialios agnetės“	1	0	0	1	0	0
2011.11.29	„Šok su manimi“	1	0	0	0	1	0
2011.12.29	Laidos anonsas „Kažkas-atsitiko“	1	0	0	1	0	0
2011.02.21	Laida „Super-L.T.“	1	0	0	0	1	2
2012.11.20	Realybės šou „Radžis ieško žmonos“	1	0	0	0	1	2
2012.11.20	Laidos anonsas „Radžis ieško žmonos“	1	0	0	1	0	0
2012.05.07	Naktinė programos dalis „Playboy“	1	1	0	0	1	0
2012.06.26	Naktinė programos dalis filmas „Four-Singles. Twenty four hours“	1	1	0	1	0	0
2012.06.16	Naktinė programos dalis „Viasat Spice“	1	1	0	1	0	0
2012.05.07	Filmas „Pabėgimas iš Los Andželo“	1	1	0	1	0	0
2012.11.27	Serialas „CSI Niujorkas“	1	0	1	0	0	2
2012.07.13	Filmas „Viskas apie seksą“	0	0	0	0	1	1
2012.07.13	Filmas „Viskas apie seksą“	1	0	0	0	1	1
2012.01.19	Filmas „Apreiškimo-knyga“	1	0	1	0	0	0
2012.02.21	Naktinė programos dalis „TV-1000-Classic“	1	1	0	0	1	0
2012.02.27	Naktinė programos dalis „Viasat Explotr/Spice“	1	1	0	0	1	0
2012.03.01	Naktinė programos dalis „Viasat/ Nature/Crime/Playboy“	1	1	0	0	1	0
2012.06.12	Filmas „Įkandimas“	1	0	0	0	1	1
2013.12.30	Pokalbių šou „Yra kaip yra“	1	0	0	0	1	1
2013.02.01	Realybės šou „Šlovė ir turtai“	1	0	0	0	1	1
2013.02.20	Anonsas „Šlovė ir turtai“	1	0	1	0	0	1
2013.09.19	Pokalbių šou „Kvieskite-daktarą“	1	0	0	1	0	0
2013.03.25	Filmas „Myliu tave žmogau“	1	0	1	0	0	1
2013.10.16	Pokalbių šou „Kvieskite daktarą“	1	0	1	0	0	2
2013.03.19	Reklamninis klipas „Clavin ultra“	1	0	1	0	0	2

2013.09.24	Pokalbių šou „Kvieskite daktarą“	1	0	1	0	0	2
2014.04.08	Vakaro programa „Tik nesakyk mamai“	1	0	1	0	0	1
2014.02.20	„Nusikaltimas ir bausmė“	1	0	1	0	0	1
2014.04.18	„Aktualai, pratęsimas Gražulis coming out“	1	0	1	0	0	0
2014.04.24	Laida „Popietė su Algimantu-Čekuoliu“	1	0	0	1	0	0
2014.09.15	Moterų gyvenimo būdo laida „Viskas bus gerai“	1	0	0	1	0	0
2014.05.15	Moterų gyvenimo būdo laida „Viskas bus gerai“	1	0	0	1	0	0
2014.02.18	Laida „Nuoga tiesa“	1	0	1	0	0	1
2014.02.13	Pokalbių šou „Yra kaip yra“	1	0	0	0	1	1
2014.02.05	Filmas „Tarpininkai“	1	0	0	1	0	0
2014.09.22	Pokalbių šou „Kvieskite daktrą“	1	0	0	1	0	0
2014.04.09	Pokalbių šou „Kvieskite daktrą“	1	0	1	0	0	2
2014.04.09	Pokalbių šou „Kvieskite daktrą“	1	0	1	0	0	2
2014.09.29	Filmas „Esminis instinktas“	1	0	0	0	1	1
2014.09.03	Informacijos šou „KK2“	1	0	0	0	1	1
2014.09.12	Publicistinė laida „Prieš srovę“	1	0	0	0	1	1
2014.02.12	Filmas „Kaip atpažinti savo šventuosius“	1	0	0	0	1	1
2014.02.17	Filmas „Valentinas vienas“	1	0	0	0	1	1
2014.02.18	Animacinis serialas „Simpsonai“	1	0	0	0	1	1
2015.01.26	Filmas „Svajonių atostogos Karibuose“	0	1	1	0	0	0
2015.09.08	Pokalbių šou „Valanda su Rūta“	1	0	1	0	0	1
2015.10.02	Informacijos šou „KK2“	1	0	1	0	0	1
2015.08.17	„Naktinės pramogos“	1	0	0	1	0	0
2015.07.29	„LIUKS“	1	0	0	0	1	0
2015.06.04	Laida „Be stabdžių“	1	0	1	0	0	1
2015.07.29	Pramoginė laida „N-uoga“	1	0	1	0	0	0
2015.07.29	Pramoginė laida „N-uoga“	1	0	1	0	0	0
2015.07.29	Pramoginė laida „N-uoga“	1	0	1	0	0	0
2015.02.12	Reklamos „Durex“, „Durex-play“	1	0	1	0	0	2
2015.04.28	„KK2“	1	0	0	1	0	0
2015.04.10	Filmas „Sėkmės Čekai“	1	0	0	0	1	1
2015.06.29	Filmas „Afigiena mokytoja“	1	0	0	1	0	0
2016.02.02	„LIUKS!“	1	0	0	1	0	0
2016.01.25	Films „Laukinės-aistros-2“	1	0	0	1	0	0

2016.01.22	Informacijos šou „KK2“	1	0	1	0	0	1
2016.04.19	Laida „Be-stabdžių“	1	0	0	1	0	0
2016.03.22	Reklamos Reklama „Durex“, „Durex-play“	1	0	1	0	0	2
2016.01.26	Informacijos šou „KK2“	1	0	0	1	0	0
2016.01.08	Filmas „Savaitė be žmonių“	1	0	1	0	0	1
2016.01.04	Serialas „Vedęs ir turi vaikų“	1	0	0	1	0	0

LIETUVOS RADIJO IR TELEVIZIJOS KOMISIJA

TELEVIZIJOS PROGRAMOS PATIKRINIMO AKTAS

2015-01-26 Nr. ST-69
Vilnius

Transliuotojas. UAB „TELE-3“

Licencijos Nr. T360st

Programa. „TV6“

Programa. Vaidybinis filmas „Svajonių atostogos Karibuose“

Stebėsenos data ir laikas. 2015-01-23 nuo 00.40 iki 02.20 val.

I. STEBĖSENOS TIKSLAI

1.1. Įvertinti, ar „TV6“ programoje „Svajonių atostogos Karibuose“ (2015-01-23, 00.40 val.) paskelbta viešoji informacija atitinka Visuomenės informavimo įstatymo (toliau – Įstatymas) 19 straipsnyje 1 dalies 4 punkte numatytus kriterijus ir nėra draudžiama skelbti.

II. NUSTATYTA

2.1. Televizijos programoje „TV6“ 2015-01-23 nuo 00.40 iki 02.20 val. buvo transliuojamas vaidybinis filmas „Svajonių atostogos Karibuose“, skirtas suaugusiems. Trumpas filmo aprašymas: verslininkai prekiaujantys nekilnojamu turtu, norėdami pamaloninti klientus vyrus mokančius 20 procentų avansą, organizuodavo jiems pasilinksminimus su moterimis.

2.2. Filmas „Svajonių atostogos Karibuose“ buvo verčiamas iš anglų į lietuvių kalbą.

2.3. Transliuojant vaidybinį filmą „Svajonių atostogos Karibuose“ buvo rodomos šešios atskiros nesuvaidinto lytinio akto scenos:

- Pirmoje scenoje nuo 00:25:30 iki 00:41:43 val. (16 min. 13 sek.) dalyvavo vyras ir dvi moterys. Scenos metu atvirai ir detalai rodomas tikras lytinis aktas, lytiniai organai, oralinis ir analinis lytiniai aktai.
- Antroje scenoje nuo 01:06:16 iki 01:15:11 val. (8 min. 55 sek.) dalyvavo du vyrai ir viena moteris. Scenos metu atvirai ir detalai rodomas tikras lytinis aktas, lytiniai organai, oralinis ir analinis lytiniai aktai.
- Trečioje scenoje nuo 01:15:55 iki 01:26:25 val. (10 min. 30 sek.) dalyvavo vyras ir moteris. Scenos metu atvirai ir detalai rodomas tikras lytinis aktas, lytiniai organai, oralinis ir analinis lytiniai aktai.
- Ketvirtoje scenoje nuo 01:26:58 iki 01:40:44 val. (13 min. 46 sek.) dalyvavo vyras ir moteris. Scenos metu atvirai ir detalai rodomas tikras lytinis aktas, lytiniai organai, oralinis ir analinis lytiniai aktai.
- Penktoje scenoje nuo 01:46:22 iki 01:56:09 val. (19 min. 47 sek.) dalyvavo vyras ir dvi moterys. Scenos metu atvirai ir detalai rodomas tikras lytinis aktas, lytiniai organai, oralinis lytinis aktas.

- Šeštoje scenoje nuo 01:57:56 iki 02:14:12 val. (16 min. 16 sek.) dalyvavo vyras ir moteris. Scenos metu atvirai ir detaliai rodomas tikras lytinis aktas, lytiniai organai, oralinis ir analinis lytiniai aktai.

2.4. Televizijos programoje „TV6“ transliuota programa „Svajonių atostogos Karibuose“ (2015-01-23, 00.40 val.) buvo pažymėta indeksu „S“.

III. IŠVADOS

3.1. Vertinant televizijos programoje „TV6“ transliuotą vaidybinį filmą „Svajonių atostogos Karibuose“ (2015-01-23, nuo 00.40 val. iki 02.20 val.) kaip visumą, atsižvelgiant į tai, kad visų šiame filme rodytų scenų pagrindinis tikslas yra lytinio akto vaizdavimas, kuris buvo rodomas atvirai ir detalai, darytina išvada, kad minėtoje televizijos programoje paskleista viešoji informacija yra priskirtina pornografinio pobūdžio informacijos kategorijai – atitinka Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 42 dalyje numatytus kriterijus. Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 4 punktą tokia informacija Lietuvos Respublikos teritorijoje yra draudžiama skelbti.

Monitoringo skyriaus specialistas

Ramvydas Jarašūnas

Summary

Control of sexual expression in Lithuanian television: analysis of institutions, practices and discourse

The aim of this paper is to analyse the control of the sexual expression in Lithuanian television. The starting point for such research was the proposal for The Audiovisual Media Services Directive prepared by the European Commission in 2016. According to Article 12 (2) of the Directive the ‘pornography would be applied by the strictest control (including television) such as effective parental control and encryption’. Lithuania’s position for this Directive’s proposal statement about pornography control was unambiguously strict. Lithuania disapproved with such statement as its recognition would imply that pornography can be tolerated and it does not necessarily have a negative impact on society. Furthermore, it would oppose the Lithuanian law where pornographic content is unconditionally prohibited. It raises the discussion about the control of sexual expression and its discourse in two different power mechanisms – local and the EU. Local at this point refers to the separate country (Lithuania) and global to the EU authorities.

In order to grasp the power operation principles in Lithuania which determine the motives of strict opinion about the Directive’s proposal as well as to understand local power concept in relation to the the EU power concept, the following question has been raised: what is the dynamics of the controlling discourse of sexual expression in the case of The Radio and Television Commission of Lithuania (RTCL) during 2003 – 2016? To answer this question three main goals have been formulated:

1. To examine how the legal environment changed over time in order to control sexual expression;
2. To analyse the changes of the sexual expression elements observed by the Controller (RTCL), linking them with the changes in the legal environment;
3. To analyse the changes in the evaluation made by the RTCL decisions (e.g. the sexual expression observed by the RTCL broke the law).

Guided by the Michel Foucault’s theory of power mechanism, this research showed that in terms of the control of sexual expression discourse three types of power relation are dominating in Lithuania: **the negative relation, the insistence of the rule and the uniformity of the apparatus.**

These power relation models with their inherent practices constructed the legal environment, continuously becoming stricter towards sexual expression. From 2010 this power mechanics initiated even stricter controlling mechanism for sexual expression by highlighting the protection of minors.

As an institutional tool, the RTCL adopted the same power dictated manner as the legal environment. Between 2010 and 2012 the Controller started to observe more sexual expression behaviour elements and from 2011 the RTCL evaluation about observed sexual expression on television became stickier. Guided by Foucault's ideas about power, the tendency of stringency in the control discourse of sexual expression from 2010 mean that power becomes homogeneous. It means that in this case from 2010, power is working in one direction of protecting children, while until that time as this research indicates power mechanics had some gaps to stabilize its instrumentality to work in one direction. For example, until 2010 institutional changes in assessing sexual expression were made in Lithuania.

Therefore, knowing that in Lithuania power uses three types of relation models in order to control discourse of sexual expression some observations about Lithuania's local power in relation to the EU one could be done. In the EU power mechanism where the local power mechanisms of different countries are combining and where some of power relation can be even positive towards sexual expression Lithuania will always try to save its power's homogeneity. It means that by using three power relation models: the negative relation, the insistence of the rule and the uniformity of the apparatus – Lithuania will be trying to correct any kind of proposal or question related with sexual expression behaviour and influence the EU power mechanism to its own side to apply strict control for such expression.